özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

DİSK üzerine

1975'te CENTO

Doğu'da feodalite ve aşiret

Toprak ağalarından yana bir iktidar
TOPRAK REFORMU yapamaz

2

özgürlük yolu
aylık siyasi dergi

Temmuz 1975
Yıl : 1
Sayı : 2

Sahibi : **Faruk ARAS** ● Yazı İşleri Müdürü : **Orhan TALUN** ● Yönetim ve Haberleşme Adresi : Yenişehir 105-214 Sanlı Han Ankara ● Abone : Yıllık 100 TL. ● Altı aylık 50 TL. ● Dış ülkeler için iki katıdır. İstanbul dağıtım **DER - DA** Ankara : **ANKARA DAĞITIM** ● İzmir : **EGE DAĞITIM.** Dizgi - Baskı ÇARK Matbaası.

DİSK ÜZERİNE

Kemal BURKAY

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) 5. Genel Kurul toplantısı 21 - 24 Mayıs tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Kongreden sonra basında, «DİSK, CHP'yi destekliyecek» tarzında haberler çıktı. Bu haberin kaynağı, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in, daha Kongre'nin toplanmasından önce, Yankı Dergisi'ne verdiği demeçti. Türkler, Yankı'nın, «TİP'in kuruluşunda DİSK'i kuranların büyük etkisi ve desteği olmuştur. Şimdi sol kanatta CHP dahil, dört parti vardır. DİSK'in siyasal partiler karşısındaki görüşü ve tutumu nedir?» sorusuna şu cevabı vermiştir:

«Yeni TİP'in kuruluşunda DİSK'i kuranların herhangi bir etkisi veya desteği sözkonusu olmadığı gibi yakından veya uzaktan ilişkisi de yoktur. DİSK, bugünkü ortam ve koşullar içinde bir sınıf partisi oluşturulması bir yana, önce sağ ve faşist güçlere karşı, bütün ilerici ve demokratik güçlerin işbirliğinden yanadır. Siyasal partiler içinde CHP, sağ ve faşist güçlere karşı mücadele veren güçlü bir demokratik kuruluş olduğu için DİSK, 14 Ekim seçimlerinden önce aldığı destekleme kararını, bu nedenle kaldırmamış bulunmaktadır. DİSK'in yeni kurulmak üzere bulunan sol partiler karşısındaki görüş ve tutumu, bugünkü sağ ve faşist güçler karşısında sol güçlerin çeşitli fraksiyonlar biçiminde bölünmekte ve zayıf düşürülmekte olduğu yönündedir.

«Aslında DİSK, emekçi sınıf ve tabakaların içinden gelmiyen kişilerle kurulup yönetilen partiler yolu ile başarıya ulaşılacağına inanmamaktadır.»

Bu demeç, bazı çevrelerde, DİSK'e hakim olan görüş gibi değerlendirildi ve DİSK'in CHP'ye «yanaştığı» veya ona kanalize olduğu tarzında yorumlandı.

Dergimizin bu sayısında, bu konuda DİSK Genel Kurulu'nda kabul edilen karar tasarısı yayınlanmış bulunmaktadır. Bu tasarı DİSK'e bağlı sendikaların genel başkanlarınca hazırlanmış ve genel kurulda oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu karar dikkatlice incelendiği zaman, karar metninin Türkler'in konuşması paralelinde olmayıp, ondan çok farklı olduğu görülür.

Türkler'in Kongre öncesi verdiği demecinde CHP'ye açık destekten söz edilmektedir. Oysa kongre kararında CHP ile «güçbirliğinden» söz edilmiştir ki, bunun ikisi aynı şey değildir. Türkler'in demecinde TİP'e ve diğer sol partilere karşı olumsuz tavır açıkça görülmektedir. Oysa Genel Kurul kararında, «çeşitli sol partiler yelpazesi karşısında DİSK'in mevcut yerinin açıkça saptanmasında ve bu doğrultuda çaba ve eylem sürdürülmesinde büyük faydalar vardır,» denmiş, ancak bu konuda açık bir tavır pek de belirtilmemiştir. Öyle anlaşılıyor ki Genel Kurul, DİSK'in birliği bakımından, bu konuda, birden çok sol partiye karşı açık tavır koymayı yararlı bulmamıştır. Ancak olumsuz bir tavır da konmamıştır. Bilindiği üzere, DİSK içinde birden fazla sol partiye mensup sendikacılar ve işçiler vardır. Bu nedenle Genel Kurul'dan, herhangi bir sol parti leyhine veya ötekilerin aleyhine, müşterek bir genel kurul kararı çıkması mümkün de değildi. Sosyalistlerin, DİSK'in birliğine zarar verecek tavırlardan kaçınmış olmaları olumlu bir davranış tarzıdır.

Kemal Türkler'in demecine bakarak ise, DİSK'in bu aşamada CHP'ye, ya da sosyal demokrat harekete kanalize olduğu söylenemez. Tersine, DİSK'teki gelişim geriye doğru değil, ileriye doğrudur. CHP'ye doğru bir kayma, olayların gelişimine, sosyal hayatın pratiğine de ters düşerdi. DİSK'in gelişim hattı, daha kuruluşunda belirlenmiştir. O, burjuva sendikacılığına, sarı sendikacılığa karşı, devrimci sendikacılığa duyulan ihtiyaçtan doğdu; TÜRK-İŞ'in, işçi sınıfını politika dışında tutmaya, bilinçsiz bırakmaya yönelik politikasına karşı bir tezle işe başladı. Gerçi DİSK'in içinde de sendika ağalığına yatkın kadrolar; sendikal mücadeleyi ücret arttırma mücadelesi düzeyine indirenler, TÜRK-İŞ'çi yöntemler kullananlar eksik olmadı. Ama DİSK, kusurlardan tümüyle arınmış olmamasına rağmen, genel hatlarıyla, sosyalist hareketin gelişimine uygun düşen bir devrimci sendikacılık anlayışına sahiboldu, böyle bir gelişim çizgisi izledi. Hiç kuşku yok ki DİSK'i DİSK yapan da

sosyalist hareketti. Nitekim, bunu, yeni DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce de şu sözlerle belirtmektedir:

«Özellikle 12 Mart'tan sonra ülkemizde emekçiler, sosyalist doğrultuda, büyük bir aşama içindedirler. Bu çok büyük bir güçtür. DİSK te bu güce dayanmaktadır. Bu nedenle de gittikçe büyümektedir. Kongremizde alınan kararlar işçi sınıfımızın ilkelerini amaçlıyor.»

Bugün DİSK, 1970 öncesinde Türkiye İşçi Partisi leyhine aldığı karar gibi, herhangi bir sosyalist parti leyhine bir karar almamıştır. Ama bundan, DİSK'in yönünün değiştiği, onun sosyalist hareketle bağlarının zayıfladığı gibi bir anlam çıkarılamaz. Tersine, DİSK'teki gelişmeler dikkatle izlendiğinde, bugün, gerek DİSK'in tabanında, gerek kadrolarında, düne oranla göze çarpan, sosyalist yönde bir gelişim olduğu görülür. Genel Kurul'un kararı, sosyalist dünya görüşünü vurguluyor ve bu söylediklerimizi açıkça ispatlıyor.

Kararda benimsenen sosyal demokrat hareket değil, sosyalist harekettir. DİSK'in sosyalist bir örgüt olduğu belirtiliyor ve «Türkiye sosyalist hareketinin geleceği» gözetiliyor.

Hedef sosyalizm olarak konmakla birlikte, «günümüzde, ilerici, yurtsever, demokratik güçlerle, kısa süreli amaçlar için, demokratik özgürlüklerin yerleşmesi ve faşizme etkin biçimde karşı konularak halkımızın can güvenliğinin sağlanması için, birlikte somut eylemlerin» sürdürülmesi ve «işçi sınıfımızın bu eylemde bütünleştirilmesi» gereği;

«Düşüncenin bir suç olması ve cezalandırılmasının ortadan kaldırılması... 141 ve 142. maddelerin, ölüm cezasının yasadan kaldırılması... Anayasal özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi...» için ve faşizme karşı yoğun bir mücadele yürütüleceği;

«Bütün bu koşullarda... ilerici ve önemli bir demokratik güç olduğu inkâr edilemeyen CHP ile de güçbirliği yapma doğrultusunda eylem içinde olmanın yararı,» belirtiliyor.

DİSK Kongresinde, ilerici ve demokratik bir güç sayılan CHP ile, demokratik hedefler için güçbirliği önerilmesi olumlu bir tavırdır. Bunu söylemek DİSK'i CHP'nin güdümüne sokmaz. Aslında faşizme karşı ve demokrasi için güçbirliği, tüm ilerici, devrimci örgütlerin, bu dönemde, önemle üzerinde durmaları ve gerçekleştirmeleri gereken bir görevdir.

Sosyal Demokrasi ve Ekonomizm Eğilimleri

DİSK'teki oluşum CHP yönünde değil, sosyalizm yönündedir. DİSK'in son Genel Kurul Kararı da bunu göstermektedir. Ancak bu, DİSK içinde ve dışında, işçi sınıfı hareketini CHP'nin kuyruğuna takmak isteyen, onun «geniş ve güven verici» kanatları altına sığınmak isteyen kişilerin ve eğilimlerin olmadığı anlamına gelmez.

Gerçekten de CHP'nin «sola açılışından» sonra ve özellikle 14 Ekim seçimlerinden sonra, böylesine eğilimler, aydınlar, sendikacılar, işçiler arasında görülmektedir. Sosyalist hareketin geleceği bakımından bu eğilimler üzerinde önemle durmak gerekir.

Bazı kişiler CHP'ye, işçi sınıfını kurtaracak, sömürüye son verecek bir örgüt gözüyle bakıyorlar. Bu, ham bir hâyâldir. İşçi sınıfını ve tüm toplumu sömürüden ancak sosyalizm kurtarır; sosyalizmi ise ancak işçi sınıfının sosyalist hareketi, partisi gerçekleştirir. İşçi sınıfını sosyal demokrasiye kanalize etmek devrimci bir tavır değildir.

Bazı zorunlu şartlarda CHP'ye oy vermek, onunla demokratik hedefler için güçbirliği ve dayanışma kurmak başkadır; CHP'yi «kurtarıcı» ve «halkın umudu» gibi göstermek başka şeydir. Gerçek kurtarıcının CHP değil; işçi sınıfı öncülüğünde örgütlenmiş, bilinçli emekçi halkın bizzat kendisi olacağı bir an dahi akıldan çıkarılmamalıdır. CHP'nin ötesinde sosyalist örgütün gereği düşüncesi kitlelerde daima canlı tutulmalı; sosyalist örgütlenme için aktif çaba gösterilmelidir. Yoksa emekçi kitlelerin düş kırıklıkları büyük olacaktır.

CHP şemsiyesi ise sendikalar için, işçi sınıfı için sanıldığı kadar koruyucu değildir. İşçi sınıfı, ekonomik hakları için, demokrasi için mücadelesinde en büyük gücü kendisinde, kendi sendikal ve politik örgütlerinde aramalı; bunun için desteği de diğer emekçi kitlelerden, ilerici örgütlerden beklemelidir.

Türkiye'de işçi sınıfı hareketini sosyal demokrasiye kanalize etme eğilimleri vardır ve bunlarla mücadele edilmelidir.

Ekonomizm ise, sosyal demokrat eğilimlerin yanısıra, işçi hareketinde öteden beri görülen bir olaydır. Ekonomizm, işçi sınıfı mücadelesini ekonomik haklar mücadelesine indirger. Sendikal mücadeleyi, işçi sınıfının durumunu düzeltmek için yeterli görür. Ekonomistler bütün çabalarını ücretleri arttırmaya, çalışma şartlarını düzeltmeye yöneltir; işçi sınıfının politik mücadelesini, iktidar sorununu ikinci plana iterler.

Açıktır ki işçi sınıfının ekonomik mücadelesi küçümsenemez. Sendikalar bu görevi ihmal edemezler. Mevcut burjuva düzeni içinde de olsa, işçilerin hayat şartlarını düzeltmek, bunun için kapitalistlere karşı ekonomik mücadele yürütmek önemli bir görevdir. İşçi sınıfı bu mücadele içinde sıkı bir birlik ve dayanışma oluşturur. Ama salt bu nitelikte çabalar düzeni değiştirmeye, işçi sınıfını kurtuluşa götürmeye yetmez. Bu çabalar, ancak kurulu düzen içinde, şartları işçi sınıfı yararına bir ölçüde düzeltir, o kadar; sömürü düzenine son veremez. İşçi sınıfının kurtuluşu iktidara gelmeye ve sosyalizmi kurmaya bağlıdır. Bu da, ekonomik mücadelenin yanısıra, politik mücadele vermekle; işçi sınıfını politik amaçlara yöneltmek, buna uygun örgütlemekle olur. Ekonomik mücadelede temel örgütün sendika olmasına karşılık, politik mücadelede temel ürgüt işçi sınıfının partisidir.

Elbette işçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesi birbirleriyle sıkı bağlar içinde düşünülmelidir. Sendikal mücadele içinde de politik hedefler bir kenara bırakılamaz, gözden uzak tutulamaz. Ancak kimi zaman, işçi sınıfının mücadelesinde salt sendikayla yetinildiği, politik örgüte gereken önemin verilmediği; işçi sınıfının, ücretleri arttırmak ve çalışma şartlarını düzeltmekten ibaret bir fasit daire içine sokulduğu görülmektedir. İngiltere'de bu tip ekonomizm, İngiliz işçi sınıfını burjuva partilerin bir oy ordusu haline getirmiş ve işçi sınıfı hareketini dejenere etmiştir.

Ekonomizm, bir sendikacılar bürokrasisi ve işçi aristokrasisi yaratarak işçi hareketini devrimci amaçlarından koparır, düzenle bütünleştirir; sendika liderleri, işçi sınıfının politik partisine ihtiyaç duymazlar, ya da kendilerini varolan partilerin üstünde görürler.

Bizde TÜRK-İŞ, Amerikan tipi sendikacılığın bir örneğini vererek ekonomimizden de daha geriye düşmüştür. TÜRK-İŞ yöneticileri işverenlerle uzlaşmışlar, onların politikasına imza atmışlar ve işçi sınıfının ücrete, çalışma şartlarına ilişkin ekonomik mücadelesinde bile görevlerini yapmamışlardır. Bu nedenle TÜRK-İŞ tipi sendikacılık, ekonomizm bile sayılamaz, onun çok ötesinde ve gerisindedir.

DİSK'e gelince, o, ekonomik mücadeleyi oldukça tutarlı ve yiğit bir şekilde yürütmüş ve bütün zor şartlara rağmen geniş işçi kitlesinin gönlünü kazanmıştır. Bugün durum şudur: TÜRK-İŞ dağılmakta, DİSK güçlenmektedir. Ancak DİSK'in özellikle üst düzeydeki bir kısım yöneticilerinin, politik mücadeleyi de aynı tutar-

lılıkla anlayıp yürüttükleri söylenemez. Bu üst düzeydeki bir kısım yöneticiler tabandaki gelişmenin gerisinde kalmışlardır. DİSK'teki sendikacılar arasında da, işçi sınıfı mücadelesini ücret mücadelesi düzeyine indirgeyen, aristokrat tavırlı sendikacı tipleri az değildir. Bunların bir kesimi sendikayı herşey için yeter görmekte, parti konusunu önemsememekte; gerçekten sosyalist, devrimci unsurlara karşı, açık-kapalı mücadele yürütmektedirler.

Diğer yandan bazıları, işçi sınıfının politik mücadele görevlerini inkâr etmeyip buna gerek duymakla birlikte, bu mücadeleyi ekonomik mücadelenin dar sınırları içinde düşünmekte, bu nedenle de sonuçta, yine ekonomizme varmaktadırlar. Onlar işçilerin, genellikle yalnız işçilerin, somut, kısa vadeli çıkarlarına ağırlık vermekte; işçilerin grev, toplu sözleşme vb. mücadeler içinde bilinçlenip iktidar olmayı istiyeceklerini söylemektedirler. Oysa işçi sınıfının politik mücadelesi; demokrasi ve sosyalizm için mücadele, yalnız işçi kitleleriyle, onların kısa vadeli çıkar mücadeleleriyle sınırlanamaz. Politik mücadele yalnız işçi kitlelerinin bilinçlendirilip örgütlenmesine yönelik olamaz. Politik çalışmaların geniş köylü kesimine, şehir küçük burjuvazisine, aydınlara, gençliğe; toplumdaki öteki sınıf ve tabakalara da yönelik olması gerekir. İşçi sınıfını yalnız işçilerin doğrudan, kısa vadeli sorunları değil; tüm sömürülen ve baskı görenlerin, eşitsiz davranışlarla karşılaşanların sorunları ilgilendirir. Sosyalist hareket, toplumda görülen tüm haksızlıklara, baskılara, zulme karşı mücadele etmek, bunları açığa çıkartmak göreviyle yükümlüdür.

İşçi sınıfının, toplumun en devrimci sınıfı olarak kendisine düşen görevleri başarabilmesi buna bağlıdır. İşçi sınıfı köylülerin sorunlarına sahip çıkar, toprak devriminin gerçekleşmesi için mücadele eder. Çünkü köylülerin sorunları işçi sınıfına yabancı, onu ilgilendirmeyen şeyler değildir. Büyük toprak sahipliği, gerici bir kurum olarak işçi sınıfının politik mücadelesinin karşısında da bir engeldir. İşçi sınıfı bu mücadelede köylülerle sıkı bağlar kurar, işçi-köylü ittifakını oluşturur.

Diğer yandan sömürge ülkelerin, bağımlı halkların, baskı gören etnik ve dinsel gurupların sömürüye, baskıya, eşitsizliğe karşı mücadelesi de işçi sınıfına yabancı bir sorun değildir. Kapitalist ülkelerde burjuvazi, işçi sınıfını öteki ezilenlerin sorunlarına yabancılaştırmaya çalışır. Burjuvazi, başka halklar üzerindeki sömürü ve baskı politikasını, kitlelere ulusal bir politika, herkesin çıkarına bir politika gibi göstermeye çalışır, emekçi kitleleri aldatarak kendi kuyruğuna takar.

Örneğin Vietnam Savaşı sırasında Avustralyalı liman işçileri, Amerika'nın Vietnam'daki cinayetlerini protesto için, bir keresinde Amerikan mallarını yükleyip boşaltmayı reddettiler. Bu, enternasyonal, devrimci bir tavırdı. Buna karşılık Amerikan liman işçileri sendikası da, tam bir sarı sendikacılık örneği vererek, Avustralya gemilerine misilleme yaptı. Bu tavır da işçi sınıfının uluslararası dayanışmasına ters düşen bir tavırdı. Amerika'daki sarı sendikalar, işçi hareketini emperyalist politikanın güdümüne sokmuş bulunuyorlar.

Yine bunun gibi, İngiliz işçi sendikaları, yüzyıllardır ekonomizm batağından kurtulamadılar. Bunlar İngiliz sömürgeciliğine, emperyalist saldırganlığına karşı, ezilen ve sömürülen halklardan yana çıkmadılar; işçi sınıfını burjuvazinin kuyruğuna taktılar. Oysa bu tavır, bizzat İngiliz işçi sınıfının kurtuluşunu geciktiren bir tavırdı. İşçi sınıfının dostu, kendi ülkesinin burjuvazisi değil, başka ülkelerin işçileri, ezilen halklarıdır. İşçi sınıfının bunu kavramaması, burjuvazinin peşinden gitmesi, «ulusal çıkarlar» adı altında, emperyalist politikaya destek olması, bilinçsizliğinin sonucudur. Bu bilinçsizliği yaratan şeyler ise, burjuvazinin güçlü propagandası, beyin yıkama makinası kadar, işçi sınıfına ihanet eden, burjuvaziyle uzlaşmış işçi liderleridir. Bu liderler kimi zaman sendikacılar, kimi zaman da sosyalist geçinen politik liderler olabilir.

Kıbrıs olayları sırasında DİSK'in önde gelen yöneticilerinin takındıkları tavır bu bakımdan son derece ilginçtir. DİSK yöneticileri bu olayda kendilerini kaptırdılar; işçi sınıfının dünya görüşüne uygun davranmaktan çok, burjuvazinin hoşuna giden, TÜRK-İŞ'in yaptığına benzer davranışlarda bulundular.

İşçi sınıfının, adına lâyık devrimci bir sınıf olması, işçi sınıfının dünya görüşüyle donanmasına, buna uygun sendikal ve politik örgütlerini oluşturmasına bağlıdır. Yoksa işçi sınıfı sosyal demokrat hareketin ve ekonomizmin batağına yuvarlanır. Sosyal demokrat hareket ve ekonomizm, aynı şey olmamakla birlikte, birbirleriyle yakından ilgilidirler ve birbirlerini beslerler. Her ikisi de işçi sınıfının ve tüm toplumun gerçek kurtuluşunu, sosyalizmi amaçlamaktan çok, mevcut burjuva düzeni içinde, işçilere daha iyi haklar sağlamakla yetinirler. Oysa bu, işçi sınıfını içinde bulunduğu kötü durumdan ve tüm toplumu bunalımlardan kurtaramaz.

DİSK'in son Genel Kurul kararı, işçi sınıfının politik görevlerinin oldukça iyi şekilde kavrandığını göstermektedir. Faşizme karşı mücadele, demokrasi için mücadele gündeme konmuştur.

Bunun için diğer ilerici, demokratik güçlerle, bu arada CHP ile de eylem birliği, güçbirliği; gençlerin, öğretmenlerin faşist saldırılar karşısında yalnız bırakılmaması, demokratik hareketin bütünleştirilmesi önerilmiştir. DİSK'in bu kararı umut ve güven vericidir. Ancak bütün bunların pratiğe aktarılması için de ciddî ve güçlü bir mücadele verilmesi gerekir. Devrimci, ilerici güçler, faşizme karşı mücadeleyi demeç, bildiri ve karar çerçevesinden kurtarmalı, eylem alanına ulaştırmalıdırlar. Demokratik güçlerin birlikte, sıkı dayanışma içinde; miting, yürüyüş gibi demokratik haklar kullanılarak yürütecekleri yasal mücadele; Lafonten'in kurbağası gibi şişinen, büyük sermaye beslemesi bir avuç faşistin sinmesine; kitlelerin devrimci, demokratik gücünün anlaşılmasına yetecek, gerici oyunları bozacaktır. İşçi sınıfı demokratik görevlerini başardıkça toplumdaki öncü yerini de, tartışmaya yer bırakmıyacak biçimde ortaya koyacaktır.

Sosyalist Parti Yalnız Emekçilerden mi Kurulur?

DİSK Genel Başkanı Türkler, Yankı'ya verdiği demeçte, «Aslında DİSK, emekçi sınıf ve tabakaların içinden gelmeyen kişilerle kurulup yönetilen partiler yolu ile başarıya ulaşılacağına inanmamaktadır,» diyor. Bu, kesinlikle yanlış bir düşüncedir. Sosyalist partilerin salt emekçilerle, ya da «emekçilerin arasından» gelenlerle, (yani sendikacılarla..) kurulması gereği var mı? Emekçi olmayan sosyalistler partiye kurucu veya yönetici olamazlar mı? Besbelli ki böyle bir zorunluluk yoktur. Sayın Türkler, salt emekçilerle veya sendikacılarla kurulup yönetilmiş bir sosyalist partiyi dünyada gösteremez. Tüm sosyalist partilerde, emekçi olmayan sosyalistler de önemli görevler yüklenmişlerdir hep. Dünyadaki sosyalist partilerden birçoğunun önde gelen liderlerinin sosyalist aydınlar olduğunu sayın Türkler de çok iyi bilir.

Türkiye'de, 1961 yılında 12 sendikacı tarafından kurulan TİP bile saflarına, yöneticileri arasına, aydınları alma zorunluluğunu duydu ve zaten, ancak bunu yaptıktan sonra gelişebildi. Bu partinin kurucularından olan sayın Türkler bunu da çok iyi bilir.,

Ancak, bir zamanlar Türkiye İşçi Partisinde yaşatılan, emekçi-emekçi olmayan ayrımının ve aydınlara kuşku ile bakma eğiliminin bazı sendikacılarda ve bu arada sayın Türkler'de de sürdüğü görülüyor. Aydınlar birkısım küçük burjuva hastalıklarını taşıyabilirler. Ama unutmamak gerekir ki bizzat işçiler ve sendikacılar da burjuvazinin, yıllar yılı emekçi saflara şırınga ettiği,

burjuva toplumunun verdiği birtakım hastalıkları, şartlanmaları, kusurları taşıyabilirler. Sosyalist hareket, bütün bunlarla savaşır ve işçi sınıfının dünya görüşünü, devrimci mücadele yöntemlerini egemen kılar; sağlıklı kadrolar yetiştirir, kitlelere doğru çizgide öncülük eder. Sosyalist bir partinin geniş kadrolarını, işçi sınıfının en bilinçli, en yiğit unsurlarının oluşturacağı kuşkusuzdur; ama sosyalist partide aydınlar, gençler ve öteki sınıf ve tabakalardan gelen diğer sosyalistler de görev alabilir ve niteliklerine göre her kademede, sosyalist mücadeleye katılabilirler. Şüphesiz sözkonusu olan rastgele aydınlar değil, işçi sınıfının dünya görüşünü, mücadele yöntemlerini benimsemiş sosyalist aydınlardır. Parti, devrimci bir potada, sosyalist aydın ve emekçileri, öteki sınıf ve tabakalardan gelen sosyalist kişileri kaynaştırır, bütünleştirir.

Emekçi-aydın ayrımı yapma, sosyalist aydınlara güvensizlik duyma, işçi sınıfının dünya görüşüne yabancı, yanlış ve işçi sınıfının mücadelesine zarar verecek bir tutumdur.

Önümüzdeki Dönemde İşçi Hareketiyle İlgili Görevler Nelerdir?

Bugün Türkiye'de işçi hareketi bir yükselme halindedir. Yıllar yılı, TÜRK-İŞ'in sarı sendikacılık hareketiyle, ekonomik ve politik mücadelesi işveren sınıfının dilediği çizgide tutulan, daha doğrusu engellenen işçi kesimi, bugün, biryandan TÜRK-İŞ'in sarı sendika duvarını aşıp DİSK'te birleşiyor; diğer yandan, politik mücadeleye büyük ilgi duyuyor. Yıllar süren çabalardan sonra işçi kesiminde görülen bu durum, bir nitelik değişimini göstermektedir. Artık sarı TÜRK-İŞ hareketini, Halil Tunç'un devrimci görünme numaraları dahil, hiçbir şey kurtaramaz.

„Devrimcilerin görevi, bu gelişmeyi, bilinçli katkılarla hızlandırmaktır. Sendikalı işçi kesiminin DİSK'in çatısı altında toplanması son derece önemli bir gelişmedir. Doğrudan doğruya işçi sınıfını ilgilendiren ekonomik, demokratik haklar için yürütülen mücadele, elbette aksatılmadan sürdürülecektir.

Bu dönemde işçi sınıfının talepleri arasında, pratikte bir ölçüde gerçekleşmiş olan referandumu, yani işçilerin serbestçe dilediği sendikayı seçme hakkını yaygınlaştırmak, temelli bir güvenceye kavuşturmak için mücadele sürdürülecektir.

Lokavtın bir hak olmaktan çıkarılması, toplu işten atmaların engellenmesi; işsizlik sigortasıyla, işçi emekliliği ve kıdem tazmi-

natıyla, tarım işçileriyle ilgili yasaların biran önce ve işçilerden yana biçimde çıkarılması için çabalar devam edecektir.

Genel grev hakkı, işçi sınıfı için büyük önem taşıyan bir haktır. Bu hakkın elde edilmesi, işlerlik kazanması için ciddî çabalar harcanmalıdır.

Ancak, ekonomik mücadelenin ötesinde, işçi sınıfının politik görevleri; onun politik bilincinin gelişmesi ve örgütlenmesi görevi de bir an dahi ihmal edilemez. İşçi sınıfının önünde, bu dönemde, kendi politik örgütünü oluşturma görevi vardır. İşçi sınıfının doğal gelişim doğrultusu budur ve önümüzdeki dönemde bu yönde de bir sıçrama yapacağı kuşkusuzdur. Bu noktada, özellikle sosyal demokrat hareketi, işçi sınıfı için bir alternatif gibi göstermenin yanlışlığını belirtmeliyiz. Bu, işçi sınıfını bir süre daha yolundan eylemekten, oyalamaktan başka işe yaramaz.

Bu oluşumda DİSK'in payı ne olacaktır? Besbelli ki DİSK, işçi sınıfının partisi değil, devrimci sendikal örgütüdür. DİSK'e parti görevleri yüklenemez; her DİSK üyesinden parti üyelerinin tavrı beklenemez. DİSK, sosyalist olan ve olmayan geniş işçi kesimini kucaklamaktadır. Onun birliğini bozacak sekter, aceleci tavırlardan kaçınılmalıdır. Ancak, diğer yandan da, DİSK içinde, işçi hareketinin gücünü —zorunlu güçbirliği politikasını aşan bir şekilde— CHP'nin kuyruğuna takma; sosyal demokrat kanallara, ekonomizme yöneltme çabalarıyla da mücadele edilmelidir. DİSK'in sendikal eğitim politikası, iç ve dış olaylar karşısındaki tavrı, sosyalist doğrultuda, işçi sınıfını kendi devrimci dünya görüşüyle donatmaya yönelik olmalıdır.

Şu hususu bir an gözden kaçırmamak gerekir: İşçi hareketinin yönü sosyal demokrasiye değil, sosyalizme doğrudur. CHP'yi «Ortanın Solu»na çeken sosyalist hareket, devrimci işçi hareketinin daha geride bir çizgiye kanalize edilmesine elvermiyecek kadar etkin ve güçlüdür. CHP'nin ve onun liderinin, bugün kitlelerde topladığı sempatiye bakıp aldanmamak gerekir. Toplumumuzdaki gelişim çok daha ileriye doğrudur ve geleceğin güvencesi, sürükleyici gücü sosyalist harekettir. Toplumsal hayatımızın doğal akışı bu yöndedir. Bu gelişime ters düşen işçi liderleri, uzun vadede, işçi hareketinin liderliğini ellerinde tutamazlar ve kitlelerden soyutlanırlar. Bunun en açık örneği TÜRK-İŞ yöneticilerinin içine düştükleri durumdur. İşçileri, sürgit gözü kapalı kitleler sayan ve sermaye partileri ile uzlaşarak, onların hertürlü desteğini sağlayarak konforlu durumlarını sürdürmek isteyen bu baylar, şimdi tabanın,

ayaklarının altından hızla kaydığını görmekte ve bu şaşkınlıkla genel grev gibi, fabrikaları işçilere yönetme gibi, gönüllerinde olmayan devrimci sloganlar atmaktadırlar.

İşçi hareketinde olup bitenler, önümüzdeki dönemde, TÜRK-İŞ'teki çözülmenin ve DİSK'teki güçlenmenin devam edeceğini gösteriyor. Ama aynı zamanda, DİSK içinde de, daha ileriye doğru bir mücadelenin verilmesi gereği ortaya çıkıyor. DİSK'teki mücadelede devrimci şiar şu olmalıdır: DİSK'in birliğine evet, işçi hareketinin sosyal demokratların kuyruğuna takılmasına hayır. Umarız ki, bugünedek DİSK'in gelişiminde önemli payları olan Türkler ve birkısım arkadaşları da, geriye doğru adım atılmasına yol vermiyeceklerdir..

Şüphesiz, işçi hareketinin görevleri ve bu yöndeki çalışma yalnız DİSK'le sınırlandırılamaz. TÜRK-İŞ içinde ve diğer sendikalı-sendikasız işçi kesimlerinde de, işçi sınıfı hareketinin gelişip güçlenmesi, devrimci bir doğrultuda ilerlemesi ve birliğinin sağlanması için hertürlü çaba gösterilmelidir.

1975'TE CENTO

Birinci Dünya Savaşı sonucunda faşizmin bozguna uğraması, dünya sosyalist sisteminin doğuşu, ulusal kurtuluş hareketlerinin hızla gelişmesi ve kapitalist ülkelerde işçi sınıfı hareketlerinin güçlenmesi, dünya emperyalist ve gericilerini telâşa saldı. Başta ABD olmak üzere, emperyalistler, sosyalizmin, ulusal kurtuluş hareketlerinin gelişmesini frenlemek, geriletmek, emekçiler ve tutsak halklar üzerindeki boyunduruğu emin bir şekilde sürdürmek, sömürü düzenlerini sürekli kılmak için bir dizi tedbire giriştiler. ABD, Batı Avrupa ülkelerinde işçi sınıfı iktidarlarını önlemek için, güya bu ülkeleri ekonomik yıkıntıdan kurtarmak gibi insanî (!) amaçlarla, Marşal Planı'nı uyguladı. Bu plan gereği sağlanan ekonomik yardımla bir yandan Batı Avrupa burjuvazisinin ayakta durması sağlandı, diğer yandan bu bölge Amerikan sermayesinin kontrolü altına alındı. Bunun yanısıra emperyalistler siyasî - askerî nitelikteki Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) ve Güneydoğu Asya'da SEATO'yu oluşturdular. Böylece Avrupa ve Güneydoğu Asya'da sosyalizmin gelişmesine karşı duvar çekiliyor; sosyalizm Asya kıtasına ve Doğu Avrupa'ya «hapsedilmek» isteniyor; bu ülkelerdeki ulusal kurtuluş ve sosyalist mücadelelerin elbirliğiyle boğulması düşünülüyordu.

Emperyalistler, bu amaçlarla Kore ve Vietnam halklarına saldırdılar; Küba, Macaristan, Çekoslovakya gibi sosyalist ülkelerde karşı-devrimler, provakasyonlar yaratarak müdahale imkânları aradılar; halkların kurtuluş mücadelesini boğmak için savaştılar; kitlelerin sömürüye karşı, demokrasi için mücadelelerine karşı zulmü,

vahşeti hiçbir yerde eksik etmediler. Üstelik bütün bunları da «hür dünyanın savunulması», «demokrasi», «özgürlük» etiketleri altında yapmaktan utanmadılar. Yaşadığımız yüzyıl, emperyalistlerin, dünya gericilerinin, kaçınılmaz sonlarını geciktirmek için çırpınışlarının, bunun için her türlü zulmü, vahşeti, çılgınlığı insanlığa reva görüşlerinin örnekleriyle doludur.

Bugün birçoklarının, hattâ kurucu ve üye ülke yöneticilerinin bile işe yaramıyan «bir kulüp», «modası geçmiş» ve «macera» olarak niteledikleri CENTO'da, Amerika ve İngiliz emperyalistlerinin çabasıyla oluşturuldu. CENTO'nun görünüşte başlıca iki amacı vardır: Üye ülkelerin iktisadî kalkınmasına yardımcı olmak ve bu ülkelerdeki bozguncu faaliyetlerle mücadele etmek.. CENTO'nun, bugünedek üye ülkelerin iktisaden kalkınmalarında dişe dokunur hiçbir başarı sağlayamadığı açıktır. Bunu üye ülkeler de bilmekte ve zaten bu yönüyle örgütü pek ciddiye almamaktadırlar. CENTO'nun temel amacı ise «bozguncu faaliyetlerin» önlenmesi noktasında toplanmaktadır. Bundan neyin kastedildiği bellidir: Sosyalizme, demokrasiye, ulusal kurtuluşa yönelik hareketler.. Böyle bir paktın oluşturulmasına, daha İkinci Dünya Savaşı öncelerinde, Rıza Şah döneminde teşebbüs edilmişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında İran'da, biri İran Azerbaycanı'nda, diğeri Batı İran'da Mehabat'ta olmak üzere iki demokratik cumhuriyet oluşturuldu. Savaş sonrasında İran Şahlığı, ABD ve İngilizlerin yardımı ve çabasıyla her iki demokratik cumhuriyeti de ortadan kaldırdı. Ancak bu olay, bu bölgedeki gerici, tutucu rejimleri ve emperyalistleri telâşlandırmıştı. Bu nedenle Tahran, Bağdat ve Ankara arasında temaslar başladı; müşterek sorunlar için müşterek tedbirler arandı..

Ortadoğu'nun petrol bölgesi olarak ve ayrıca stratejik yönden taşıdığı büyük önem nedeniyle emperyalistler bu bölgede ne pahasına olursa olsun, ilerici hareketleri önlemek istiyorlardı. Bunun için İran'da şahlığı, Irak'ta krallığı, Türkiye'de de Menderes yönetimini veya benzeri Amerikan yanlısı yönetimleri; yani emperyalizmden yana olan güçleri iktidarda tutmak lâzımdı. İşe Pakistan'daki Han'lık rejimi de karıştırıldı.

24 Şubat 1955'te Menderes Hükümeti ile Nuri Sait Hükümeti arasında, Bağdat'ta, karşılıklı işbirliği antlaşması imzalandı. Daha sonra İngiltere, Pakistan ve İran'ın da katılmasıyla Bağdat Paktı oluşturuldu. Amerika ise Pakt'ın kuruluşu için elinden geleni yaptığı halde, Pakta tam üye olmayıp, İktisadî Komite'ye ve Bozguncu Faaliyetleri Önleme Komitesine üye olmakla yetindi.

Amerika, kendi planlarını yürütmede bir ölçüde, yıldırımları daha az çeken İngiltere'yi kullanmayı ve işleri perde arkasından yürütmeyi çıkarlarına daha uygun buldu.

Ancak ABD bununla yetinmedi. Ortadoğu ülkelerinin içişlerine daha kolay biçimde karışabilmek için yollar arandı ve Eisenhower Doktrini diye adlandırılan yöntem bulundu. Buna göre, Ortadoğu hükümetlerinin herhangi birinin çağrısı üzerine, Amerika, bu ülkelere yönelen doğrudan veya dolaylı saldırılara karşı müdahale edecekti. ABD, 5 Mart 1959 yılında Türkiye, İran ve Pakistan'la imzaladığı birer ikili antlaşma ile, bu ülkelerin içişlerine müdahale imkânını kazandı.

ABD, bu nitelikte bir müdahaleyi ilk kez Lübnan'da uyguladı. 1958 yılında, Lübnan'da başgösteren iç karışıklıklar sırasında, gerici Camille Chamoun hükümeti, muhalefeti kendi gücü ile ezemiyeceğini anlayınca, olayları uluslararası komünizmin yarattığını ileri sürdü ve Amerika'dan destek istedi. Bunun üzerine ABD birlikleri Lübnan'a çıkarma yaptılar.

Ancak Bağdat Paktı, kendisinden umulanları zaman içinde veremedi. Bu pakt, ilk darbeyi 1958 Irak Devriminde yedi. 14 Temmuz 1958'de, Irak'taki gerici Faysal rejimi ve Nuri Sait yönetimi, bir ihtilâlle alaşağı edildi; Faysal ve Nuri Sait öldürüldüler. Amerika ve bölgedeki ortakları, Irak'taki gerici rejimi kurtarmak için çabaladılarsa da fazla birşey yapamadılar. Irak 1959 yılında Pakt'tan ayrıldı ve Bağdat'sız kalan Pakt'ın adı da CENTO'ya dönüştürüldü.

CENTO ikinci darbeyi Bengladeş'in bağımsızlık savaşında yedi. Bengladeş, gerek nüfusça, gerek millî gelir bakımından Batı Pakistan'dan büyük olmasına rağmen, Batı Pakistan'daki han aileleri, büyük toprak sahipleri ve burjuvalar tarafından bir sömürge statüsüne sokulmuştu. Pakistan gericilerinin, Amerikan emperyalistlerinin ve diğer CENTO ülkelerinden Pakistan'a koşan bayların çabaları hiçbir işe yaramadı; «Doğu Pakistan» olarak adlandırılan Bengladeş, özgürlüğüne kavuştu.

Irak ve Bengladeş olaylarından sonra, bu işlemiyen paktı, ortaklar artık pek ciddiye almamaya başladılar. CENTO toplantıları, bazı üyelerin, adeta sırf nezaket ve formalite icabı —hani ötekilerin hatırı kalmasın kabilinden— katıldıkları toplantılar haline geldi. Özellikle İran'ın Pakt'tan beklediği birşey yoktur. İran, dev petrol gelirleriyle durmadan silâhlanmakta; büyüklük pozları için-

de sağa-sola sadakalar dağıtmaktadır. İran'ın durmadan silâhlanması, Basra Körfezindeki yayılma emelleri, Türkiye'de de birtakım kuşkular yaratıyor. Acaba İran bu bölgede başka neler düşünüyor?. Türkiye basınında son zamanlarda, «komşumuz İran kime karşı bukadar silâhlanıyor,.» tarzında öfkeli yazılar çıktı. Petrol silâhının önemini kavramış olan İran, kimseyi umursamaz bir tavır içindedir; son CENTO toplantısında görüldüğü gibi, sırasında ABD'ye bile çıkış yapmaktadır.

Pakistan ise, Bengladeş olayı ile, CENTO'nun kimseyi kurtarmağa yetmediğini, tecrübe ile anlamıştır.

Görülüyor ki bu pakt, bu bölgedeki ülkelerin bir işine yaramamış, hayatın akışı içinde olaylara seyirci olmak zorunda kalmıştır. Ancak ABD ve İngiltere için aynı şey söylenemez. Hiç kuşkusuz onların işine yaradı ve bundan böyle de yarayacaktır. 22 Mayıs 1975'te yapılan CENTO Bakanlar Konseyi toplantısında, Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Komisyonu geniş bir rapor hazırlamış ve bu rapor üzerinde önemle durulmuştur. Raporda ve görüşmeler sırasında, sol ve ilerici hareketlere karşı, üye ülkelerin istihbarat örgütlerinin sıkı işbirliğinde bulunmaları ısrarla önerilmiştir. Böylece ABD, bu ülkelerde olan biteni daha iyi kontrol etme; ilerici ve devrimci güçlere karşı, gerici planlarını daha kolay uygulama olanakları aramaktadır.

Vietnam ve Kamboçya'daki yenilgiden sonra, Amerika'nın, Güneydoğu Asya'da sosyalizme ve ulusal kurtuluş savaşlarına karşı çektiği duvar çökmüştür. Şimdi devrim hareketi Laos'ta da gelişmektedir. Tayland, Filipinler, Endonezya gibi ülkeler artık Amerika'ya güven duymuyorlar ve bunu açık açık söylüyorlar. Güneydoğu Asya'dan bozgun halinde çekilen Dünya Jandarması, şimdi başka cephelerde de aynı akibete uğramamak için tedbirler almaya, mevzilerini sağlamlaştırmaya çalışacaktır.

Diğer yandan, duvarın Avrupa kesimi de artık çatırdamakta ve bu cephede daha şimdiden önemli gedikler görülmektedir.

Emperyalistler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlattıkları soğuk savaş taarruzu ile, yıllar yılı Avrupa kamuoyunu «komünizm canavarı» ile ürkütmeyi başardılar. Oysa buna karşılık sosyalist ülkelerin barış çağrıları, zamanla halk kitleleri üzerinde etkisini göstermekte gecikmedi. Anlaşıldı ki savaş isteyenler, sosyalistler değil, emperyalistlerdir. Kapitalist ülkelerin doymak bilmez silâh fabrikatörleri, savaş tüccarlarıdır. Büyük savaş bittikten sonra da

Kore'de, Vietnam'da, Cezayir'de, Afrika'da savaşanlar Amerikan, Fransız, İngiliz emperyalistleri, Portekiz sömürgecileri idi. Mısır'a, Yemen'e, Küba'ya saldıranlar; devletlerin içişlerine karışanlar, hükümet darbeleri düzenliyenler; diktatörleri, gerici rejimleri, faşistleri destekleyip ayakta tutanlar onlardır. Halklar özgürlük için, onlarsa halkları sömürmek, boyunduruk altında tutmak için savaşıyorlar. Bütün bunlar Avrupa'da, Amerika'da geniş halk kitlelerinin gözünü açtı. Avrupa ülkeleri, dünya jandarması ABD'nin hegemonyasını eskisi gibi hoş karşılamaz oldular. Fransa NATO'nun askerî kanadından çekildi. Federal Almanya, Doğu Avrupa ülkeleri ile barış antlaşmaları imzalayarak soğuk savaşa kısmen son verdi. Portekiz'de kırk yıllık faşist diktatörlük devrildi, devrimci güçler ülkede egemenliği ele aldılar. Yunanistan'da faşist albaylar cuntası devrildi. Faşist İspanya'da önemli kaynaşmalar var ve bu ülke gelişmelere gebe.. Fransa ve İtalya'da işçi sınıfının ve öteki demokratik güçlerin başarıları artıyor. Ve Türkiye'de kitleler, emperyalistlerin ve onların ortaklarının ummadıkları bir uyanış içindeler. NATO, Yunanistan'da ve Türkiye'de eskiden olduğu gibi sağlam basmıyor.

Bütün bu gelişmeler ABD ve öteki emperyalist güçleri telâşlandırıyor. Bu nedenle Ortadoğu ve Avrupa'nın güneyi, şimdi daha da önem kazanmıştır. Emperyalistler bu hattın dağılmaması için ellerinden geleni yapacaklardır.

Emperyalizm ve onun bölgesel müttefikleri için çöküş kaçınılmazdır. Ama onlar buna kendi istekleriyle evet demiyeceklerdir. Hangi kral, tahtından alaşağı edilmeden önce, kendi isteğiyle ve iyilikle çekip gitmiştir? Hangi zorba, burnu kırılmadan zorbalığa elveda etmiştir? Tersine kötü kaderlerini hissetmek, devrimci güçlerin zaferini omuzlarında duymak onları daha da hırçınlaştırır, çılgına çevirir.

ABD'nin bu bölgede yeni maceralara girişmesi mümkündür. ABD, CENTO'dan ve İkili Antlaşmalardan yararlanarak, bir gün, ülkesini ve halkını düşünmeyen bir soyguncu güruhun, bir Lon Nol'un, bir Van Tiyö'nün davetine uyarak, bunun şartlarını yaratarak ülkeye açık saldırıda bile bulunabilir. Bu nedenle CENTO, Türkiye'de büyük halk kitlelerinin çıkarlarına ters düşen, yalnızca emperyalistlere, onların işbirlikçilerine ve bölgedeki gerici rejimlere yarayan bir kuruluştur. NATO'dan olduğu gibi CENTO'dan da çıkılmasında halkımızın büyük yararları vardır.

DOĞU'DA FEODAL YAPI ve AŞİRET

C. ALADAĞ

Doğu ve Güneydoğu illerini kapsayan «Doğu Bölgesi» hakkındaki bu yazı geniş bir araştırma niteliğinde değildir. Doğu'da üretim ilişkilerinin durumu nedir? Ağalık-şeyhlik gibi feodal kurumlar, aşiret yapısı bugün ne durumdadır; bu kurumlar toplum hayatında ne gibi etkiler yapmaktadırlar? Toplumun ileriye doğru gelişiminde devrimci güçleri ne gibi görevler bekliyor? Bu yazının amacı bu konulara açıklık getirmektir.

Elbette Doğu Bölgesi tek başına, soyutlanmış bir bölge olarak ele alınamaz. Bugün dünyada hiçbir yer çevresinden soyutlanmış değildir; her ülke her bölge yakın ve uzak çevresiyle ekonomik, sosyal, kültürel alış-veriş, karşılıklı etkileşim içindedir. Bunu da göz önünde tutacağız.

Bu konuda, sayın İsmail Beşikçi'nin «Doğu Anadolu'nun Düzeni» adlı geniş incelemesine de yeri geldikçe dokunacağız.

Doğu'da feodal üretim ilişkileri egemendir.

Türkiye'nin bütününü göz önüne aldığımızda kapitalist üretim ilişkilerinin çoktan beri hakim duruma geldiğini görüyoruz. Gerçi, özellikle 1970 öncesinde Türkiye'yi yarı feodal olarak niteleyen görüşler yaygındı. Biz buna katılmıyoruz.

Feodal üretim biçimi, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte birtakım ortak nitelikler taşır. Feodal toplumda temel üre-

tim aracı topraktır ve toplum başlıca iki temel sınıftan oluşur. Bu sınıflardan biri toprağın sahibi olan feodal beyler, diğeri de toprakta çalışan serflerdir. Üretim araçlarının sahibi feodal beylerdir. Serfler (toprak kölesi durumundaki köylüler) ise toprağı işleyen insanlardır.

Serfin ürettiğinin yalnız kendisinin ve ailesinin geçimine yeten bir miktarı kendisinde kalır, artı ürün feodal bey tarafından alınır. Feodal üretim ilişkisinde beyin aldığı bu artı ürüne rant denir. Rant ürün olarak alındığı gibi para olarak ta alınabilir. Yani köylü, beye ait olan belli bir toprak parçasını işler ve buna karşılık teamüle uygun belli bir miktar para, diyelim ki «bir toprak» için 3000 lira öder. Buna **para rant** denir. Yine köylü, feodal beyin bizzat kendisine ayırdığı toprakta veya onun diğer özel işlerinde de çalışmak zorunda olabilir ki buna **angarya** (emek rant) denir.

Feodal toplumda, feodal ilişkileri düzenleyen, hukuku kontrol eden feodal beylerdir. Köylü toprağa bağlıdır; onunla birlikte alınır, satılır; dilediği zaman toprağı bırakıp gidemez. Suç işlediğinde bey tarafından cezalandırılır; ancak, köleci toplumda olduğu gibi efendisi onu öldüremez, tek başına satamaz.

Feodal üretim biçiminde başlıca üretim aracı topraktır. İş aleti olarak toprakta karasaban kullanılır. İşgücü ise, insan emeğinin yanısıra öküz, at gibi hayvan gücüdür.

Feodal dönemde tarımda hayvancılık-tarla tarımı işbölümünün yanısıra el sanatları da —daha köleci dönemden beri— bir üretim dalı olarak vardır. Zenaatçılar kent ve kasabalarda toplanmışlar ve **loncalar** biçiminde örgütlenmişlerdir. Feodal toplum tarihi gelişim içinde değişmelere uğrar. **Yarı feodal** dendiği zaman, önemli değişikliklere uğramış, artık çözülme sürecine girmiş, bağrında kapitalist ilişkilerin doğup gelişmekte olduğu bir feodal biçim kastedilir. Örneğin bugün Doğu'da görüldüğü gibi, bey artık yargı yetkisini yitirmiştir, köylü toprağı bırakıp başka yere gidebilmektedir; toprakta, genellikle feodalizmin son aşamalarında ortaya çıkan para rant birçok yerde görülmektedir, v.b...

Türkiye bir bütün olarak gözönüne alındığında feodal ilişkilerin yalnızca Doğu Bölgesinde yoğun olarak sürdüğü ve diğer bölgelerde silindiği veya silinmeye yüz tuttuğu görülür. Çukurova, Ege, Marmara ve İç Anadolu'da büyük toprak sahipliği artık feodal değil, kapitalist niteliktedir. Buradaki büyük topraklarda üc-

retli işçi emeği kullanılıyor. «Çiftlik»lere traktör, biçer-döğer gibi modern tarım araçları girmiştir; suni gübre kullanılmakta, ilâçlama yapılmaktadır; sulama sistemleri oluşturulmuştur; kısacası modern yöntemlerle üretim yapılmaktadır.

Yine Türkiye'de toprak burjuvazisinin yanısıra ticaret burjuvazisi gelişmiş, sanayi burjuvazisi oluşmuş ve burjuvazi son dönemde tekelci bir aşamaya girmiştir. İktidar burjuvazinin elindedir. Toplumun ekonomik, sosyal hayatına damgasını vuran odur. Bu nedenle **Doğu bölgesindeki feodal ilişkilere bakıp Türkiye'nin yarı feodal olduğunu söylemek yanlıştır.**

Gerçi Türkiye'de kapitalizm, batıda gördüğümüz örneklerine göre çok geridir, emperyalist sömürü nedeniyle çarpık bir gelişim içindedir. Geniş halk kitleleri, Ortaçağdan kalma değer yargılarından büyük çapta kurtulamamışlardır. Ama bu, sözkonusu durumu değiştirmez.

Türkiye'de batı bölgelerinde de küçük köylü işletmeciliği yaygın şekilde görülmektedir. Bu küçük köylü işletmelerinin önemli bir kısmında hâlâ karasaban kullanılmaktadır. Ancak tek başına bu, feodal üretimin işareti değildir. Çünkü feodal üretim herşeyden önce ağa-köylü ilişkisini kapsar. Küçük köylü işletmeciliği feodal dönemde varolduğu gibi ondan önce de sonra da varolmuştur.

Yine Türkiye toplumunda bugün de canlı şekilde görülen Ortaçağ düzeyindeki şeriatçı değer yargıları, tarikat hareketleri ve s. toplumun feodal bir düzeyde olduğunun ölçüsü olamazlar. Bu hareketler burjuvazi ve işçi kesiminden çok küçük burjuva kitlelerde görülmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde kilisenin durumu bu bakımdan ilginçtir. Kilise Amerika'da ve Batı Avrupa ülkelerinde bugün de son derece etkindir. 16 - 19. yüzyıllarda, yani gelişme döneminin başlarında, kilise ile sert bir şekilde çatışan burjuvazi şimdi onunla uzlaşmıştır. Kilisenin yaydığı Ortaçağ mistisizmi şimdi kapitalizmin emrindedir. Okadar ki, Molyer'e cenaze töreni yapmayı reddeden kilise şimdi de sosyalistlere oy vermeyin diye çağrılar yapmaktadır. Hitler faşizminin saldırı dönemlerinde muhterem pederler, «Tanrı Almanlarla beraberdir!» diye nutuk çektiler. Bizde de yobaz taifesinin şimdi böyle bir yola kanalize edildiğini görmek pek güç olmasa gerek.

Filin ne sadece uzun bir hortum, ne geniş bir kulak, ne de koca bir bacak olmaması gibi, feodalizm de ne yalnızca karasaban,

ne büyük toprak sahipliği ve Ortaçağ mistisizmidir. Feodalizm ekonomik, sosyal, pratik ilişkileriyle bir bütündür.

Buna karşılık Doğu Anadolu'da, bölgesel olarak, feodal üretim ilişkilerinin büyük ölçüde devam ettiğini görüyoruz. Kapitalizm bu bölgeye de sızmış, ancak henüz hakim üretim biçimi haline gelememiştir. Gerçi bu bölge kapalı ekonomi dönemini önemli ölçüde aşmıştır. Zaten emperyalist bir dönemde, Afrika'nın derinliklerinden kutuplara kadar, dünyanın hiçbir yeri kapitalizme kapalı değildir artık. Türkiye'nin batı bölgesinde üretilen veya Türkiye'ye ithal edilen mallar Doğu Anadolu'nun kent ve kasabalarına, köylerine ulaşmaktadır. Yine bu bölgede üretilen ürünler de Türkiye'nin diğer bölgelerine ve dış ülkelere dağıtılmaktadır. Ancak bu durum bölge ekonomisinin ilkel yapısını değiştirmemiş, modern üretim güçleri gelişmemiştir.

Doğu'da bugün de başlıca üretim alanı tarla tarımı ve hayvancılıktır. Toprakta büyük toprak sahipliği yaygındır. Ve zaten Türkiye'de ağalıktan sözedildiği zaman akla ilk olarak bu bölge gelmektedir. Köy İşleri Bakanlığınca yapılan Köy Envanter Etütleri'ne göre Doğu'daki çiftçi ailelerinin % 38'i topraksızdır. Ücretli tarım işçiliği bu bölgede henüz yaygınlaşmamıştır. Bu nedenle, bu topraksız ailelerin büyük kesimi ağa topraklarında yarıcı-kiracı gibi usullerle çalışanlardan oluşmaktadır. Sayın Beşikçi'nin de incelemesine esas aldığı 18 Doğu ilinde (Erzincan, Erzurum, Kars, Ağrı, Tunceli, Bingöl, Muş, Bitlis, Van, Adıyaman, Malatya, Elâzığ, Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Siirt) toprakları olan ailelerin % 34,6'sı ancak 1-10 dönüm arasında toprağa sahiptirler ki bu tüm toprakların % 4,7'sidir. Toplam toprak sahibi ailelerin % 54,4'ü 1-25 dönüm arasında toprağa sahiptirler. Bu miktarda arazinin geçime elverişli olmadığı açıktır. 10 dönüm veya 15 dönümlük bir toprağa sahip bir ailenin ayrıca başka geçim kaynakları bulması zorunludur. Bu ailelerin önemli bir kesiminin de ayrıca büyük toprak sahiplerinin topraklarını feodal usullerle işledikleri kuşkusuzdur.

Buna karşılık 200 dönümden fazla toprak sahibi olan aileler, topraklı çiftçi ailelerinin ancak % 4'ünü oluşturmakta ve toplam arazinin % 33'üne sahip bulunmaktadırlar. Bunlar tüm çiftçi ailelerinin ise % 2,4'ünü oluşturuyorlar. Bu rakamlar Doğu'da toprak temerküzünü açık şekilde gösteriyor.

Bu 18 ilde tarımda kullanılan makina ve iş aletlerinin durumu ise şöyledir :

Karasaban	Kağnı	4 tekerlekli araba	Pulluk
399.000	112.605	35.555	48.484
Traktör	**Mibzer**	**Biçer-döver**	
2014	799	363	

Bu rakamlar Doğu'da tarımın henüz ilkel yöntemlerle yapıldığını açıkça göstermektedir. Gerçi bu rakamlar 1964'e aittir. O tarihten buyana traktör, biçer-döver gibi modern tarım araçlarının sayısında artış olmuştur. Bunun yanısıra sulama ve suni gübre kullanımı da yer yer görülüyor. Son yıllarda Güneydoğu'da pamuk, pirinç, tütün üretiminde gelişmeler var. Bu gelişmeler ücretli işçiliği de birlikte getiriyor. Ancak bu gelişmeler henüz bölge tarımında önemli değişmeler sağlıyamamıştır; ilkel tarım yöntemlerinin ağırlığı devam etmektedir. Bu nedenle, ağa topraklarının bir kesiminde kapitalist ilişkiler ortaya çıksa da, büyük kesimde feodal ilişkiler sürüyor. Yani köylü, yarıcı, ortakçı veya kiracı biçiminde ağa topraklarını işlemektedir. Bunun için kullandığı araç ise karasabandır.

Bölgenin diğer bir önemli üretim dalı olan hayvancılık ise tarımdan daha da geri durumdadır. Hayvancılıkta koyun beslenmesi ağır basmaktadır. Gerek koyun, gerek sığır yetiştirilmesi ilkel yöntemlerle yapılmaktadır. Hayvanların beslenmesi, barınakları, hayvan ürünlerinin işlenmesi atalardan kaldığı gibidir.

Hayvan yetiştiricileri ya göçebe aşiretler, ya da yerleşik köylülerdir. Hayvan yetiştiricisi bu işle genellikle kendisi uğraşır. Büyük sürü sahipleri, ya da fazla hayvanı olanlar çoban tutarlar. Bu çobanların üretim ilişkisinde niteliği işçi değildir. Ağa-çoban ilişkileri genellikle törelerde saptandığı gibidir, feodal niteliktedir. Başlıca hayvan yemi ot veya samandır. Modern besleyicilik varolmadığı ve meralar bilimsel şekilde değerlendirilmediği için Doğu'da hemen her kış hayvan yemi sıkıntısı başgösterir ve yüzbinlerce hayvan açlıktan ölür. Hayvan hastalıklarına karşı tedbir ve tedavi usulleri de aynı düzeydedir; veteriner teşkilâtının yaptığı fazla iş yoktur.

Hayvan ürünlerinin değerlendirilmesi için Kars çevresinde, kısmen, Diyarbakır dolaylarında bazı gelişmeler olmaktadır. Ancak çağımızdaki modern hayvancılıkla kıyaslandığı zaman bugün Doğu'daki hayvancılık son derece ilkel düzeydedir. Kaldı ki hayvancılık genel olarak Türkiye'de de bu düzeydedir.

Doğu Anadolu'da feodalitenin tarihî kaynakları

Doğu Anadolu'da günümüzde görülen feodal, ya da yarı feodal üretim biçiminin kaynakları Osmanlılar döneminden de çok eskilere uzanır. Şerefname (1), yazıldığı döneme ve ondan çok öncesine ait Kürt beylikleri hakkında geniş bilgiler vermektedir.

Osmanlılar Doğu Anadolu'yu kendi nüfuzları altına alırlarken bu beylikleri kaldırma yoluna değil, onlarla uzlaşma yoluna gittiler. İran şahlarıyla sürekli savaş içinde olan Osmanlı padişahlarının bu tavrını, bölgedeki şartların da zorunlu kıldığı anlaşılıyor. Beylikleri ortadan kaldırma yoluna gidilseydi bu bölgedeki güç dengesi Osmanlıların aleyhine çevrilebilirdi. O dönemde Kürt beyliklerinin idarî, askerî ve malî bakımdan oldukça güçlü ve örgütlü oldukları anlaşılıyor.

Osmanlılar'ın Kürt beylikleriyle ittifak politikasının temeli Yavuz Sultan Selim döneminde atıldı. Yavuz Çaldıran seferi sırasın da Kürt beylerinden İdris-i Bitlisi'yi Kürt beylerini Osmanlılardan yana kazanma işiyle görevlendirdi. İdris-i Bitlisi büyük bir ustalıkla bu işi başardı. Zaten bölgedeki Sünni-Şii çatışmaları, Kürt beylerinin büyük kesiminin Sünni oluşu, buna karşılık İran şahının Şii'liği bu birleşmeyi kolaylaştırdı. Yavuz Selim, Doğu seferinden dönüşte, kendisine yardımcı olan Kürt beylerine İdris-i Bitlisi vasıtasıyla hediyeler gönderdi ve bu arada bizzat İdris'e de bol miktarda altın armağan etmeyi unutmadı.. Yavuz, Kürt beylerinin mevcut statüsünü de tanıdı; nüfuz bölgelerinin, eskiden olduğu gibi ken dilerinin olacağına dair «beraat»ler gönderdi.

Osmanlıların timar sisteminin Doğu'nun pek az yerinde uygulandığı, buna karşılık Osmanlılar döneminde de Doğu Anadolu'da feodal yapının devam ettiği iyi bilinmektedir. Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, bu konuda şu bilgileri veriyor:

> «Diyarbakır Eyaleti 19 sancaktır, 5 hükümettir. Bu sancakların onbiri Osmanlı malı olup, Osmanlıların öteki kent ve memleketleri gibi yönetilir. Sekizini Kürt heyetleri ellerinde tutarlar ki, Yavuz Sultan Selim buraları feth ve zapteylediği zaman yurtluk ve ocaklık olarak bağışlamıştır. Azilleri, tayinleri hep kendilerine aittir. Ölürlerse sancakları, eyalet valisinin emriyle çocuklarına verilir. Başkasına verilmez... Ama hükümet diye yazılı sancaklar içinde timar ve zeamet yoktur. Bey-

(1) Şerefname, Mehmet Emin Bozarslan'ın Çevirisi.

leri kim ise mülk sahibi olarak ta hüküm sürer. Evlere, arazi ve ürünlere bunlar sahiptir. Yazılmaktan ve gezilmekten uzak bırakılmış yerlerdir.

«Osmanlı Sancakları şunlardır: Harput, Ergani, Siverek, Hasankeyf, Meyyafarkin (Silvan), Akçakale, Habur, Suğman, Kulp, Mihrasi, Tercil, Atak, Pertek, Çapakçur, Çermik. Bu yazılmaktan ve gezilmekten uzak bırakılmış sancakların beylerine, İstanbul'dan bir emir gönderilirse yazının başına Cenap denir. Hükümetler şunlardır: Cezire Hükümeti, Eğin Hükü meti, Genç Hükümeti, Palu Hükümeti, Hazro Hükümeti. Bu Kürdistan sancakları büyük eyaletler kadar geniştir.

«Van Eyaleti : 13 sancaktır. Sancakları Adilcevaz, Erciş, Muş, Barkiri, Karkar, Kisani, Zeykiri, Siirt, Hani, Ağakisi, Ekrad, Beni Kotur, Beyazıt Kalesi, Berdu, Ahlat. Bu eyalete bağlı Abbasoğullarından Belkıs Hanı, Hakkâri Hakimi, Mahmudi Hakimi, Pinyaniş Hakimi eyaletlerinde timar ve zeamet yoktur. Haraçların tümü Van kuluna yazılı olarak bağlanmıştır. Öteki ürünlerin gelirlerini kendileri alırlar. Azil ve tayinleri kabul etmezler. Öldükleri zaman eyaletleri oğullarına bağışlanır.

«Şehrizur Eyaleti : 20 sancaktır. Sancaklar Burç, Erbil, Kısnan, Şehir, Cenküle, Cebeli Hazer, Hezarad, Dülhoran, Merkede, Hazır, Kodin, Niltarı, Siyeh Zincir, Acur Ebruman, Dudan, Pak, Oşti, Gazikale'dir. Paşa Sancağı Şehrizur'dur. Bu eyalette bazı aşiretler vardır. Sancak beyi hükmünde olmayıp sancak ve davul sahibi değildirler. Yüzden çok aşiret beyleridir. Zeamet sahipleri rütbeleri gibi hüküm sürerler ve sancak beyleriyle savaşa giderler. Öldükleri zaman mutasarrıfı oldukları timar oğluna geçer. Evlâdı yoksa akrabasına verilir. Sülâlesi tükenirse timar, zeamet tarzında dışarıya başkasına verilir.

«Bunların ötesinde Bağdat Eyaleti 18 Sancağından yedisi Osmanlı sancağı olup onbiri Kürt ve öteki kavimlere ait sancaklardır. Yine Bağdat eyaletinde İmadiye ve Oşti olmak üzere iki Kürt hükümeti vardır. Halep'te ikisi Kürtlere ve öteki kavimlere, 5'i Osmanlı İmparatorluğuna, Şam'da 7'si Osmanlı İmparatorluğuna, üçü Kürtlere ve öteki kavimlere ait olan sancaklar vardır.» (2)

(2) Evliye Çelebi Seyahatnamesi, Cilt 1, (Beşikçi'nin Doğu Anadolu'nun Düzeni adlı eserinden, naklen)

Prof. Şerafettin Turan ise 17. Yüzyıl başlarında, Osmanlı İmparatorluğu'nun idarî bölünmesiyle ilgili yaptığı araştırmada, «hükümet» niteliğinde olan yerleri şöyle sıralıyor : (3)

Hükümetin adı	**Bağlı olduğu yer**
Hazro	Diyarbakır
Cizre	Diyarbakır
Eğil	Diyarbakır
Tercil	Diyarbakır
Palu	Diyarbakır
Kih	Diyarbakır
Genç	Diyarbakır
Bitlis	Van
Hizan	Van
Hakkâri	Van
Mahmudi	Van
Ekrad	Van
Mihriban	Şehrizur
Mihrivana	Şehrizur
İmadiye	Bağdat
Oşti	Bağdat

Kürt beyleriyle Osmanlılar arasındaki ilişkiler bir ittifak anlayışı içinde süregelmiştir. Beyler Osmanlı nüfuz ve himayesini tanımışlar, askerleriyle padişah yanında savaşa katılmışlar; Osmanlı idaresi de onların içişlerine pek karışmamıştır. Beyler kendi nüfuz alanlarında asayişi bizzat korumuş, artı ürüne el koymuş, yargı yetkisini kullanmışlardır. Buna karşılık beylerin birbirleriyle, Osmanlı ve İran idareleriyle sürtüşmeleri, çatışmaları da tarih boyunca sık sık görülmüştür. Zaman beylerin aleyhine işlemiş, güçlerini, otoritelerini zamanla yitirmişler, dağılmışlardır.

Doğu Anadolu'da, bu eski bey ailelerinin bugüne ulaşmış kalıntıları vardır. İ. Beşikçi, araştırmasında, bu «hanedan aileler» den sözetmektedir. Bunların bir kesimi hâlâ geniş toprak sahibidirler, bu nedenle de nüfuzludurlar. Bunların yanısıra, aşiretler içinde sivrilmiş, zenginleşmiş, aşiret veya kabile reisliği rollerini oynamış

---

(3) Şerafettin Turan, 17. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı. (Beşikçi'nin aynı eserinden naklen)

bazı aileler de «bey»lik ünvanı kazanmışlardır. Bu bir soyluluk ünvanıdır. Doğu'da «bey», «mir», «asılzade» gibi ünvanlar bugün bile kullanılmaktadır. «Soylu» aileler, kişiler, kendilerini geniş halk kitlelerinden üstün görürler, soylarıyla övünürler. Bu durum, Batı Avrupa'da, feodal dönemde görülen aristokrat sınıfın bir benzerinin Doğu Anadolu'da var olduğunu; uzun yüzyıllar toplumun en güçlü hakim sınıfı olduğunu açıkça göstermektedir.

Bunun yanısıra Doğu'da, şeyhlik, seyitlik gibi kurumlar, tarikatlar da, feodal toplum yapısında, onun dini kurumları olarak doğup gelişmişlerdir. Şeyhlerin ve seyitlerin nüfuz alanları birbirinden ayrıdır. Yani dini nüfuz da topraktaki bölünmeye uygun bir biçim kazanmıştır. Şeyhlerin ve seyitlerin halktan aldıkları şeyler zamanla kurumlaşarak adeta, zorunlu olarak ödenmesi gereken vergiler halini almıştır. Bu konuda, çok sıkı kontrol edilen gelenekler oluşmuştur. Müritlerin dini feodallere verdikleri çok çeşitli ürünler (yağ, peynir, koyun, sığır, buğday, halı, kilim v.b..) olabileceği gibi para da olabilir. Müritler dini feodallerin çeşitli angaryalarını da yaparlar. Şeyhlerin birçoğu özel hizmetlerini müritlerine gördürürler. Şeyhin evinin inşaatında çalışmak kutsal bir görev, büyük bir «sevap» sayılır. Şimdi, bu ödenmesi gereken şeyler arasına bir de seçimlerde kullanılan «oy» katılmıştır..

Cumhuriyet döneminde, ilk zamanlarda merkezi hükümetle feodaller arasında çıkan ve etnik unsurların önemli oranda işe karıştığı sürtüşme ve çatışmalar zamanla değişik bir biçim kazandı. Bu çatışmalar sonucunda bir yandan toprak ve din feodalitesi geriledi; diğer yandan da, yeni bir düzeyde uzlaşma yoluna gidildi. Çatışma temelde değildi. Yani merkezi hükümet beylerin, şeyh ve seyitlerin ekonomik sömürü çarkına el atmadı. Bir toprak devrimi yapmadı. Zaman zaman toprak reformundan söz edilse de, bu hep lâfta kaldı ve bu konuda ciddî bir uygulamaya gidilmedi. Çatışma daha çok politik düzeyde egemenliğin paylaşılması konusunda oldu. Ve sürtüşmeler zamanla kalkarak yeni çözümlere ulaşıldı.

Feodal unsurlar şimdi hükümetin askerlik, vergi ve benzer işlerinde hiçbir güçlük çıkarmıyorlar. Buna karşılık topraklarını tasarruf etmeye devam ediyorlar. Köylüler tarafından toprak mülkiyetine el uzatıldığı veya sömürüye karşı çıkıldığı zaman hemen jandarma ve polis imdatlarına yetişiyor. Şeyhler, nüfuzlu seyitler, mistik dünya görüşlerini yaymaya ve müritlerinden gayriresmi vergilerini toplamaya devam ediyorlar.

Politik ve ekonomik düzeyde, burjuvazi ile Doğu'lu feodaller arasında yeni ilişkiler gelişiyor. Parlamento kürsüleri, belediye

başkanlıkları gibi makamlar şimdi feodal unsurlara açılmıştır. Banka kredileri bu bölgede rahatlıkla onların cebine akıyor. Devletle halk arasındaki aracılıktan önemli kârlar sağlıyorlar. Bir yandan da daha kârlı olduğunu anladıkları kapitalist girişimlerde bulunuyorlar. Büyük toprak sahiplerinin bir kesimi topraklarında motorize tarıma geçiyor; şehirlerde otelcilik, lokantacılık ve diğer ticaret işleriyle uğraşıyorlar. Bunun yanı sıra onlar da işbirliği yaptıkları burjuva partilerine önemli oy depolarını teslim ediyorlar. Halkın devrimci uyanışının karşısında, gerici güçlerin istediği herşeyi gönüllü olarak yapıyorlar. Şeyhler kitleleri uyuşturmağa, beyinleri şartlandırmaya devam ediyorlar.

AŞİRET YAPISI

Doğu Anadolu aşiret yapısının da hâlâ canlı olduğu bir bölgedir. Bu canlılık tüm kesimlerde aynı oranda değil. Büyük kentlerin dolaylarında, tarla tarımının nisbeten geliştiği ovalık kesimlerde dağılmağa, silinmeye yüz tutmuştur. Buna karşılık dağlık kesimlerde, büyük çapta hayvancılıkla uğraşılan bölgelerde henüz oldukça güçlüdür.

Aşiret yapısı nasıl izah edilebilir? Aşiretin feodal üretim biçimi ile ilişkisi nedir?

Feodal dönemden daha öncelere ait bir sosyal organizasyon olan aşiret, birçok yerde feodal yapının yanısıra yaşamasını sürdürmüş ve çağımıza kadar gelmiştir. Bugün Arap ülkelerinde özellikle «bedevî» hayatı yaşanan çöl kesimlerinde; Suriye, Irak, Ürdün ve öteki Arap ülkelerinde aşiret biçimindeki sosyal yapının sürdüğünü görüyoruz. Yine Anadolu'da yakın tarihlere kadar Türkmen, Avşar, Yörük adları altında göçebe Türk aşiretlerinin varlığı, bunların Osmanlıların son dönemlerinde toprağa yerleştikleri ve aşiret yapısının daha sonra silinip ortadan kalktığı bilinmektedir. Asya, Afrika, Amerika toplumlarında, Avustralya ve Okyanus adalarında, birbirlerinden farklı gelişme düzeylerinde de olsa, aşiretin günümüzedek sürdüğü görülmektedir.

Aşiretin göçebe hayvancılıkla yakın ilişkisi vardır. Göçebe hayvancılık, insan toplumunun ilk dönemlerinde, komünal toplum biçimine damgasını vuran bir üretim dalıdır. Daha sonraları tarla tarımı geliştikçe hayvancılıkla tarla tarımı arasında iş bölümü başlamış ve yerleşik hayat doğmuştur. Ancak toprağa yerleşmek aşiretin ortadan kalkması için tek başına yeterli bir unsur değildir. Tar-

la tarımıyla uğraşan yerleşik toplumlarda da komünal hayat uzun süre yaşamıştır. Nitekim Kürtlerde yerleşik hayat çok eskidir. Ve yerleşik köy hayatında da aşiret biçimindeki sosyal yapı sürüp gelmiştir,

Sayın İsmail Beşikçi, Doğu Anadolu'nun Düzeni adlı araştırmasında aşireti feodalitenin üst kurumu, onun siyasî, sosyal organizasyonu olarak niteliyor. Aşiretin feodaliteye özgü bir kurum olmadığı kanısındayız. Diğer bir deyişle feodalite zorunlu olarak aşiret organizasyonunu yaratmaz; tersine feodalite bu organizasyonla çelişir. Ama aşiret feodal bir toplumda da sürebilir, feodal toplumu etkileyebilir ve onun tarafından etkilenir.

Kanımızca aşiretin kaynağı komünal toplumdur. Komünal toplumun iki temel özelliğinden biri üretim araçlarının ortak oluşu, diğeri ise klan (kabile), tribü (aşiret) ferdleri arasında güçlü kan bağları, soy-sop birliğidir. Komünal topluma biçim veren üretim güçleri düzeyi son derece düşüktür. İnsanlar üretimde henüz çok ilkel araçlar kullanmaktadırlar. Başlıca üretim alanı toplumun ilk aşamasında toplu avcılık ve toplayıcılık, ileri aşamalarda göçebe hayvancılık ve ilkel tarla tarımıdır. Bu nedenle üretim sınırlıdır; ancak komün üyelerinin yaşamlarını sürdürmelerine yetmektedir. Artı ürün oluşmamıştır. Üretim ancak müşterek çabalarla sürdürülür ve tüketim ortaklaşa biçimde yapılır.

Komünal toplumda kullanılan iş araçları geliştikçe üretim güçlerinin düzeyi de yükselmiştir. Örneğin karasabanın bulunuşu, öküzün, atın ehlileştirilip işe koşulması geniş alanları tarıma açmış ve artı ürün oluşmaya başlamıştır. Diğer yandan hayvanların ehlileştirilip beslenmesi hayvan sayısında giderek tüketimi aşan fazlalar yaratmıştır. İşte özel mülkiyetin ortaya çıkışı, bu artı ürünün ortaya çıkışıyla başlar. Artık komünal toplumun tarımda, hayvan yetiştirilmesinde ustalaşan bireyleri özel mülk edinmeyi çıkarlarına uygun bulmuşlardır. Böylece ortaya özel mülkiyet, aile ve giderek sınıflar ve devlet çıkmıştır.

Toplumun gelişiminde komünal toplumu köleci toplumun, onu da feodal toplumun izlediğini görüyoruz. Ancak bu oluşum dünyanın her yerinde aynı anda, aynı tempoda olmamıştır. Komünal toplum insanlık tarihinde onbinlerce yıl sürmüştür. İş aletlerinin gelişmesi, önce tarla tarımı-hayvancılık, daha sonra el sanatları-tarım biçiminde iş bölümünün, özel mülkiyetin ve sınıfların ortaya çıkışı, uzun bir süreç içinde aşama aşama oluşmuştur.

Köleci toplumdaki temel iki sınıftan biri köle sahipleri yani efendiler, diğeri ise efendilerin malı sayılan çalışan insanlar, yani

kölelerdir. Köleci toplumun başlıca siyasî-sosyal organizasyonu artık aşiret değil, devlettir. Devlet, yöneticileri, askerleri, vergi toplayanları, kanunları uyguluyanları, filozoflarıyla geniş, güçlü, organize bir teşkilâttır.

Nitekim sözkonusu Kürt feodalitesinin tarihine baktığımızda feodal siyasî-sosyal kurumların hiç te aşiret olarak nitelenemiyeceklerini görürüz. Kürt devletleri, hükümetleri, beylikleri hiç te bir aşiret organizasyonu değildirler. Osmanlı Devleti için bile «bir aşiretten doğdu,» denir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey gerçekten de bir aşiret reisi idi. Osmanlı Devleti'nin uzun dönemlerinde Anadolu'da Türkmen, yörük aşiretleri eksik olmadı. Ama besbelli ki Osmanlı toplumunda sözkonusu siyasî-sosyal organizasyon aşiret değil, devlettir. Osmanlılar dönemindeki Kürt «hükümet»leri, içişlerinde özgür Kürt Beylikleri, aşiretten öte, üst düzeyde ayrı kurumlara sahiptirler. Aşiret, toplumda egemen unsurları, yani beyleri değil, köylüler arasındaki ilişkileri kapsayan bir sosyal organizasyon olarak sürmüştür ve feodal toplumun siyasî kurumu sayılamaz.

Feodal bey-köylü ilişkileri ile aşiret reisi-aşiret mensupları arasındaki ilişkiler birbirinden çok farklıdır. Aşiret reisi de tüm öteki aşiret mensupları gibi aşirete kan bağı ile bağlıdır. Oysa feodal bey «soylu» bir kişidir, serfleriyle arasında böylesine bir kan bağı sözkonusu olamaz.

Aşiret reisi, aşiretin öteki mensuplarına oranla zengin bir kişi, ya da daha fazla üretim aracı sahibi olabilir; ama reislik için zenginlik tek ölçü değildir. Onun becerikli, yiğit, aşiretin çıkarlarını iyi koruyan biri olması gibi ölçüler de ağır basar. Yani aşiret reisi bu topluluğun yararına bir kısım görevleri yürütür; onun başlıca fonksiyonu budur. Oysa feodal beyin serflerle, ya da ağanın yarıcı ve ortakçılarıyla ilişkileri başka türlüdür. Gerçi bey dışarıya karşı, nüfuz alanındaki köylülerin, serflerinin güvenliğini korumakla yükümlüdür; ama onun köylülerle ilişkisinde ortak çıkarlar değil, karşılıklı çıkarlar ağır basar.

Bugünkü Kürt aşiretlerinde gördüğümüz gibi, aşiret reisinin yanısıra aşiretin öteki üyelerinin de özel mülkleri vardır. Hatta aşiretin bir kısım üyeleri aşiret reisi kadar veya ondan daha fazla üretim aracına sahibolabilir. Oysa feodal beyle köylü ilişkisi, üretim aracına sahibolanlarla olmayanların ilişkisidir.

Aynı şey insanî ilişkiler alanında da görülür. Aşiret reisi aşiret mensuplarından saygı görür, ancak onlara bir efendi gibi dav-

ranamaz. Onlar üzerinde cebre başvuramaz. Aşirette ihtilâfların çözümü «cemaat» denen bir aşiret kurulu tarafından ve yerleşmiş törelere göre yapılır. Aşiret reisliği babadan oğula geçen bir hak değildir, o, pratik hayatın gerekleri ve aşiret mensuplarının onayı ile bu sıfatı kazanır. Buna karşılık feodal beyin serflerle, ya da ağanın yarıcı ve ortakçılarla ilişkisi bir efendi-köle ilişkisidir. Feodal bey yargı yetkisini elinde tutar; serflere karşı cebre, şiddete başvurabilir.

Bu ve benzer sebeplerle aşiret reisi ile feodal bey bir ve aynı şey olarak düşünülemez.

Feodal bir toplumda aşiret yapısındaki sınıflaşmanın yer yer feodal ilişkilere dönüşmesi elbette mümkündür. Aşiretin içinde geniş topraklara sahibolanlar, bu topraklarda başkalarını yarıcı veya kiracı olarak çalıştırabilirler. Böyle durumlarda toprak sahipleri ile toprağı işleyenler arasında feodal ilişkiler sözkonusudur. Yine sürü sahibi-çoban ilişkisi de bu nitelikte bir ilişkidir. Bu anlamda bir aşiret reisinin de feodal bey haline gelmesi mümkündür, böyle durumlar sık sık ta görülmektedr. Bu durumdaki kişi ikili bir fonksiyon yürütmektedir: Bir yanda aşiret mensupları ile aşiret reisliği ilişkisi, diğer yanda toprağında çalışanlarla feodal ilişki. Ancak bu durum gelişmemiş bir feodaliteyi ifade eder. Güçlü bir feodalite, toplumun başlıca toprak sahipleri-topraktan yoksun olanlar, yani efendi-köle tarzında bir kutuplaşmasını ifade eder. Böyle bir oluşum aşiret yapısında önemli bir sınıflaşma yaratır ve bunun sonucu kan bağı, aşiret dayanışması yıkılır; bunun yerini çatışan sınıf çıkarlarının, köle-efendi mücadelesinin aldığı yeni bir toplumsal yapı alır. Diğer bir deyişle feodalite aşiret yapısına uygun düşmemektedir. Feodalite güçlendiği oranda aşiret organizasyonunu parçalar, onun yerine toprak sahiplerinin siyasî-sosyal kurumlarını, devleti koyar.

Elbette bugünkü Kürt aşiretlerinin içinde bulunduğu üretim düzeyi komünal toplumun üretim düzeyi değildir. Bu aşiretlerde özel mülkiyet yüzlerce, belki binlerce yıl önce doğmuş ve komünal toplum parçalanmıştır. Yine bu bölge, bilindiği kadarıyla, 7-8 yüzyıldır feodal üretim biçimini yaşamaktadır. Feodal dönemden önce köleci bir dönemin yaşanmış olması da güçlü bir ihtimaldir. Özellikle Yunan, Roma, Arap işgali dönemlerinde.. Bu bir araştırma konusu olabilir. Kesinlikle yaşanmıştır, demiyoruz; çünkü toplumların normal gelişme durumlarında komünal toplumu köleciliğin izlemesine rağmen, dış etkenlerle bu gelişim süreci bozulabilir. Ör-

neğin V. Kerov, Cermenlerde ve Slavlarda, Roma imparatorluğunun etkisiyle, komünal toplumdan doğruca feodal ilişkilere geçildiğini söylemektedir (4). Cermenler Roma'yı işgal ettikleri zaman imparatorlukta köleci ilişkiler çözülme içindeydiler ve feodal ilişkiler büyük çapta ortaya çıkmıştı. F. Engels, Roma imparatorluk topraklarını işgal ettikleri zaman henüz komünal düzeyde olan Cermen'lerde devletin ortaya çıkışını şöyle izah ediyor:

«Geniş imparatorluk alanı eski gentilice örgütlenme araçlarıyla yönetilemiyordu; şefler konseyi, hatta çoktan beri yürürlükten kalkmadığı yerlerde bile, toplanamıyordu ve kısa zamanda yerini kralın sürekli çevresine bıraktı; eski halk meclisi biçimsel olarak varlığını sürdürdü, ama o da, gitgide, sadece ordunun ast şefleriyle doğmakta bulunan soyluluğun meclisi haline geldi.» (5)

Şunu söyliyebiliriz ki Kürtlerde komünal toplum parçalandıktan sonra da aşiret yapısı tümüyle çözülmemiş, daha ileri üretim biçimlerinin yanısıra yaşamasını sürdürmüş ve çağımıza kadar gelmiştir. Aynı durum başka Asya, Afrika ülkelerinde de görülüyor.

Sayın Beşikçi, araştırmasında, aşireti, «Doğu Anadolu'da feodalizmin siyasî üst kurumu» olarak niteliyor. Diğer yandan, «Aşiret aynı zamanda göçebe hayvancılığa dayanan bir üretim ilişkisini ifade eder. Bu üretim ilişkisi feodal üretim biçiminden daha da aşağı düzeydedir. Feodalizmin siyasî üst yapı kurumu olan aşiretle göçebe hayvancılığa dayanan üretim ilişkisini ifade eden aşireti birbirine karıştırmamak gerekir,» diyor. (6)

Bu değerlendirmede, kanımızca, oldukça karışıklık ve çelişki vardır. Doğu'da göçebe aşiretlerin yanısıra yerleşik (belki de yüzlerce yıldan beri) aşiretler de pek çoktur. Üstelik bu aşiretlerden birçoğu kendi topraklarında çalışan küçük mülk sahibi köylülerden oluşmaktadır. Yani feodalizmin «üst siyasî kurumları» olmalarını gerektirecek önemli bir feodal tabakalaşmanın olmadığı durumlarda..

Sayın Beşikçi Diyarbakır, Urfa, Mardin ve Gaziantep'in, diğer Doğu illerinden bazı farklarını tespit etmiştir. Bu illere «feodal yapının kuvvetli olduğu yerler» diyor. «Hakkâri'de rastlanan aşiret sistemi bu dört ilde zayıflamıştır. Bu bakımdan, feodal yapı bazı

---

(4) İlkel Toplum, Köleci Toplum, Feodal Toplum, Sol Yayınları, s. 164.
(5) F. Engels. Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, s. 212.
(6) İsmail Beşikçi, Doğu Anadolu'nun düzeni, s. 31.

yerlerde aşiret örgütü ile uyuşmamaktadır,» diyor, ama arkasından hemen ilâve ediyor: «Fakat bu duruma aldanmamak gerekir. Aslında feodal üretim biçimi, aşiret denen toplumsal ve siyasal örgütleşme ile çok iyi uyuşma halindedir.» (7) Sayın Beşikçi, bazı doğru gözlemlerden sonra yine aynı noktaya geliyor.

Aşiret, siyaset ve devlet

Aşireti bir siyasî üst kurum olarak göstermenin ölçüsü nedir? Komünal toplumda yönetim işlerini topluluk birlikte, «klan demokrasisi» içinde yürütür. Şefler yiğitlik, beceriklilik gibi niteliklerine göre seçilir ve sırasında değiştirilir. Sınıflı toplumlara geçildikten sonra ise egemenliği elinde tutan sınıf devlet biçiminde örgütlenir. Toplumun üst yapı kurumları (din, ahlâk, hukuk, sanat, politika) egemen sınıfın çıkarlarına uygun biçimler kazanır ve kurumlaşır.

Sınıflı toplumda siyaset, sınıf çıkarlarından ayrı düşünülemez. Feodal bir toplumda toprak sahiplerinin «siyaseti» ile toprak kölelerinin «siyaseti» aynı değildir. Toprak sahipleri, topraklarını korumak, arttırmak, daha fazla artı ürün sağlamak, köylülerin direnişlerine meydan vermemek için buna uygun şekilde örgütlenir ve hareket ederler. Böylece siyaset, çıkarların, sınıflı toplumda sınıfsal çıkarların korunmasına yarayan bir kurumdur, sınıfların hareket tarzının temel esaslarını oluşturur. Egemenliği elinde tutan güçler tarafından tespit edilir ve yürütülür. Devlet cihazı hukuku, dini, idareyi askerlik işlerini, siyaseti v.b. tümünü yürütecek şekilde organize edilir.

Örnek olarak Osmanlılar döneminde Doğu'daki feodal yapıyı gözönüne alalım. Feodal Kürt beylerini, hatta «hükümet»lerini tek başlarına düşünemeyiz. En başta Osmanlı Devleti vardır. Egemenliğin bir bölümü padişah tarafından temsil edilmekte ve merkezi kurumlar vasıtasıyla (askeri, mülki, dini erkan) yürütülmekte. Egemenliğin bir bölümüne ise bizzat mahalli olarak örgütlenmiş (devletleşmiş) beyler sahip durumda (vergileri toplamak, asker beslemek, asayişi korumak v.b.) Genel olarak Osmanlı Devleti'nin yürüttüğü iç ve dış siyasetin yanısıra bir de beylerin kendi iç ve dış siyasetleri var. Feodal toplum, merkezi olmayan, yani egemenliğin bölündüğü, birden fazla birimin elinde olduğu bir toplumdur. Kurumlar da buna uygun biçimde padişahın ve beylerin çevresinde oluşur.

---

(7) Aynı eser, s. 119.

Bu örgütlenmede aşiretin yeri nedir? Besbelli ki feodal toplumun egemenlik çerçevesinde değildir bu yer. Aşiret çok daha alt düzeyde, kendi güvenliğini bizzat sağlayan, dayanışma içinde bir topluluktur ve onun yeri feodal toplumun egemen sınıfları arasında değildir.

Aşiret, devletin henüz bulunmadığı, ya da devlet gücünün erişmediği zamanda ve yerde oluşmuş bir toplumsal organizasyondur. Aşiret üretim, üleşim, topluluğun savunması, devamı gibi işleri yapmaya yaramıştır. Zamanla gelişmiş, sosyal yapısı farklılaşmış ve onu çözecek şartların tüm olarak oluşmadığı zamana, yere kadar varlığını sürdürmüştür.

Engels, **gens**'ten **devlet** biçiminde örgütlenmeye geçişi şöyle izah etmektedir: (8)

«**Gentilice** örgütlenme, içsel çelişmeler bulunmayan bir toplumdan doğmuştu ve sadece bu nitelikteki bir topluma uygundu. Bu toplum, kamuoyu hariç, hiç bir zorlama aracına sahip değildi. Ama işte, ekonomik varlık şartları bütünü gereğince, özgür insanlar ve köleler, zengin sömürücüler ve yoksul sömürülenler biçiminde bölünmek zorunda kalan bir toplum doğmuştu; Öyle bir toplum ki, bu uzlaşmaz karşıtlıkları artık yeni baştan uzlaştıramamakla kalmıyor, tersine onları sonuna kadar geliştirmek zorunda bulunuyordu. Böyle bir toplum, ancak, ya bu sınıfların kendi aralarındaki sürekli ve açık bir mücadelesi içinde, ya da görünüşte, uzlaşmaz karşıt sınıfların üstünde yer alan, onların açık çatışmasını önleyen ve sınıflar mücadelesine, olsa olsa, ekonomik alanda, yasal (legâle) denilen bir biçim altında varlığını sürdürebilirdi: **gentilice** örgütlenmenin ömrü dolmuştu. Gentilice örgütlenme, işbölümü (ve bunun sonucu, toplumun sınıflara bölünmesi) ile paramparça olmuştu. Yerine **devlet** geçti.» (9)

Aşirette ekonomik-sosyal yapı

Aşiret biçiminde günümüze kadar yaşıyan topluluklar, üretim güçleri seviyesinin düşük olduğu, iş aletlerinin gelişmediği topluluklardır. Üretim usulleri yüzlerce yıl boyunca pek az değişikliğe uğ-

(8) Engels, **Gens**'i şöyle tanımlıyor: «Uygarlığa girene, hattâ daha da sonrasına kadar bütün barbarlarda ortak bir kurum... Devletin kurulmasından önce ilkel zamanlardaki toplumsal rejim...» Devletin Kökeni, 119.
(9) F. Engels; Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları s. 233.

ramıştır. Öküz ve karasabanla tarla tarımı ve ilkel hayvancılık nedeniyle, büyük servetleri oluşturacak artı ürün birikimi az olmuştur. Zamanla aşiret bünyesinde özel mülkiyet doğmuş, ve sosyal bir tabakalaşma, zengin-yoksul ayrımı meydana gelmiş olsa da, sınıf ayrımları fazla keskinleşmediği için aşiret tümüyle dağılmamıştır.

Aşiretin ekonomisi kapalı ekonomidir. Her biri küçük ölçüde bir toprağa sahibolan, bunu ilkel usullerle işleyen, ya da bir miktar hayvan besleyen aşiret bireyleri, daha çok kişisel tüketimleri için üretimde bulunurlar. Köylü tükettiği buğday, arpa, mercimek gibi tahılları; sebze ve meyvesini; ev inşaatında kullandığı malzemeyi kendisi üretir. Hatta son yıllara kadar, Doğu'da, giyim eşyalarını bile, kendi ürettiği pamuk ve ketenden bizzat kendisi dokurdu. Köylü iş aletlerini de bir ölçüde kendisi yapar. Kapalı ekonomide köylünün kent ve kasaba ile alış-verişi son derece sınırlıdır. Oradan, çoğu demir ve bakırdan yapılma iş ve ev araçlarını; gaz, tuz, şeker, basma gibi sınırlı mallar alır ve kendi ürünlerinin de küçük bir kısmını bu amaçla satar.

Ancak bu durum, 30-40 yıldan bu yana hızla değişmektedir. Bugün köy toplumu bir dışa açılma içindedir. Bölgenin ekonomik hayatında genel olarak meydana gelen gelişme ve değişmeler, kapalı ekonomiyi giderek parçalamakta, yeni ilişkiler yaratmaktadır.

Aşiret topluluğunda gelenek ve töreler son derece etkindir. Sosyal ilişkileri düzenleyenler, yazılı yasalar, devlet fermanları değil, törelerdir. Şüphesiz bu töreler, yüzyıllar boyunca aşiretin temas ettiği dış çevreden etkilenmiş, buna uygun biçimler kazanmıştır. İhtilafları, aşiret kendi içinde çözer. Bunu, genellikle yaşlı ve etkin kişilerden oluşan «cemaat» yapar. Adam öldürme hallerinde, ölü sahibine mal veya para olarak bir «kan bedeli» takdir edilir. Düşmanlıklar, kimi zaman aileler arasında kız alınıp verilerek, yani evlilik yoluyla; Alevilerde «12 kuruş» verilerek (kirve olunarak) giderilir. Elbette bu töreler bölgeler arasında farklar gösterir. Ancak, toplumun ekonomik, sosyal hayatındaki değişmelerle, aşiret toplumunun dışa açılmasıyla birlikte bu töreler de zamanla önemini yitirmekte, ya da silinmektedir.

Aşiretin dışa karşı güvenliğinin korunması, aşiret dayanışmasını yaratan etkenlerin başında gelir. Özellikle merkezi bir otoriteden yoksun olunduğu dönemlerde bu husus önem kazanır. Aşiret mensuplarını diğer aşiretlerin, beylerin, zorbaların saldırılarına karşı korumak için aşiret birbirine kenetli olmak zorundadır. Bu dayanışma, zaten aşiret içinde varolan kan bağıyla daha da pekişir. Aşi-

ret mensuplarından herhangi biri, kavga anında, yabancılarla mücadelede yalnız bırakılamaz. Bir aşiret onuru sözkonusudur.

Aşiret, içinde varlığını sürdürdüğü feodal toplumdan da büyük çapta etkilenmiştir. Şimdi nasıl kapitalist toplumdan etkileniyorsa.. Daha önce de belirttiğimiz gibi, zamanla aşiretin içinde feodal unsurlar da türemiştir. Bu unsurlar, örneğin aşiret beyleri, bu kurumlarla aralarında, işlerine yarayacak bağları korumuş ya da geliştirmişlerdir. Bu nedenle aşiretin ideolojisi, aşiret topluluğunun dayanışmasına uygun, dini, töesel ve feodal bir bileşimdir. Örneğin bir aşiret adamı, kendisi için, aşireti, dini, mezhebi, beyi için, bütün bunlar için dövüşür. Ama aşiret adamında henüz ulus kavramı yoktur.

Ancak aşiret topluluğunun içinde bulunduğu ortam değiştikçe, aşiret de değişir, sosyal farklılaşma hızlanır ve ideolojide de değişmeler olur. Bu nedenle bugün aşiret topluluğu içinde burjuva dünya görüşünün yanısıra, sosyalist dünya görüşünün de etkinlik kazanmasının mümkün olduğunu gösteren pek çok örnek var. Bir yandan aşiretin kendi iç değişimi, daha çok ta dış etkenlerle, aşirette geleneksel değer yargılarının yerine çağdaş değer yargıları doğup gelişebilir, aşiret insanının politik tavrına yön verebilir.

Bir yandan aşiret dış gelişmelerden etkilenirken, sayın Beşikçi'nin de işaret ettiği gibi, diğer yandan da dışardan aldığına yeni biçimler vermektedir. Örneğin çağdaş demokratik kurumların işleyişi aşiret ilişkilerinin canlı olduğu yörelerde bambaşka olmaktadır. Seçimler, birçok yerde aşiret rekabetleri biçiminde yürümektedir. Aşiret, kendi adayının kazanması için seferber olmakta ve çoğu zaman aşirete ait köylerde başka partilere veya adaylara tek oy dahi verilmemektedir. Aşiret ilişkilerinin güçlü olduğu küçük kentlerde ve kasabalarda, esnaf kefalet kooperatifi, şoförler derneği gibi kurumların seçimleri bile birer aşiret çekişmesine dönüşmektedir.

Bu çekişmeler, aslında aşiretin ağa, bey, tüccar takımı, yani üst tabakası tarafından, kendi çıkarları için yaratılmaktadır. Bunlar, müşterileri paylaşmak, oyları bölüşmek, aşiret mensuplarını rakiplerine karşı bir vurucu güç olarak kullanmak için, aşiret töre ve geleneklerini kışkırtıyor, canlı tutuyorlar.

Aşiretin çözülmesi

Aşiretin çözülmesi, onu ayakta tutan geri ekonomik yapının değişmesine ve toplumda aşiretin fonksiyonlarını yerine getirecek daha modern kurumların oluşmasına bağlıdır.

Üretim güçlerinin gelişmesi, aşireti çözecek temel etkendir. Yol, rımın gelişmesi, toplumda yeni sosyal sınıflar (burjuvazi-işçi sınıfı) okul, elektrik gibi alt yapı tesislerinin yaygınlaşması; ticaretin, tayaratıyor ve aşiretin yapısındaki sınıf çelişkilerini keskinleştiriyor. Bunlarla birlikte yeni ve daha ileri dünya görüşleri aşiret toplumunun geleneksel değerler sistemini sarsıyor, alt-üst ediyor. Politik çekişmeler, bizzat aşiret içindeki farklı sosyal tabakalar arasında görülüyor. Belli bir gelişmeden sonra aynı aşirete mensup büyük toprak sahipleri, tüccar, müteahhit takımı ile yoksul köylü ve işçi kesimlerini, eskisi gibi dayanışma içinde tutmak zorlaşıyor.

Yine aşiretin yapmakta olduğu geleneksel görevler de artık eski önemini yitirmektedir. Bu görevlerin bir kesimini artık merkezi hükümet organları üstlenmişler. İhtilafların çözümü, bir dereceye kadar güvenliğin sağlanması.. Araya maddi çıkarlar, sömürü ilişkileri girdikçe kan bağı da eskisi gibi bağlayıcı bir moral unsur olamıyor. Kapitalizmin oluşturduğu yeni değer yargıları artık şanla, şerefle, söze vefa ile, dostlukla, yiğitlikle değil, parayla ilgilidir. Para, dinden ve imandan da çok daha güçlü olarak herşeyi alıp satmakta, her yerde rolünü oynamaktadır artık.

Bugün artık aşireti çözmeye yönelen devrimci güçlerle, onu ayakta tutmaya çalışan tutucu güçler belli bir çatışma halindedir. Bir yanda ekonomik güçlerin nisbi gelişmesi, sosyal tabaklaşma, toplumun dışa açılması ve bütün bunların getirdiği yeni dünya görüşleri; diğer yanda geleneksel kurumlar, değer yargıları ve buna eklenen ağa, tüccar gibi unsurların oynadığı gerici rol.

Aslında bu bölgedeki ekonomik gelişimin iğretiliği bu çözülmeyi ağırlaştırıyor. Türkiye'de, emperyalist sömürü çarkı altında, göbeğinden dışa bağlı, çarpık bir şekilde gelişen kapitalizm, bu bölgede daha da çarpık bir hal alıyor. Burjuva hükümetleri bölgenin ekonomik gelişimi için ciddi bir girişimde bulunmuyorlar. Tersine burjuvazi, bu bölgedeki ağa, şeyh, aşiret reisi takımıyla oluşturduğu ittifak yoluyla, onlara destek sağlayarak, gerici kurumların ayakta durmalarını sağlıyor.

Buna rağmen, kendi kendine, kör-topal bir şekilde de olsa, aşiretin çözülme, süreci devam ediyor. Büyük kentlerde, bunların çevresinde, tarımın geliştiği alanlarda aşiret artık silinmiş, bölgenin bazı kesimlerinde de silinmeye yüz tutmuştur. Halen canlı göründüğü dağlık kesimlerde ise bir çözülme sürecine girmiş bulunuyor.

Aşireti çözecek şeyler, temelde, toplumdaki objektif değişmeler olacaktır. Yani o, emirlerle veya propaganda gücüyle çözülemez. An-

cak bu çözülüş sürecine bilinçli katkıda bulunmak mümkündür. Tüm feodal güçlere, gericiliğe karşı bilinçli devrimci mücadelenin yürütülmesi nasıl gerekliyse, gerici aşiret ilişkilerine karşı da öylesine devrimci mücadele yürütmek zorunludur. Bu konuya ilerde dokunacağız.

Gelecek sayıda devam edecek

AĞALARDAN YANA BİR İKTİDAR TOPRAK REFORMU YAPAMAZ

M. YILDIZ

MC iktidarı, önce petrol alım fiyatlarını arttırarak yabancı petrol şirketlerini sevindirdi, sonra gübre fiyatlarını düşürerek bir avuç zengin çiftçiye, yoksul halkın sırtından 5 milyar lira hediye etti. Daha sonra demir fiyatlarını düşürerek sanayicilerin alkışlarını topladı. Bunun arkasından da toprak reformunun uygulanmasını durdurarak toprak ağalarına olan dostluğunu ispat etti. Bütün bunlar MC iktidarının niteliğine uygun gelişmelerdir. Bu iktidardan bu beklenirdi ve başka birşey değil.

Burjuva politikacıları, yıllar yılı, topraksız köylülerin toprak isteklerine kulaklarını tıkamışlar ve zaman zaman bir toprak reformundan söz ederek kitlelerde umut uyandırmışlarsa da, her keresinde, köylünün umudunu kursağında bırakmışlardır. Öyleki artık kitlelerin bu işe inançları kalmamıştır. Bu son olayda ise, kuşa benzetilerek de olsa, devrimci özünden koparılmış ve toprak ağalarının çıkarlarını ön planda tutarak da olsa, bir «Toprak ve Tarım Reformu» tasarısı yasalaşmış ve hedefe bir ölçüde yaklaşıldığı sanılmıştı. Ancak, toprak reformuna karşı olduğunu söylemekten daima çekinmemiş olan Adalet Partisi ve ortakları, bir kez daha yetişerek toprak ağalarına soluk aldırmışlardır.

Son Toprak ve Tarım Reformu Yasasının çıkmasında başlıca iki etken vardı. Bunlardan birincisi ve en önemlisi, topraksız, geniş köylü kitlesinin giderek belirgin hale gelen toprak isteğidir. Bu istek devrimci güçler tarafından uyarılmış, politize edilmiştir. Köylü-

lerin toprak istekleri ve bu uğurda bazan eyleme dönüşen mücadeleleri; devrimci, ilerici güçlerin toprak ağalığına yönelttikleri daha bilinçli hücumlarla birleşerek burjuva politikacıları üzerinde bir baskı unsuruna dönüştü. Bu nedenle burjuva çevrelerde de bu konuda birşeyler yapma gereği duyuldu. Köylüler artık eskisi gibi sessiz, uyuşuk değildiler; toprak istiyorlardı. Geçtiğimiz dönemde egemen sınıfları böyle bir yasa hazırlamaya sürükleyen nedenlerden biri budur.

Diğer etken ise, Türkiye'de belli bir düzeye gelmiş olan sanayi ve ticaret burjuvazisinin de artık toprak reformuna ihtiyaç duymasıdır. Feodal ilişkiler, yalnız tarım kesiminde kapitalist ilişkilerin gelişmesi karşısında bir engel değil; ticaret ve sanayi kesiminde de kapitalizmin gelişmesinin karşısında da bir engeldir. Tarımda feodal ilişki, düşük üretim düzeyi demektir. Artı ürünün azlığı nedeniyle geniş köylü kitlelerin alım gücü son derece düşüktür. Bu da sanayi ürünlerinin ticari malların sürümünün az olması demektir. Feodal nitelikte toprak ağalığının son bulması, ister istemez tarımda burjuva ilişkilerin gelişmesi sonucunu doğuracak bu da ticarî hayatta canlılık yaratacak ve giderek sermaye birikimini hızlandıracaktır. Bu nedenle sanayi ve ticaret burjuvazisinin, belli bir gelişme düzeyinden sonra ağalığın tasfiyesinden yana çıkması doğaldır.

Gerçi Türkiye'de toprak reformu istekleri, sanayi ve ticaret burjuvazisinden çok, devrimci güçlerden ve topraksız köylü kitlelerinden gelmiştir. Toprak reformu isteğinin, bozuk düzene, çarpık kapitalizme, emperyalist ilişkilere karşı genel bir eleştiri ile birlikte bu tür ortaya çıkışı, genel olarak burjuvazinin de ürkmesine, «kutsal mülkiyet» in dokunulmazlığını ileri sürmesine, sebep olmuştur. Yani burjuvazi, kendi durumundan da endişe ettiği zamanlarda, toprak reformunun sağlıyacağı yararın yanısıra, getirebileceği zararı da hesaba katarak ona karşı çıkmıştır. Ancak toprak isteklerinin büyümesi ve devrimci bir hareket niteliği kazanması karşısında burjuvazi, reformu kendisine ve özel mülkiyete en zararsız şekilde yapmak, bu arada kendi isteklerini de gerçekleştirmek için harekete geçmiştir.

Burjuvazinin amacı, elbette, topraksız köylünün toprağa kavuşması değildir. Onun amacı tarımda kapitalist ilişkilere geçişi sağlamaktır. Necmettin Erbakan'ın, son Doğu gezisinde Viranşehir'de söyledikleri bu bakımdan son derece açıktır:

«Meselenin aslı şudur: Toprak reformu demek, Ahmedin, Meh-

medin elindeki tarlaları alıp, Hasan'a Hüseyin'e verelim demek değildir. .... Biz memleketimizin zırai istihsalini arttırmak istiyoruz. Toprak ve tarım reformunu bunun için yapıyoruz.»

Kuşa çevrilen reform

Diğer yandan, burjuva partileri, Doğu bölgesinde birer oy deposu olan ve halkın demokratik, ilerici hareketlerine, hak taleplerine, devrimci güçlere karşı bir kale gibi dikilen dostlarını da gözetmek zorundadırlar. Bu nedenle toprak ağalarını, küstürmemek, onların çıkarlarını da korumak herzaman sözkonusu olmuştur.

Bütün bu nedenlerle Toprak ve Tarım Reformu yasasının meclislerden geçmesi kolay olmadı. Yasa, ağalardan yana ve köylülerin zararına kuşa çevrildi. Toprak ağalarının birçoğu, zaten tedbirlerini almış, topraklarını, aile fertleri arasında paylaştırmış; böylece reformun etkinliğini daha baştan önlemişlerdi. Bunun yanısıra yasal yoldan da, kendilerine yeni imkânlar tanınmıştı. Buna göre, toprak sahibi, topraklarının dilediği kesiminden, susuz arazide 1030, sulu arazide 300 dönümü kendisine ayırabilecekti. Eğer toprak sahibi «örnek işletme» yapıyorsa bu miktar, susuz arazide 2030, sulu arazide 600 dönüme çıkacaktı.

Diğer yandan, kamulaştırılan toprakların, belirtilen vergi değeri üzerinden bedelleri de ödeniyordu. Bu yapılırken, toprağın ne şekilde toprak ağasının eline geçtiği araştırılmıyordu elbette. Toprak ağaları, bu toprakları çoğu zaman ya zorla gaspetmişler, ya tapu memurlarıyla anlaşarak, hiç bir emek vermeden ve hiç bir bedel ödemeden kendi adlarına tapu etmişlerdi. Doğu'da bunun örnekleri çoktur. Bölgedeki nüfuzlu kişi ile tapu memuru anlaşmış ve mesela, filan dağdan filan dağa, filan ırmaktan filan ırmağa kadar olan; içinde düzinelerce köy, orman, çay bulunan topraklar, bir çırpıda filan beyin malı olmuştur. Toprak ağalarının, beylerin, yıllar yılı süren sömürüsü, zulmü yetmiyormuş gibi, halkımız şimdi de bu toprakların bedelini ödeyecektir.

Buna rağmen toprak ağaları reformu istemiyorlardı. İki nedenle. Bir kere toprak ağaları reform sonucu, halk kitleleri üzerindeki büyük nüfuzlarını önemli ölçüde yitireceklerdi. Bu nüfuz, onlara, toprağın sağladığı kazancın kat kat fazlasını sağlıyordu. Bu nüfuzla onlar milletvekili, bakan oluyorlar; yüklü kredileri cebe indiriyorlar, kendilerine türlü yollardan çıkarlar sağlıyorlardı. Kamulaştırma sonucu alacakları milyonlar, onlara bu imkanla-

rı, beylik ve ağalık «onuru» nu bir daha geri getiremezdi. İkincisi, kamulaştırma, onların verdiği vergi bildirimine göre yapılıyordu. Onlar ise, kamulaştırmanın yakın bir dönemde olacağını pek düşünmedikleri için, vergi bildiriminde genellikle arazinin değerini düşük göstermişlerdi. Yıllar yılı binlerce dönüm toprağı işletmişler, büyük kazançlar sağlamışlar, ancak az vergi ödemişler, ya da ödememişlerdi. Şimdi ise, vergisini ödemedikleri bu toprakların, en azından yüksek değerle kamulaştırılmasını istiyorlardı. Bu nedenle ağalar, toprak reformunu engellemek ve eğer engelliyemezlerse geciktirmek için çabalıyorlardı. Çünkü gecikmeyle onlara yeni bir gün doğabilirdi. Eğer ilk vergi bildiriminin üzerinden 5 yıl geçerse, yeni bir vergi bildiriminde bulunmak hakkı doğuyordu. O zaman kamulaştırma olsa da gam değildi...

Büyük gürültü patırtılarla meclisten geçen Toprak ve Tarım Reformu yasası kolayca uygulanabilecek miydi?. Uygulanamadığını zaman gösterdi. Birkere, bürokratik bir batak bekliyordu onu. Yönetmelikler, fişler, bildirimler, devlet dairelerinin, yöneticilerin binbir karmaşası... Nihayet, reformun, Türkiye'nin 67 ilinden Urfa ilinde uygulanacağı kararlaştırıldı, bunun hazırlıklarına girişildi. Diğer yandan, toprak ağaları, yasaların boşluklarından yararlanmak, reformu sabote etmek, geciktirmek için fırsat kolluyorlardı.

Köylüler reform bekliyorlardı. Ecevit Hükümetinin bu işle görevlendirdiği küçük bir kadro, bu konuda, bürokratik engelleri mümkün olan hızla aşarak hedefe yaklaştı. Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı Saim Kendir başta olmak üzere, bu küçük kadro, örnek bir çalışma göstererek, Haran'da kamulaştırma yaptı ve 1 Haziran 1975'te toprak dağıtımı için hazırlıklarını tamamladı. Urfa'da reformdan yararlanmak için 73.000'den fazla kişi başvurmuştu. Bu topraksız insanların gözü 1 Hazirandaydı.

MC Doğu'da Toprak Ağalarına Dayanıyor

Ama topraksızlar bu kez de boşuna umutlanmışlardı. Aynı günlerde Demirel, Erbakan, Feyzioğlu ve Türkeş'in oluşturduğu «Milliyetçi Cephe» hükümeti kuracak ve ağaların imdadına yetişecekti. Ağalar, bu hükümetin kuruluşu ile yakından ilgilendiler. Başrolde ise, yılların CHP'lisi, Urfa'nın ünlü toprak ağası Hacı Bakır Melik oynuyordu. Urfa CHP teşkilatını, adamları vasıtasıyla kontrol eden Hacı Ağa, birbirlerine dargın olan Urfa DP milletvekili Mustafa Kılıç ile AP Başkanvekili Urfa milletvekili Necmettin Cevheri'yi barıştırmakla işe başladı. Urfa CHP milletvekili Necati

Aksoy ise Hacı Bakır Ağa'nın sözünden çıkmazdı. Meclis'te oylama günü, Mustafa Kılıç'la Necati Aksoy salonda hazır bulunmadılar. Necati Aksoy, ayrıca milletvekilliğinden istifa ettiğini de bildirdi. MC iktidara geldi, Urfa'lı ağalar da heyet halinde Ankara'ya. Ağa'-lar Demirel'i ziyaret ederek reform uygulamasının durdurulmasını istediler. Demirel ise, onlara verdiği cevapta; «herşeye bir çare bulunacağını, kanunsuz uygulamaların durdurulacağını» söyledi. «Bizim hükümetimiz bu meseleyi inceletecek ve haklılara hakkını verecektir. Kimsenin malını elinden zorla almak gibi bir düşüncemiz yok,» dedi. Demirel'in bu sözleri, daha sonraki uygulamayla daha da açıklığa kavuştu. Demirel toprak ağalarının derdine «çare»yi buldu. 1 Haziranda yapılacak toprak dağıtımı durduruldu. Saim Kendir ve arkadaşları görevden alındılar. Reform, Demirel bürokrasisinin çarkları arasına atıldı ve işin yoksa bekle artık.

Demirel ve yandaşlarının amacı nedir? Sanayi ve ticaret burjuvazisinin de işine yaradığı halde niçin reformu sabote ediyorlar? Onları buna iten, madalyonun öteki yüzü, demokratik güçlerin gelişimine karşı duyulan korkudur. Demirel ve yandaşları, bir yandan emperyalizme göbek bağı ile bağlı sermaye çevrelerinin çıkarlarını savunurlarken bu çevrelere dayanıyorlar, diğer yandan da ülkedeki diğer en gerici, en tutucu kesimlere, bu arada toprak ağalarına, feodal kalıntılara yaslanıyorlar. CHP'deki son gelişmelerden sonra Toprak ağaları, özellikle Doğu.da, AP.de, CGP'de toplanmışlardır. CHP'de hâlâ kalmayı uygun bulanlar ise bu partilerden yana bir beşinci kol görevi yapıyorlar. CGP'nin son seçimde kazandığı temsilciliklerin çoğu bu bölgegendir ve ağa ailelerdendir. MSP 48 milletvekilinin 20'den fazlasını bu bölgeden sağladı. MSP'-nin bunu din istismarına dayanarak, dini feodal çevrelerle bütünleşerek sağladığı açıktır ve bugün de Erbakan buna oynamakta, bu nedenle Doğu'da cirit atıp durmaktadır. Irkçı faşistler ise bu bölgedeki bir kısım toprak ağalarından ve gerici kurumlardan yararlanarak aynı şekilde, devrimci güçlere karşı örgütlenmeye çalışıyorlar. Halk düşmanı unsurların bunlarla işbirliği yaptığı görülüyor. İşte bu nedenle, Milliyetçi Cephe denen bu karanlık güçler koalisyonu, Doğu'daki en gerici feodal kesimi, toprak reformuyla ürkütmemeye, demokratik güçleri ezmeyi düşündüğü bu dönemde, yanında tutmaya çalışıyor. Yine bu nedenle, sanayi burjuvazisinin reformdan umduğu çıkarlar ikinci, üçüncü derecede sayılıyor ve şimdilik erteleniyor.

Demirel ve yanındakiler, besbelli ki dostlarını seçmişlerdir. Bunlar, eski dostlar, ağalar, şeyhler ve öteki feodal unsurlardır.

Demirel ve yanındakiler, geniş, topraksız köylü yığınlarını karşılarına almışlardır. Ama bunu açıkça söylemiyorlar, bu arada köylüleri de idare etmeye çalışıyorlar. Bunu açıkça söylemek, gerçekleri topraksız köylü yığınlarına anlatmak devrimcilerin görevidir. Demirel'in, Erbakan'ın, Türkeş'in, Feyzioğlu'nun kimlerin çıkarlarını koruduklarını açıklamalıyız. Köylülere niçin toprak dağıtmaktan kaçtıklarını söylemeliyiz.

Onlar, geniş köylü kitlelerini, nasıl olsa olup biteni anlamaz kolayca aldatılabilir yığınlar sayıyorlar. Ağaların, şeyhlerin, ağadedelerin peşlerinden, eskisi gibi, tıpış tıpış yürüyeceklerini sanıyorlar. Ama onların umdukları gibi olmayacaktır. Kitleler hızla uyanmaktadır ve bu uyanış biryerde onların hesaplarını, onların feodal gericiler duvarını aşacaktır. Toprak reformu uygulaması, geniş kitlelerle gerici güçler arasındaki çelişkiyi, kolay kolay gizlenemiyecek şekilde gözler önüne sermiş, keskinleştirmiştir. Bugün Haran köylüleri, kendilerini ölümle tehdit eden ağalara ve molla bozuntusu politikacıların vaazlarına aldırmadan toprak isteklerini öfkeyle açığa vuruyorlar. Bu, Doğu'daki tüm topraksızların, giderek ülkedeki tüm topraksız köylülerin ortak isteğidir. Haran köylülerinin sesini ülkenin her yanına, tüm topraksız ve az topraklı köylülere taşıyalım. Feodal gericiliğe karşı geniş emekçi kitlelerin devrimci uyanışını ve birliğini hızlandıralım. Feodal gericilerin ve onların müttefiki sermaye partilerinin maskesini düşürelim, gerçek yüzlerini açığa vuralım.

Bu görev, yalnız devrimcilerin değil, toprak reformuna sahip çıktığını söyleyen CHP'nin de görevidir. CHP, öteki konularda olduğu gibi, bunda da, Ecevti'in demeçleriyle yetinip durmamalı, örgüt olarak, kamuoyu oluşturulması için ciddi çaba harcamalıdır. Sık sık kendisinin solundakilere ders vermeye çalışan sayın Ecevit ve arkadaşları, öncelikle kendi örgütlerinin uyuşuk haline bakıp çareler aramalıdırlar. CHP Urfa örgütünde olup bitenler herhalde kendilerine bir ders olmalıdır.

Ağaların yanında olan bu iktidar toprak reformu yapmayacaktır. O, yapsa yapsa, sırf göz boyama kabilinden bir reform karikatürü yapacaktır. MC iktidarı, yabancı petrol şirketlerine, sanayicilere, büyük çiftçilere, ülufe dağıtır gibi, halkın sırtından milyarlar dağıttı. O, ilerde bir kısım toprakları kamulaştırıp dağıtsa bile, bunu halkımıza çok pahalıya maledecek ve toprak ağalarının gönlüne göre yapacaktır.

Uygulanabilse bile, bu, gerçek bir toprak reformu olacak mı?

Bir de meseleye bu yönüyle bakalım: Uygulanabilse bile, bugünkü yasalaşmış biçimiyle, bu reform, gerçek bir toprak reformu olabilir mi? Elbette hayır. Reform yasasının nasıl kuşa çevrildiğini daha baştan belirtmiştik. Haksız şekilde edinilmiş büyük topraklara halkın cebinden milyarlar ödeyerek; ağalara, bin dönümü aşan topraklar bırakarak, borçlandırma yoluyla topraksız insanlara toprak satarak reform yapılmaz. Kaldıki toprak reformu, salt bir toprak dağıtımı demek değildir. Toprağa kavuşan insanların, sulama, fenni gübre, modern tarım araçları ve çağdaş tarım bilgisi gibi imkanlardan da yararlandırılmaları ve buna uygun biçimde, kooperatifler halinde örgütlendirilmeleri gerekir. Bütün bunların başarılması için de köylünün, ne yapılacağı ne edileceği konusunda uyarılması reformu benimsemesi ve gerek reformun uygulanması, gerek tarımın geliştirilmesi konusunda bilinçli olması gerekir. Oysa bu reform çabalarında köylünün katkısı pek hesaba katılmamıştır. Köylü gereği gibi uyarılmamış, davasına sahip çıkarılmamıştır. Bunun için de köylüler dağınık, umutsuz ve karamsardırlar.

Bütün bunlar şunu bir kere daha ıspatlıyor: Köylülerin devrimci çabası olmadan gerçek anlamda bir toprak reformu başarılamaz. Yine, gerçek anlamda bir toprak reformunu ancak devrimci bir iktidar başarabilir. Köylüler, gerek toprağa kavuşmakta, gerek diğer sorunlarının çözümünde, burjuva iktidarlardan medet beklememelidirler.

Ama buna rağmen, bu haliyle de olsa, reformun gerçekleştirilmesini isterdik. Çünkü bu bile, toprak ağalarının nüfuzunu bir ölçüde kıracak, köylülere, sınırlı da olsa özgürlük ve kişilik kazandıracaktır.

Milli Güvenlik Mülahazaları

Bu toprak reformu uygulamasında dikkati çeken hususlardan biri de «milli güvenlik mülahazalarının» yine işin içine karıştırıldığıdır. Anlaşıldığı kadarıyla, Güneydoğu'da ve belki öteki kesimlerde de, kamulaştırılacak arazinin bir bölümü topraksız köylülere dağıtılmıyacaktır. Yine hudut bölgesinde geniş miktarda toprak ta dağıtıma tabi tutulmayacakmış.. Bu, milli güvenlik nedenlerine bağlanıyor. Toprak dağıtımından önce, dağıtım projeleri milli güvenlik kuruluna sunuluyor.. Biz milli güvenlik kurulunun bu toprak dağıtım işiyle ilişkisini pek kavrıyamadık. Neden hudut boyunda geniş

topraklar topraksız köylüye verilmiyor veya diğer yerlerde kamulaştırılan toprakların bir kesimi alıkonuyor? Bir zamanlar, Türkiye'de dağıtılacak toprak olmadığı söylenirdi; şimdi de dağıtım işinde pek temkinli davranılmaktadır; neden acaba?. Köylülerimiz toprağa kavuşurlarsa bundan milli güvenliğimiz zarar mı eder dersiniz?. Galiba bu işlerde emekçi yurttaş pek hesaba katılmıyor..

Toprak Mücadelesi Devam Edecektir

Bugün, gerici çevreler, toprak reformunu sabote için ne yaparlarsa yapsınlar, kapalı kapılar ardında ne fırıldaklar dönerse dönsün, halkımızın toprak mücadelesi devam edecektir. Toprak mücadelesi, demokrasi ve özgürlük mücadelesinin bir parçasıdır. Hedef, burjuva politikacılarının, kendi çıkarlarına göre dejenere ettikleri bir reform karikatürü değil, gerçek bir toprak devrimidir. Toprak mücadelesi de, halkımızın genel devrimci mücadelesiyle birlikte gelişecek, başarıya ulaşacaktır.

Halkımız adım başı karakol, hapishane, mayın tarlası istemiyor. Toprak, iş ve özgürlük istiyor. İnsan onuruna yaraşır bir yaşam istiyor. Türkiye'de gerçek bir demokrasinin gerçekleşmesini; hertürlü sömürünün, baskı ve zulmün son bulmasını istiyor. Halkımıza, kapalı kapılar ardında yeni demirden gömlekler hazırlamaya çalışan faşizan çevrelerin, ırkçıların, şeyhülislam taklitlerinin tüm oyunları boşa çıkarılacaktır. Gelecek, özgür ve kardeş emekçi halklarındır.

DİSK'İN 5. GENEL KURUL KARARI

Şu husus kesinlikle bilinmelidir ki, Türkiye Sosyalist hareketinin tarihçesi, daha gerilere dayanmakla beraber, inişli çıkışlı dalgalanmalarla ancak 1929 yılından buyana kalın çizgilerle belirlenmeye başlamıştır. 1961'den bu yana da, Toplumcu Sendikaların sınıfsal görevleri doğrultusunda omuz vermeleri ile bu belirginlik en kesin bir doruğa ulaştırılmıştır.

DİSK, 1961 den sonra gittikçe yükselen bu grafiğin, hiç unutulmaması gereken ve sosyalist hareketin önemli bir taşıyıcısı olan büyük potansiyel gücü olmuştur. Ve gelecekte de, Türkiye koşulları içinde böyle olacaktır.

Bu potansiyel güç, şimdi önemli bir sorunla karşı karşıyadır:

Sosyalist bir örgüt olduğu bilinen ve işçi sınıfımızın devrimci pratiği içinde sınıfsal görevini sürdüren DİSK'in strateji ve taktik hataları ile zedelenmemesi, yara almaması gereklidir. Kaldı ki, DİSK'in, devrimci niteliği olan ve etkin ekonomik bir mücadele sürdüren sendikal bir örgüt olarak da varlığını titizlikle koruması, Türkiye Sosyalist hareketinin geleceği bakımından önemlidir.

Bu itibarla ülkemizin, bugün içinde bulunduğu somut koşullar özellikle dikkate alınarak, çeşitli sol partiler yelpazesi karşısında DİSK'in mevcut yerinin açıkça saptanmasında ve bu doğrultuda çaba ve eylem sürdürmesinde büyük faydalar vardır.

Dünyamızda, artık, Sosyalist uygulamanın, 50 yılı aşkın bir pratiği var. Çeşitli ülkelerde, bu pratik, bir tornadan çıkmışçasına birbirinin aynı değildir. Hele geri kalmış, az gelişmiş ülkelerde, sosyalizme giden bu pratiğin başka başka yöntem biçimleri vardır. Bu itibarla, Sayın Kongremizin bütün bu koşulları dikkate alarak, günümüzde, ilerici yurtsever demokratik güçlerle, kısa süreli amaçlar içinde demokratik özgürlüklerin yerleşmesi ve faşizme etkin biçimde karşı konularak halkımızın can güvenliğinin sağlanması için, birlikte somut eylemler sürdürülmeli, öncelikle, işçi sınıfımızın bu eylemde bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.

Bu bakımdan, DİSK'in sol partiler ve tüm demokratik ilerici güçler yelpazesi karşısındaki durumu saptanırken, saydığımız, gerekçenin, özellikle, devrimci pratiğin doğruları içinde dikkate alınması tarihi bir sorumluluktur.

Bu itibarla:

— 12 Mart döneminin verdiği derslerden yararlanılması ve Türkiye'nin bugünkü koşullarını unutmayarak, ayrıca faşizmin kendi doğrultusunda bir düzen kurmak için fırsat kolladığını da hesaba katarak, Türkiye'de dmeokratik hak ve özgürlüklerin tam anlamı ile yerleşmesi ve pekiştirilmesi için, bütün ilerici ve yurtsever demokratik örgütlerle işbirliğine gidilmesi, bu amaçla bu konularda somut bir işbirliğini de sağlamak amacıyla, gerekli çalışmalarda bulunulması,

— Anayasamızın içinde yer alan özgürlüklerin başında düşünce özgürlüğünün geldiğini, bugünkü yasal durum ve uygulamanın Anayasanın doğal özgürlükler ilkesine ters düştüğünün hayatın her kesiminde görülüp saptandığı, bu itibarla salt düşüncenin bir suç olması ve cezalandırılmasının ortadan kaldırılması için en etkin biçimde bir çaba gösterilmesi.

— Türk Ceza Kanunu'ndaki sınıfsal bilinçlenmeyi sınırlayan ve salt düşünceyi suç sayıp cezalandırmayı amaç edinen, 1930 tarihli İtalyan faşist Kanunundan alınan 141 ve 142. maddelerin, 1961 Anayasası ile getirilen doğal özgürlüklere ve çağımızın içinde yaşadığı uygarlık düzeyine ters düştüğünü, ayrıca, adı geçen maddelerin, faşist İspanya hariç, hiçbir Avrupa ülkesinde bulunmadığı, Portekiz ve Yunanistan'da bile, son gelişmelerden sonra, bu tür maddelerin o ülkelerin Ceza Kanunlarından da atıldığı bilidiğinden, DİSK'in bu çok önemli ve ölüm cezasının yasadan kaldırılmasını hedefleyen konular üzerinde de etkin bir mücadele vermesini,

— İşçi sınıfımızdan ve tüm emekçi kitlelerden yana olan Anayasamızın getirdiği özgürlüklerden tedirgin olanların 12 Mart döneminden yararlanarak, 1961 Anayasasını üç kez değiştirdiklerini ve Anayasada yer alan hak ve özgürlükleri işlerlikten alıkoymuş oldukları açık ve seçik bilindiğinden, Anayasal özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi için DİSK'in etkin bir mücadele sürdürerek Anayasamızın 1961 deki özüne kavuşturulması doğrultusunda bir eylem sürdürülmesini,

— Sermaye sınıfının emekçi sınıflar üzerindeki açık dikkatörlüğü demek olan ve ucu emperyalist tekellere dayanan insanlığın baş belası faşizmin dünyamız ve Türkiyemiz için de büyük bir tehlike olddğunu, yurdumuz dahil, birçok ülkede bugün de faşizmi tezgahlamak için emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerin fırsat kolladıkları asla unutulmıyarak, DİSK'in faşizme karşı yoğun bir mücadele sürdürmesi gereklidir.

Bütün bu konularda, günümüzün koşulları içinde ve kitlelerle yukarda belirttiğimiz hedefler doğrultusunda bütünleşen ilerici ve önemli bir demokratik güç olduğu inkâr edilemeyen CHP ile de, güçbirliği yapma doğrultusunda eylem içinde olmanın büyük yararları olacaktır.

LİCE OLAYLARI

Halka Reva Görülen Zulüm...

Türkiye'de saldırganlık ve zorbalık artık günlük olaylar haline geldi. Halk düşmanı zorbalar, hergün ülkenin birçok yerinde marifetlerini fütursuzca işliyor. 5-6 yıl önce bile gazetelere manşet olacak kadar önemli sayılan birçok olay, şimdi gazetelerde küçük haber olarak bile yer alamıyor. Saldırılara, cinayetlere bukadar alışıldı, onlar, bu denli çoğaldılar. Öyle ki, gözlerini kan bürümüş, hiç bir şeyden pervası olmayan, himaye gören, korunan saldırganlar, artık hiç bir sınır tanımıyorlar. İşte size Diyarbakır'ın Lice ilçesinde olup biten bazı olayları anlatan bir bildiriden bölümler:

«1 — Anayasa ve yasalarda vatandaşın can, mal, namus güvenliğini korumakla yükümlü güvenlik kuvvetlerinin temsilcisi esas görevini yapmayıp, Lice İlçesinin Karahasan Mahallesine bağlı Kıjıkbaif mezrasında oturan yerli yörüklerin çadırlarına baskın yapıp, evli bir kadını silâh zoru kullanarak karakola getirilip alıkoyulmuştur. BU DÖNEM İÇİNDE KADINA TECAVÜZ ETMİŞTİR.

«2 — Lice İlçesinin Celik Köyünde aynı kişi köye baskın yaparak, aramayı bahaneliyerek köylü evine girip, evin gelinini zor alıkoymak istemiş, ancak köy muhtarı engel olmaya kalkışınca muhtara vahşice ve hunharca dayak atmışlardır.

«3 — Lice İlçesi'nin Sise Köyünde adam yaralama olayı

için köye giden aynı şahıs (**Lice Jandrama Birlik Komutanı FAHAMETTİN SEZER**) köyün ileri gelen adamlarını biraraya toplayarak «güzel kadınlarınızı ve kızlarınızı getirin askerlere şölen çektireceğim» demiştir.

«4 — 4.6.1975 tarihinde İskenderun'dan gelen seyyar satıcılar iki erkek üç kadından müteşekkil ailelerinin Lice - Hani yol ayrımında kurmuş oldukları çadırlarına baskın yapılmıştır. «Bana kadın ve kız getirin» demiştir. Bunlar da engel olmaya çalışırlarken Teğmen jandarmalara döv emri vererek mazlum şahısları dövdükten sonra uzaklaşmıştır.

«Bir gün sonrası tekrar aynı yere baskın yaparak yine «bana kadın ve kız getirin» demiştir. Bunlar kendi namuslarını korumak için karşı koymak isterlerken Teğmen tarafından vahşice dövülmüşlerdir. O anda Diyarbakır'dan Lice'ye gelmekte olan yolcu otobüsüne haksızlığa uğrayan mağdurlar şikâyet etmek için binmek isterlerken teğmen askerlerine baskı yaparak otobüsün önünü kesip, otobüsü zorla durdurup yolcuları dışarıya çıkartmak istemiştir. Yolcular çıkmamaya direndiklerinde askerlere dipçik kullanarak yolcuları dışarıya çıkartıp mağdurları otobüs içinde dövüp, otobüs camlarını kırmışlardır. Onlara «SİZ KİMİ ŞİKÂYET ETMEYE GİDİYORSUNUZ? KANUN BENİM, CUMHURBAŞKANI BENİM, ANAYASA BENİM, BAKANLAR KURULU BENİM, BURADA BENİM SÖZÜM GEÇERLİDİR.» Benim dediğim olur gibi sloganlar atmıştır.

«Otobüsten çıkartılan yolcular Lice'ye gelip olayı Kaymakama intikal ettirdiklerinde, Kaymakam olay yerine gidip Teğmeni tarla kenarına çekmiş, olayı yatıştırmak için Teğmenle gizli konuşmalar yaparak olay yerinden uzaklaşmasını kendisinden istemiştir. Teğmen de olay yerinden uzaklaştıktan sonra hemen olayda adı geçen kişiler ve olaya tanıklık yapmış olanlar durumu Lice C. Savcılığına intikal ettirmişlerdir...»

Bu bildiriyi Lice CHP Gençlik Kolları Yönetim Kurulu ve TÖB-DER Lice Şubesi Yönetim Kurulu birlikte yayınlamışlar. Bildirinin altında CHP Gençlik Kolları adına Behçet Cantürk'ün ve TÖB-DER adına Meki Dalaba'nın imzaları var. Ve bütün bunlar olmasa, insan ilk anda yazılanların birtakım söylentiler olduğunu sanabilir. Ve biz bu ülkede yaşamasak, böyle olayların benzerlerini daha önce pekçok kereler duyup, şahit olmasak, burada söylenenlere yine de zor inanırdık. Çünkü halka karşı bukadar zulüm, bu-

kadar pervasızlık, ar perdesinin bukadar aşılması akıllara durgunluk verecek cinstendir.

Bu ne biçim iştir ki, yasalara göre, güya halkın canını, namusunu saldırılara karşı korumakla görevli olan bir güvenlik görevlisi, bir jandarma teğmeni, elindeki gücü, halkın namusuna, ırzına, canına karşı saldırı aracı olarak kullanıyor? Bildiride olayların yeri, zamanı, olaylara adı karışanlar açık açık gösterilmiştir. Böylesine canavarlıklar, eşkiya diye nitelenen kişilerin bile yapmadığı şeylerdir. Bu jandarma teğmeni, bu Fahamettin Sezer adındaki kişi, nasıl oluyor da koca bir ilçe halkına bu zulmü uygulayabiliyor? Bu gücü, bu cesareti nerden alıyor?

Böylesine iğrenç suçları ancak halka sonsuz kin duyan, düşman olan sadist, kudurmuş kişiler işleyebilir. Ama böyle suçları salt onların kişisel sadizmine de yükleyemeyiz. Onların yaptıkları kendilerine kalmasa, onlardan hesap sorulsa herhalde buna cesaret edemezlerdi. Daha birkaç ay önce Viranşehir'de yirmiye yakın zavallı insanı kurşuna dizenlere ne oldu? Onlardan hesap soruldu mu? 1970 yılında Nusaybin'de Abdülkadir Acar adlı yurttaşı öldüren ve yüzlerce köylüyü işkence çarkından geçiren, birçoklarını sakat eden Yüzbaşı Ayhan Deniz'den bunun hesabı soruldu mu? Yine aynı yıl Beytüşşebbap ilçesinde, «İnsan avına çıkıyorum, belki bu sayede vahşi Kürtleri adam ederim,» deyip sefere çıkan ve suçsuz iki köylüyü öldüren kaymakama ne oldu? Bu şahıs ta görevden alındı! O kadar.. İşte 1970 Türkiyesinde ava çıkıp iki «Kürt» öldüren bir kaymakama verilen ceza.. Kimbilir, belki de aynı adam şimdi daha yüksek bir görevde işine devam ediyordur.. Bu olaylar saymakla bitecek gibi değildir. Ve bu tür halka karşı işlenen cinayetler, zırdeli kişilere özgü bir istisna olmayıp Doğu'da sık sık görülen alışkanlıklar haline gelmiştir. Bu olayların sorumluları da yalnızca bizzat bu filleri işleyen tek tek sadistler değildir. Bu olaylar, aslında, belli bir tutumdan, halka düşman bir politikadan doğmaktadır.

Lice'de meydana gelen bu iğrenç olayın faillerine gereken ceza verilecek mi? Yoksa her keresinde olduğu gibi şikâyetçi olan halk mı suçlu bulunacak? Ama, iktidara gelir gelmez, gençliğe, öğretmenlere, işçi ve köylülere karşı saldırı ve cinayetlerin arttığı MC İktidarından ne beklenebilir ki. Bu kişiler Demirel iktidarından cesaret bulmasalar bu suçları işleyemezler. Aynı Demirel iktidarı zamanında, halkımıza karşı komando baskınları yıllarca sürdürülmedi mi?.

Bu olayın ve benzer olayların bir de diğer yönü var: Halka karşı işlenen bu tür cinayetleri, hayasızlıkları gereğince protesto etmemek, bunları pasif bir şekilde sineye çekmek.. Eğer Lice'de veya başka bir yerde böylesine iğrenç olaylar oluyor ve o halk bunu gereğince protesto etmiyorsa, bu tür olaylar da sık sık olmakta devam edecektir. Böylesine olaylarda korkmak, sinmek, gereği gibi dayanışma göstermemek kötüdür. Miting, yürüyüş gibi yasal haklarımızı kullanarak olayları şiddetle protesto edelim. Hiç kimse, görevi ve yetkisi ne olursa olsun, halka karşı cinayet işleme hakkına sahip değildir. Halk, güçbirliği yaparsa böylesine reziller, kötülük yapma cesaretini kendilerinde bulamazlar. Halk, böylesine saldırganları tükrükle boğabilir.

Bildiriyi neşredenler, «Kahrolsun faşizm! Kahrolsun halkımıza zulüm yapanlar!» diyorlar. Ama öylesine olaylar vardır ki yalnızca «Kahrolsun» diye bağırmak hiç bir şey ifade etmiyor..

Derleyen : Hüseyin SARITAŞ

ANKARA, TAHRAN, VAŞİNGTON

Tahran, bütün tarihi içinde ilk kez Haziran 1975'te, Ankara'dan gelen tüm önerileri tartışmasız kabul etti. Türkiye Cumhurbaşkanı Korutürk Şah İran'ında görkemli karşılandı, ağırlandı; sonra kahverengi bir çanta ile birkaç geniş kapsamlı askerî, siyasî ve iktisadî antlaşma ile birlikte uğurlandı. Ortak bildiriye göre, ele alınan bütün konularda tam bir fikir birliğine varılmıştır.

İran ve Anadolu'daki son beşyüz yıllık sınıf mücadeleleri 1923'e kadar gerçekte aynı paralelde akmıştır. Ancak Birinci Dünya Savaşından sonra Anadolu'da bir burjuva cumhuriyeti ve siyasî iktidarının kuruluşundan sonra İran'da eski aristokratik-militarist ve dışa —İngiltere'ye— bağlı siyasî ve iktisadî iktidar sürdürülmüş; bırakın emekçi sınıfları, burjuva sınıfının gelişmesi bile kısmen engellenmiştir. Bu nedenle Anadolu ve İran egemen sınıflarının bünyelerinde ve çıkarlarında bazı farklar oluşmuştur. Yalnız şu var ki bugün gerek aristokratik-militarist tek partili İran ve gerekse tipik bir burjuva cumhuriyeti olmaya yönelen Türkiye Cumhuriyeti aynı temellere dayanmaktadırlar: Özel mülkiyet, serbest rekabet ve piyasa, emekçi-patron, toprak ağası-ırgat ilişkisi.. Bu iki ülke de Sovyet Sosyalist Birliği'yle uzun sınırlara sahiptir. İkisinin de bir Kürt sorunu vardır. Bu son, çözüm bekleyen iki ortak dava Tahran ve Ankara'yı, eski kırgınlıkları bir yana bırakarak anlaşmaya, Sadabad ve Cento ile Bağdat gibi askerî paktlar etrafında toplanmaya itmiştir. Ortak düşmanlar karşısında Washington'un tavsiyelerine uyularak Acem ve Türk egemen sömürücü sınıfları aralarındaki tarihî kanlı çatışmaları bir yana bırakmak zorunda kalmışlardır... Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail Safevi arasındaki kan davası unutuldu mu dersiniz? Eski düşman dost mu oldu?

Fakat herşeye rağmen bu iki komşu ülkenin sağ basınlarının göklere çıkardıkları Korutürk ziyaretiyle kardeşlik, ortak çalışma gibi deyimlerin gerisinde bir çok ince karanlık hesapların ve giderilmez çelişkilrein yattığı bir gerçektir:

Türkiye Cumhurbaşkanı Korutürk'ün Tahran'ı ziyaretinin başında en çok heyecanlı olan, bu ziyaret sırasında en çok çalışan ve sonradan en çok memnun olup, Hazer sahillerindeki «Villasıdan» dinlenmeye giden kimdi acaba? Şah mı, yoksa başbakan mı? Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi mi? Hayır. Bu ziyaretten hemen sonra Skoç viski kadehine sarılan A.B.D. Tahran Büyükelçisi, CİA'nın eski başkanı Helms Washington Post muhabirine: «Nihayet iki kartal aynı doğrultuya girmek üzere...» İki kartalın «Made in USA» çelik —nükleer kanatları Ağrı'da Nuh'un gemisini aramadan vazgeçti, Türkiye için 13 iktisadî girişimi öngören anlaşmayla gizli askerî antlaşmalar imzalandı... Bu açık ve gizli antlaşmalar yakın ve ortadoğunun geleceğini iktisadî, siyasî ve kültürel ve askerî bakımdan derinden derine etkileyecektir.

Davayı doğru ve tam olarak ortaya koymak gerek: Petrol savaşından sonra İsrail ile birlikte Arap dünyası karşısında mağlûp olan, evet, iktisadî büyük bir yenilgiye uğrayan ve kendisiyle birlikte bütün kapitalist batı dünyasını hâlâ süren korkunç bir iktisadî bunalıma sürükleyen Washington Arap dünyasına ve bu arada Filistinlilere hoş görünmek zorunda kalmıştır. İktisaden ilerlemiş, sanayileşmiş kapitalist dünya Japonya, Batı Almanya, İngiltere, Fransa ve bu arada bizzat A.B.D. Arabistan'a muhtaç olduklarının, Arap petrolü alamadıkları takdirde resmen iflâs edeceklerinin bilincine varmışlardır. Silâhla Arap petrol kuyularını ele geçirmeye kalkışmak faydadan ziyade zarar getirir. Esasen orta ve yakın doğuda son derece nazik olan batı-NATO dünyasının durumu daha da kötüleşir... Bu hususu bizzat Londra, Paris ve Bonn hükûmetleri de kabul etmektedir.

Ayrıca Türkiye'nin 1974 yazında Kıbrıs'a asker çıkarışı, Yunanistan'ın NATO askerî kanadından çekilişi, Washington'un Ankara karşısında silâh ambargosuna gidişi ve Ankara'nın buna tepkisi esasen içten içe kemirilmiş, hayatiyetini yitirmiş kapitalist dünyanın en büyük ve en güçlü askerî ittifakı olan NATO'yu tamamen sarsmış bulunmaktadır. 1973 sonlarında başlayan petrol savaşı Batı Avrupa ve Amerika'nın sarsık köhne ekonomisini felce uğratırken Türkiye'nin iktisadî kötü durumunu da daha fazla bulandırmaktan geri kalmamıştır. Ama buna mukabil İran'a hiç hesapta olmayan milyarlarca dolar kazandırmış ve kazandırmaktadır. Bu petrol doları sayesinde silkinen Şah Avrupa'ya yaptığı gezide burjuva demokrasisi sistemini açıkça alaya almış, ülkesindeki bütün muhalif partileri kapatmış, tek partili bir müstebit idare İran'da kurulmuştur... Şimdi petrol borularından oluk oluk akan doların büyük kısmını askerî sahalara, cüz'i bir kısmını iktisadî ve toplumsal davalara. kalkınmaya yatırmakta, orta ve yakın doğu ülkelerine büyük krediler açmakta, bu suretle taraftar bulmaya çalışmaktadır... Kime karşı taraftar bulmaya çalışıyor acaba? Ne olursa olsun her halde 1950'lerde canını ve tahtını İrancı Cumhuriyetçi-Devrimci vatanseverler karşısında savunup kurtaran Anglo-Saksonlara karşı değil... Peki kime karşı bu yeni kümelenme?

İran'ın doğu komşusu Pakistan'dan sonra şimdi de batı komşusu Türkiye'de sola doğru kaymakta, bu iki ülkede İran'ın diğer komşusu Irak'ta olduğu gibi batı, özellikle Washington düşmanlığı habire dal-budak salmaktadır. Bu komşuların kapitalist sistemden ve dünyadan kopuşu ister istemez İran'ı, Şahın tahtını, Şahın öz kardeşi Franko hazretleri gibi etkileye-

cektir. Bunu hisseden Tahran ve Washington bu kayışı engellemek için yeni, uzun vadeli plânlar hazırlamış ve uygulamaya başlamışlardır. Fırat'ı ve Aras'ı kökünden kurutma plânları... Bu yeni, bütün orta ve yakın doğuyu kapsayan uzun vadeli askerî, siyasî ve iktisadî plânlara göre bundan böyle Washington dünyasının temsilciliğini bu bölgede Tahran-Şah yapacaktır. Tiglat-3 Flazar da 2600 yıl önce aynı bölgede Babil uygarlığı karşısında, insan sevgisi karşısında buna benzer plânlar hazırlayıp uygulamaya kalkışmıştı...

Bugün Şah orta ve yakın doğunun en sinsi bir devlet adamı diye geçinmektedir. Şah'a göre gerçek sosyal demokrat ne Brant'tır ne Ecevit'tir. Elhak bu doğrudur. Şehinşah hazretlerine göre kapitalist batı dünyasının orta ve yakın doğudaki çıkarlarını, insanın insan tarafından hayasızca sömürülüşünün devamını ancak ve ancak kendisinin ortaya attığı yeni Tiglat-Flazar-3 politikası sağlayabilir. Dolayısiyle ve Kissinger de bu görüşe katılmak mecburiyetinde kaldığından dolayı batı kapitalist dünyası orta ve yakın doğudaki çıkarlarının avukatlığını ve jandarmalığını Şah hazretlerine resmen bırakmaya hazırlanmaktadır. Şehinşah genel yumuşama ve yanyana yaşama politikasını da unutmuyor. Tahran da Washington gibi Moskova ve Pekin'le iktisadî ve kültürel antlaşmalar imzalıyor. Dahası var: Sureti haktan görünerek tarafsız bloku muhtaç oldukları kredilerle zararsız hale getirmeye, onlar yanında itibarını yükseltmeye, İran'daki otuz yıldan beri sürüp gelen ve bir türlü bastırılamayan İranlı vatanseverlerin haklı mücadelelerini örtbas etmeye çabalamaktadır... Bir yanda Arap dünyasını Washington namına kazanmak isterken, en tutucu Arap başkentlerini, örneğin Riyad ve Ürdün' destekliyor; Arap burjuva cumhuriyetçilerine bol keseden kredi açıyor; Umman'daki vatansever gerillalara karşı askerî birlikler yolluyor, diğer yandan dostu İsrail'e daha ağır olması için tavsiyelerde bulunuyor.

Ankara'ya gelince, Ege ve Kıbrıs fırtınaları sonucu Washington'a güvenini haklı olarak yitiren ama hâlâ kararsız tutucu güçlerin elinde bulunan Ankara'ya gelince, Ankara'da zaman Washington aleyhine akmaktadır. Baskı ve tehditler, ambargolar uyanmaya başlayan Anadolu halk kitlelerini ve ordusunu yıldıramamaktadır. Aksine Washington'un Ankara karşısında Atina'yı tuttuğu her gün biraz daha fazla gün ışığına çıkmaktadır. Ve dolayısiyle tutucu Demirel koalisyon hükümeti bunu gizliyememektedir. Demirel'in iç baskıya daha fazla dayanamayıp, askerî paklardan istemeyerek ayrılma tehlikesi belirdiğinden Washington çifte oyun oynamak zorunda kalmıştır. Kendisi şahsen Atina'yı, avukatı Tahran'sa Ankara'yı elde tutmaya çalışacaktır...

—Politique Internationale—

YABANCI İŞÇİLER ARAP DÜNYASINDA

— Haklısın, işbirlikçiler iktidarda bulundukları sürece, biz Almanların daha çok burnu kırılacaktır. O ayrı davâ. Şimdi, asıl öğrenmek istediğim şu : Siz on yıldan beri burada çalışıyorsunuz. Galiba bir kaç kuruş biriktirip maddî durumunuzu da oldukça düzelttiniz. Hani, memleketinize, aile ocağınıza dönseniz, orada bir iş bulsanız, çok daha iyi olur sanıyorum. Şu Libya'ya gidiş sevdasından veya macerasından vazgeçseniz, çok...

— Bak dostum, altı yıldır, beraberiz. Beni çoklarından daha iyi tanırsınız. Ben Almanya'dan, Lüdwig gibi, yani sizin gibi dostlarımın bulunduğu Batı Almanya'dan bıkmış falan değilim. Bazılarının sandıkları gibi, cebime bir kaç kuruş girdiğiden kuduranlardan, sosyal sınıfını değiştirmeye kalkışanlardan değilim. Sizin sayenizde biraz bilinçlendim. Size, Alman emekçilerinin davâsına ısındım, bağlandım. İyi bir usta, diplomalı usta oldum. Hattâ bir ara ailemi buraya getirip temelli yerleşmek te istedim. Canım, bunu siz de bilirsiniz.

— Evet, doğru, sizin kafa yapınızı aşağı yukarı biliyorum. Dolayısile anavatanınıza gitmenizi, oradaki arkadaşlarınızla birlikte mücadeleye devam etmenizi dilerdim.

— Ben de diler ve isterdim. Halen de istiyorum. Ne çare kazın ayağı bildiğin gibi değil: Ben henüz iktisadî özgürlüğümü kazanmış bir insan değilim. Ve galiba hayatımın sonuna kadar da kazanamıyacağım. Beş yıl daha burda kalıp emeklilik hakkını kazanmam en iyi ve emin yol. Gel görki bir yanda bugün sizde, Almanya'da işsizlik, enflâsyon sürekli kabarmakta; ilgili makamlar yabancı işçilerin azalması için ellerinden geleni esirgememektedir. Sen dahil, hiç kimse bana yarın işten atılmıyacağımı garanti edemez. Edebilir misin Ludwig?

— Hayır Mustafa.

— Memleketimde, ailemle birlikte yaşamak hasretine gelince, Türkiye'de bir iş bulmak burdan daha zor. Orda burdan fazla işsiz var. İş sahası yok. Siyasî istikrar yok. Bakkal gibi esnaf olmak hem hoşuma gitmiyor, hem de tehlikeli. Elim avucumdakini de yitirebilirim. Çok düşündüm, inan. En sonunda vardığım karar, Libya'ya gitmek, orda beş on yıl daha çalışıp emekli olmak, sonra eve dönmek.

Burdaki Türklerin bildirdiğine göre şu anda Libya ve Suudi Arabistan'da onar binden fazla Türk çalışıyor. Bu rakkam bir iki yılda yüz binleri bulacakmış. Çünkü Libya ve Türkiye bu konuda bir antlaşma yapmış.

Kuvvet resmi istatistiklerine göre, bu yıl yapılan nüfus sayımına göre, şu anda Kuveyt'te yaşıyan insanların yüzde elli ikisi (% 52) yabancı uyruklu: Hindistanlı, Mısırlı; Ürdünlü, Filistinli, Pakistanlı... Bugünkü duruma ve gelişmeye bakılırsa, bu yabancı sayısı gelecekte sürekli büyüyecekmiş.

— İklim her insanın tahammül edemiyeceği derecede sıcak sıcak olmasına ama, bir emekçi Kuveyt'te, Batı Almanya'ya oranla daha fazla para biriktirebilir. Toplumsal-devlet yardımları kişinin fazla masraf yapmasına gerek bırakmıyor...

Petrol dolarının sürekli kabarması başta Kuveyt, Suudi Arabistan, Libya ve Cezayir olmak üzere bütün petrol üretici ülkeleri, «OPEC» üyelerini yarınlarını şimdiden düşünüp garanti altına almaya, geri kalmışlıktan kurtulmak için iktisadî kalkınma plânları yapmaya doğru itmiştir, itiyor. Artık yalnız bir ham madde, sanayileşmiş kapitalist batı dünyasının ham madde kaynakları olmaktan, sınai mamûller bakımından onlara bağlı olmaktan kurtulmaya kararlıdırlar. Ayrıca yapılan hesaplara göre en geç kırk-elli yıl sonra bunların petrol yatakları tükenecek, petrol dolarının akışı kuruyacaktır. Petrol tükenmeden önce petroldan gelen gelirler yardımile büyük sınai yatırımlarda bulunmak kadar mantıkî bir karar olamaz bunlar için.

Vardıkları son aşama ne? Beş yıllık iktisadî kalkınma plânları. Bir yanda konut, hastahane, okul, yol ve su tesisatı gibi alt yapı sorununu çözme plânları. Diğer yanda başta yiyecek ve giyecek maddeleri -hafif sanayi kurma çabaları...

Bunun için Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Batı Almanya'dan, bazen de sosyalist ülkelerden uzmanlar getirtiliyor. Yalnız Suudi Arabistan'da 10.000'den fazla Amerikalı uzman çalışmaktadır. Bu yetmiyor... Gerekli tesisatı makınayı getirmekte yetmiyor Yabancı beden işçisine ihtiyaç duyuluyor. Çünkü önümüzdeki beş yıl içinde örneğin, Suudi Arabistan yüzbin konut, en azından irili ufaklı elli yeni fabrika yapıp bitirecek. Oysa bütün nüfusu yedi milyonu aşamıyor. Bunun çalışmaya uygun kesimi ise çok az, ihtiyacı karşılayamıyor. Dahası var: Suudi Arabistan yüz ölçümü bakımından Batı Almanya'dan çok büyük Büyük kısmı çöl olan topraklar bomboş. Buraları şenlendirmek te gerek. Geçici konuk işçi yerine, gelip yerleşen tercih ediliyor. Önümüzdeki beş yıl içinde İslâm dünyasından, başta diğer Arap ülkeleri ve Pakistan olmak üzere altıyüzbin göçmenin getirtilmesine çalışılıyor.

Arap ülkelerinin yabancı işçi veya göçmen isteyişile bundan beş altı yıl öncesine kadarki Batı Avrupa ülkelerinin yabancı işçi isteyişleri arasında

içerik ve amaç itibarile bazı esaslı farklar bulunmaktadır: Bir kez kapitalist Batı Avrupa gelenlerin ezici çoğunluğunu önceden kurulmuş, hazır fabrikalarda çalıştırmaktaydı. Oysa Arap ülkeleri bunları fabrika kuruluşunda, başka deyimle çoğunluğu inşaat işlerinde kullanacak. İkincisi, Batı Almanya gibi Avrupa ülkeleri yabancı işçileri daima geçici diye almışlardı. Plânları er-geç geri gönderme esasına göre yapılmıştı. Gelen yabancı işçilerden bir kaç tanesinin şu veya bu fırsattan yararlanarak sürekli kalması, uyrukluk değiştirmesi kararı ve esası değiştirememiştir. Beride gerek Suudi Arabistan ve gerekse Libya temelli göçedenlere daha fazla kıymet vermektedir. Üçüncüsü Batı Avrupa'ya Yunan, Yugoslav, Türk gibi çok değişik, ortak noktaları hemen hemen hiç bulunmayan başka deyimle beden işçisi olmanın biricik ortak noktaları olduğu insanlar, çok değişik ülkelerden, ortamlardan gelmişlerdir. Petrol ülkelerine ise özellikle müslüman ülkelerden beden işçisi gitmekte. Dördüncüsü giden orda bulacağından kültür ve görgü bakımından daha üst bir düzeyde: Örneğin Türk işçisi bir Cidde'li veya Kuveyt'liden daha geniş düşünür. Dolayıslle yabancı işçilerin oralarda yaratacakları etki, toplumsal sorun bizde yarattıklarından her halde farklı olacaktır.

Libya ve Suudi Arabistan yabancı şirketlerle sınai kalkınmaları için vardıkları antlaşmalara göre, musevi asıllı fikir ve beden işçisi istememektedir. Bu ırkçılığa, Filistin davasına varan tutum yanında yalnız batı dünyasından değil, yalnız Türkiye gibi Müslüman ülkelerden değil, sosyalist ülkelerden de uzman istemeleri tarafsızlık politikasının, kapitalist emperyalizme güvenememenin, tarafsızlık politikasının bir sonucudur.

DEUTSCHE VOLKSZEİTUNG

MC İKTİDARI IRK AYRIMI YAPIYOR

Sık sık duyduğumuz bir sözdür: Polis yurttaşlara karşı tarafsız olmalıdır, denir. Okula, camiye, karakola siyaset girmemelidir, denir. Bunu Süleyman Demirel bile der. Niçin demesin? Demesine dersin de işine gelirse uyarsın, gelmezse uymazsın..

Son zamanlarda polislerle ilgili garip şeyler oldu. Meselâ, okullarda meydana gelen olaylarda saldırgan komandoları yakalıyan bazı polis memurları görevden alındılar. Bu haksız uygulamaya yanaşmayan bazı komiserler başka yerlere sürgün edildiler. Galiba polisin tarafsız olması çok zor. Bu, polisin kendi ekmeğiyle oynaması demek.. Demirel, Erbakan ve Türkeş sola ölüm fermanı mı çıkarmışlar, polis yalnızca sola vurmalı.. Ama ister haklı, ister haksız olsun.. Bozkurtlar Türkeş'in sevgili gençleri değil mi; O, bu işler için onları yetiştirmedi mi? O halde bozkurtları mutlaka korumak gerekir.. Ama bozkurtlar adam öldürmüşler, kafa göz yarmışlar; dinamit, tabanca taşımışlar, hattâ polis dövmüşler, ne farkeder? Polis te kime vuracağını iyi bilsin..

İşte polislerin cephesinde vaziyet bu merkezde..

Ama bay Demirel'i, Erbakan'ı Türkeş'i bütün bunlar tatmin etmiyor olacak ki, polisi, kendi partilerinin gençlik ocakları haline getirmeye çalıştıkları görülüyor. Ve bu işi apaçık, herkesin gözleri önünde yapıyorlar. Binlerce işsiz genç polislik için müracaat etmişken Erbakan'ın, Türkeş'in münasip gördükleri kişiler polis kadrolarına alınmakta. İşte 14 Haziran tarihli Cumhuriyet Gazetesinden :

> «İçişleri Bakanlığınca düzenlenen tarihsiz dilekçeler ile tamamı imam, müezzin ve komando olan gençler polis memuru olarak göreve alınmaya başlanmıştır.»

İçişleri Bakanlığınca hazırlanan «Polis Kolejine Giriş Yönetmeliği» ise bu bakımdan çok daha ilginç. Bu yönetmeliğin 7. maddesinde, cildi, siyah olanlarla, yüz ve bedeninde bıçak veya herhangi bir yara izi olanların da polis kolejine alınamıyacağı belirtilmiştir. Bu konuda Cumhuriyet yazar-

larından Uğur Mumcu şunları söylüyor :

«Yani, yönetmeliğe göre «zenci» olanlar, siyah deriliIer, polis olamıyacaklardır. Yüzünde örneğin, «şark çıbanı» adı verilen yara izi bulunanlar, çiçek bozuğu olanlar da bu mesleğe giremiyeceklerdir. Bu açıkça, «Senin ırkın ayrı, bu nedenle polis olamazsın...» demektir.

«— Sen zencisin, ayrı ırktansın, polis olamazsın... Sen Antep'te, Urfa'da, Diyarbakır'da, Mardin'de doğduğun için yüzünde «Halep çıbanı var, seni polis yapmayız, denilmektedir.

«Ya kimi polis yapmak istiyorlar?

«İrkçısı, Turancısı, Süleymancısı, Nakşibendisi, Mukaddesatçtsı, Kafatasçısı, Ülkücüsü, Başbuğcusuyla, devletin emniyet kuvvetlerine yardım ettikleri açıklanan sağcı «militan» gençleri...»

Hiç şüphesiz, Demirel ve yandaşlarının yaptıkları budur. Ve onlar, bu tutumlarıyla da Anayasa'ya ters düşmüşlerdir, onu çiğnemişlerdir. Anayasa, «Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin kanun önünde eşittir,» der. Ama Demirel ve yandaşları, bu olayda da açık ırk ayrımı yaparak Anayasa hükümlerini çiğnemişlerdir.

Türkiye'de herhangi bir zenci kolonisi olmadığına ve Türkiye'nin Afrika'da sömürgesi de bulunmadığına göre, sözkonusu yönetmelikteki «Cildi siyah olanlar» la kastedilenler kimlerdir acaba? Esmer yurttaşlarımız mı? Ve iş yüzdeki yara izine gelince, Elâzığ ve güneyinde kalan illerdeki hemen tüm yurttaşlarımızda şark çıbanına rastlamak mümkündür. Bu, devlet memuriyetlerinden birini, mesleklerden birini, belli bir bölgedeki yurttaşlara kapamak demektir.

Bu olayın da açıkça gösterdiği gibi, MC iktidarı ırkçılığı beslemekte, bizzat ırkçı uygulamalarda bulunmaktadır. Bu iktidar ancak halkımıza acılar getirebilir.

KEBAN'DA İŞÇİLER ÜZERİNDE TERÖR

Elâzığ'da, Şubat ayında devrimci, ilerici güçlere karşı başlayan terör ve sindirme kampanyası, geçtiğimiz aylarda yoğunlaşarak devam etti. Terör olayları, Mayıs ve Haziran aylarında özellikle Keban'daki işçi kitlesine yöneltildi. Bundan amaç, Keban'da işçilerin devrimci sendikalarda örgütlenmesini engellemekti.

Şimdiki baskıların kaynağı 1974 Mayısına kadar gitmektedir. İşveren, işçileri sarı TES-İŞ Sendikasına üye olmaları için zorlamış, oysa işçiler, sonradan DİSK'e katılan TEK-İŞ'e üye olmak istemişlerdir. İşverenin baskısı sonucu sözleşme yetkisini TES-İŞ almıştır.

Daha sonra ise buraya MHP'li, Ülkü Ocaklı birtakım kişiler seçilerek alınmıştır. Adları külhanbeyine çıkmış, hırsızlk olaylarına karışmış ve kavgacılıklarıyla ün yapmış birtakım kişiler, daha sonraki olaylarda, işçilere karşı saldırıların düzenlenmesinde, tahrikçilikte başrolü oynamışlardır.

Bu kişilerin kışkırttığı 200-300 kişilik bir grup, bir süre önce işyerindeki bekâr pansiyonlarını basmışlar, Jandarmaca dağıtılmışlar,

ancak içlerinden yakalanıp yargılanan olmamıştır. Ülkü Ocaklı kişiler 20 Mayıs günü yemekhanede olay çıkarmışlar ve bunların yaptığı tahriklerle ertesi gün adliye önüne yığılan bir kalabalık işçilere saldırmış, TEK-İŞ Elâzığ Şube Başkanı Doğan Çelik'i linç etmeye kalkışmıştır. Doğan Çelik jandarmaca kurtarılmış, polis ise savcının karşısına ancak yaralıyı getirmiştir. Savcı, polise hitaben, «Sabahtan beri kabalığı dağıtamadınız, hani suçlu, fail kim?» diye sorduğunda, polis memuru, «Bana bağıramazsın, benim amirim var,» diye cevap vermiştir. Saldırgan kişiler daha sonra, işçileri götüren andarma aracına hücum etmişler ve «komünist savcı, yuh» diye bağırmışlardır.

Bu olayların arkasından ise işveren, işçi kıyımına girişmiştir. İşçilerin bir kesimi ise, artık can güvenlikleri kalmadığı için, bizzat kendileri, işlerini bırakıp gitmek zorunda kalmışlardır.

Bu olayları izleyen günlerde bir Devlet Su İşleri Mühendisinin evine dinamit atılmış ve mühendis ağır şekilde yaralanmıştır.

Bugün işçi düşmanı çevreler, Keban'da amaçlarına ulaşmış, devrimci işçi hareketini kırmışlardır. Ancak unutmasınlar ki zorbaca yöntemlerle kazandıkları bu başarı geçicidir. İşçi sınıfının mücadelesi Türkiye'de dev adımlarla gelişiyor. Keban'da ve benzer yerlerde de gericilerin tası-tarağı toplayacakları günler uzak değildir.

KIBRIS SİLAH AMBARGOSU VE AMERİKAN ÜSLERİ

Geçtiğimiz ayın önemli olaylarından biri Kıbrıs sorunu, Amerikan silah ambargosu ve Amerikan üsleriyle ilgili gelişmeler oldu. Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger, Mayıs ayında Ankara'da yapılan CENTO Bakanlar Kurulu toplantısına, salt bu fırsattan yararlanarak Kıbrıs konusunda Türkiye'den bazı tavizler koparmak ve böylece Kıbrıs sorununa Amerikan çıkarlarına uygun bir çözüm getirmek için katılmıştı.

Kissinger'in Ankara'da yaptığı görüşmeler içinde en çok Ecevit'le yapılan görüşmeye önem verildi. Çünkü düğüm noktası CHP'nin tavrında toplanıyordu. Kissinger'in Demirel'le ve onun hükümet ortaklarıyla anlaşması pek güç olmayacaktı. Demirel ve yandaşları ötedenberi Amerika ile ilişkilerin bozulmasından hiç hoşnut değildiler ve bu işin biran önce tatlılıkla çözüme ulaştırılmasını canı gönülden istiyorlardı. Ancak Kıbrıs konusunda, CHP'nin onayını almadan herhangi bir taviz vermeleri, bir adım geri atmaları da son derece güçtü. Bu, kamuoyunda yıkımları demek olacaktı.

Kıbrıs sorunu başından beri, Yunanistan'da olduğu gibi Türkiye'de de, Kıbrıs'ta yaşıyan insanların, Rum ve Türklerin çıkarlarından çok iç politikadaki etkisi nedeniyle önem taşımıştı. Partiler Kıbrıs sorununu kendi aralarında bir rekabet konusu yapmışlar ve hakim sınıflar bu sürtüşmeden, kitlelerin dikkatini başka tarafa çekmek, içteki sıkıntı ve bunalımları unutturmak için büyük ölçüde yararlanmışlardı.

Kıbrıs halkı başlangıçta İngiliz emperyalistlerine karşı savaştı. Sıkışık duruma düşen İngilizler, heryerde yaptıkları gibi burda da, Ada halkını birbirine düşürerek kendilerini unutturmayı ve adadaki çıkarlarını sürdürmeyi iyi be-

cerdiler. Yüzyıllarca yanyana, iyi ilişkiler içinde yaşamış olan Ada Rum ve Türklerinin çatışmasının arkasından, Türkiye ve Yunanistan işin içine girdiler ve sürtüşme yıldan yıla artarak bugünkü düzeye ulaştı. Bugün artık Ada'daki insanların çıkarları, onların barış içinde yaşamaları bir kenarda kalmış; Amerikan, İngiliz emperyalistlerinin çıkarı ile Türkiye ve Yunanistan'daki egemen sınıfların rekabetleri; bu sorunu, iç politika alanında kendilerini güçlü kılacak bir çözüme ulaştırma çabaları birinci plana çıkmıştır.

Türkiye'de Ecevit Hükümetinin işbaşına gelmesinden ve hele bu hükümetin haşhaş sorununu Amerika'nın istemediği biçimde ele almasından hemen sonra Kıbrıs'ta girişilen Samson darbesi elbette anlamlıydı. Kıbrıs'a yapılan çıkartmadan sonra ise olaylar değişik biçimde gelişti. Kıbrıs hareketini muhalifler de alkışladılar. Çünkü bu konuda Ecevit'ten daha geride kalmadıklarını göstermeleri gerekiyordu. Taraflar arasında bir «milliyetçilik» yarışına girişildi. Türkiye kamuoyunu bir heyecan dalgası kapladı. Bir fetih edebiyatı, «kafirlere, rumlara ölüm» sloganları, davul-zurna sesleri arasında yürütüldü Bir yandan önde gelen işveren temsilcileri Ecevit'le görüşüp Kıbrıs davasını batılı kapitalistlere anlatmak için Avrupa yolculuğuna çıkarken, diğer yandan Türk-İş ve Disk yöneticileri de bu kampanyaya olanca güçleri ile katıldılar, bağış kampanyası yürüttüler ve «Kıbrıs davasını Avrupa işçi sınıfına anlatmak üzere» onlar da, işverenler gibi, yola çıktılar..

Hiç kuşku yok ki sermaye takımı, bu gelişmeleri kendi yararına kullanmak için elinden geleni yaptı ve bunu önemli ölçüde başardı. 14 Ekim seçimlerinden sonra demokratik alanda kazanılan başarılar, kitlelerin ileriye doğru özlemleri ve bu uğurdaki birikim, şimdi başka yollara kanalize ediliyordu. Kitlelerin dikkatleri başka yana çekiliyordu. Emekçiler arasında bir şövenizm dalgası kabartılmış ve durmadan besleniyordu. Kitlelerin bunalımları, öfkeleri, Kıbrıs Rumlarına ve Yunanlılara çevriliyordu.

Oysa halklar, emekçiler, hangi ulustan olurlarsa olsunlar hiçbir zaman birbirlerinin düşmanı olamazlar. Onları birbirlerine düşman eden, birbirlerine düşürenler sömürenlerdir. Kıbrıs'taki Rum ve Türk halklarını birbirine düşüren de İngiliz emperyalizmi oldu ve bunu Türkiye ve Yunanistan'ın egemen sınıfları sürdürdüler. Dünyanın heryerinde olduğu gibi Kıbrısta'da iki halkın yanyana, kardeşçe ve özgürlük içinde, her türlü insan haklarına sahibolarak yaşamasını isteriz biz. Halkları birbirine düşman eden şövenist politikalara ise karşı çıkarız. Türkiye'de ve Yunanistan'da yaşayan emekçiler birbirlerinin düşmanı değildirler. Onları birbirine düşman gösteren her türlü propaganda işçi sınıfının ve emekçi halk kitlelerinin özgürlük mücadelesini geciktirmeye, sömürüyü sürdürmeye yarar.

Türkiye ve Yunanistan'da, hakim sınıfların yarattıkları «milliyetçilik» yarışı, Kıbrıs sorununun çözümünü şimdi büyük ölçüde güçleştirmiştir. Dün fetih edebiyatı yapanlar ve Ecevit hükümetine adanın tümünün alınmasını tavsiye edenler bugün kendileri iktidardadırlar ve bu işin öyle kolay olmadığının farkındalar. Demirel ve hükümet ortakları, biryandan Amerika ile ilişkileri düzeltmek

için çabalarken, diğer yandan da Kıbrıs'ta taviz vermenin kendileri için yıkım olacağını biliyorlar. Böylece Demirel hükümeti iki ateş arasında kalmıştır, ne yardan, ne serden geçebilmektedir.

İşte Kissinger, Ecevit'le yaptığı görüşmede, Cephe Hükümetine kabul ettirebileceği bir çözüm tarzı için onun da onayını almak istedi. Oysa Ecevit'te bu konuda hesabını yapmıştı, CHP'nin sahibolduğu kozu cephecilere kaptırmadı. Ne Ecevit'in evinde yapılan ve gazetelerin övgüyle sözünü ettikleri kahvaltı, ne Kissinger'in Ecevit'ten «arkadaşım», ne de Ecevit'in Kissinger'den «dostum» diye sözedişi bir çözüm getirmedi. CHP, iktidarda olmadığını, bu nedenle de hükümet politikasını çizmenin kendisinden beklenemiyeceğini söyledi.

Brüksel'de Demirel'in Karamanlis ve Ford'la yaptığı «zirve» görüşmelerinin bir çözüm getirmesi bu nedenle mümkün değildi. Demirel, adeta zorunlu olarak, «Türkiye'nin Kıbrıs konusunda verecek tavizi olmadığını, ve fiili durumun olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğini» söyledi. Bunun arkasından ise, Kissinger'in, «Türkiye taviz vermezse ambargonun kalkma şansı yoktur» tarzındaki demeci geldi. Amerika'nın tavrı daha da netleşmişti: Ya taviz verilecek, ya da ambargo devam edecek...

Kissinger'in demecinin arkasından gözler tekrar Cephe Hükümetinin üzerine döndü. Acaba «Milliyetçi Cephe» hükümeti ne tavır alacaktı?. Amerika 5 Şubat'tan buyana, Türkiye'ye yardımı kesmiş ve silah ambargosu uygulamıştı. Türkiye'de ise hükümetlerin tavrı, aylardır, karşılıklı taahhütlerin tek taraflı ihlal edildiği, Türkiye'nin de buna karşılık gerekeni yapacağı tarzındaki sözlerden öteye gidememişti. Zaman zaman Amerikan üslerinin kapatılacağı, ikili antlaşmaların gözden geçirileceği tarzında basına sızdırılan haberler ise bir sonuca ulaşmamış, somutta bu yönde herhangi bir adım atılmamıştı.

15 Haziran'da Demirel, yaptığı basın toplantısında, «Türkiyenin dostluğuna ihtiyaç duymuyanlara Türkiye de muhtaç değildir» dedi. Ve gazeteler, Karadenizdeki üç Amerikan üssünün kapatılacağını söylediler. Ancak bunun da arkası gelmedi. «Askeri çevrelerin ve Dışişleri yetkililerinin, zaman geçirmeden üslerin kapatılması isteğini hükümetin kabul etmediği» söylendi ve Demirel hükümetinin, buna dair bir uygulamayı 17 Temmuzdan sonraya bıraktığı, o zamana kadar iki hükümet arasında «yoğun görüşmeler» yapılacağı belirtildi.

Böylece, Demirel ve hükümet ortaklarının, Amerika'yı incitecek herhangi tavır takınmalarının ne kadar güç olduğu anlaşılmıştır. Ecevit hükümetini, Amerikayla olan ilişkileri zayıflatmakla suçlayanların, bugün Amerika'ya karşı kararlı bir tavır takınmaları beklenemez. Herşey açıkça gösteriyor ki Demirel ve ortakları zaman kazanmaya çalışıyorlar. Ama bu bir çıkmazdır. Ne zamana kadar böyle oyalanabilirler?.

Türkiye'deki Amerikan üsleri yalnızca emperyalistlere yarayan ve halkımız için de salt bir tehlike kaynağı olan üslerdir. Bu üsler bir an önce kapatılmalıdır. Ancak bunu, sermaye çevrelerinden ve onların, siyasi partilerinden, onların iktidarlarından bekleyemeyiz. Demirel ve hükümet ortakları, Amerikalı dostlarını incitirler mi..

İZMİR'DEKİ İŞÇİ DİRENİŞİ

Türk-İş yöneticileri, 16 Haziran günü İzmir'de, «genel grev» diye niteledikleri 8 saatlik bir işçi direnişi düzenlediler. Halil Tunç ve arkadaşları, hükümetin, işçi haklarıyla ilgili önerilerini gözönüne almadığını, bu nedenle böyle bir direnişi düzenlediklerini söylediler.

Ancak, daha önceleri genel grev hakkına karşı çıkan, buna karşılık lokavta gözyuman Türk-İş yöneticilerinin bu söylediklerine inanmak mümkün değildir. Halil Tunç ve arkadaşlarını, son zamanlarda bazı çıkışlar yapmaya zorlayan, işçi tabanının Disk'e doğru kayışıdır. Yoksa Tunç ve arkadaşları, işçi sınıfının devrimci ekonomik ve politik mücadelesi yolunda kendilerine düşen görevi bugüne kadar yapmamış, tam tersine işçi kitlelerini uyutan bir politika gütmüşlerdir. Tunç ve arkadaşlarının en sert çıkışlarının altında bile, sermaye sınıfının ve onun iktidarlarının işçilerden yana davranmasını isteyen, yani onlardan lütuf bekleyen bir tavır vardır. Oysa işçi sınıfının hakları, işveren sınıfının lütfuna ve merhametine sığınılarak savunulamaz.

İzmir'deki işçi direnişine karşı işverenlerin tavrı görünüşte sert olmuştur. İşveren Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Halit Narin ve öteki işveren temsilcileri, onları temsil eden politikacılar, bu direnişi kanunsuz diye nitelemişlerdır. Halit Narin, direnişe katılan işçilerin, ihbar ve kıdem tazminatı ödenmeden işten atılabilecekleri tehditinde bulunmuştur. Ancak bütün bunlar bir çeşit danışıklı döğüşü andırmaktadır. Çünkü Türk-İş yöneticilerinin işçilerin zararına sürdürdükleri uzlaşmacı tavır öylesine açığa çıkarıldı ki, durumlarını kurtarmaları için birşeyler yapmaları da zorunlu hale geldi. Üstelik buna bizzat işverenlerin de ihtiyacı vardır. Onlar, işçi hareketindeki devrimci gelişmeleri endişe ile izliyorlar ve elbette Türk-İş'in ayakta kalmasını tercih ediyorlar. Bu nedenle, Tunç'un bazı beyanlarını ve İzmir'deki işçi direnişine karşı işveren çevrelerin sert tepkilerini bu yönden doğal karşılamak gerekir. Kaldıki bu sert tepkilerin sözde kaldığı görülüyor.

Elbette, sarı sendikacılar tarafından da konsa, asıl amaç başka da olsa, biz, işçi direnişlerinin yenilgiye uğramasını istemeyiz. Böyle direnişlerin bile işçilere öğreteceği çok şeyler vardır ve danışıklı döğüş, bazan onu düzenleyenlerin beklemedikleri sonuçlara ulaşabilir. Bu nedenle İzmir'de Elli binin üzerindeki işçinin 16 Haziran günü sürdürdükleri direnişi bu yönüyle olumlu karşılıyoruz. Ancak bu direnişin düzenlenmesinde, perde arkasındaki hesapları da iyi bilmeliyiz. İşçi sınıfının mücadelesini bugünedek uyutmaya çalışanlar, besbelli ki, bu tür direnişleri amacından saptırabilir, dejenere edebilirler. Nitekim, Türk-İş yöneticileri, daha sonraki günlerde verdikleri beyanlarda bu direnişin politik hiçbir amaç taşımadığını ve tamamen ekonomik amaçlarla yapıldığını söylediler. Bu da doğal birşey. Çünkü onlar, bugüne kadar işçi sınıfını hep politik mücadelenin dışında tutmaya çalıştılar, bu alanı tabu saydılar. Bu alışkanlıklarını terkedemezler.

Bu direnişte dikkati çeken hususlardan biri de onun, ünlü 15-16 Haziran işçi direnişinin yıldö-

nümüne rastlatılmasıdır. Bunun tesadüfü olmadığı belliydi ve bu husus, Türk-İş sekreteri Sadık Şide'nin beyanıyla daha da açıklığa kavuştu. Şide, 15-16 Haziran 1970 te işçi sınıfının gerçekleştirdiği onurlu direnişi, «işçi sınıfının tarihinde bir kara leke» olarak tanımlıyor ve İzmir direnişiyle kendilerinin bu kara lekeyi sildiklerini söylüyor. Bu durum, 1 Mayıs'ı bahar bayramı yapma çabasına nekadar benziyor.. Demek Türk-İş yöneticilerinin amaçlarından biri de buymuş.. Şüphesiz, işverenlerin buna sevinmeleri gerekir. Böyle birşey, 16 Haziran'ın anlamını değiştirme onların da çok işine gelir.

Ama bütün bunlar bir bakıma Türk-İş yöneticilerinin boşuna çırpındıklarını gösteriyor. Treni kaçıranların, ya da kaçırmakta olanların çırpınması. Türkiye'de işçi snıfının mücadelesi hızla büyüyor. Bu mücadele önüne konan duvarları, tuzakları aşabilecek güçtedir.

İşçi sınıfının genel grev hakkı ise, ekonomik ve politik mücadelesinde çok önemli bir araçtır. Genel grev hakkının işlerlik kazanması için gerçekten ciddi mücadele verilecektir.

SABOTAJ DAVASININ SONU

12 Mart döneminde, Sıkıyönetim mahkemelerinin karşısına çıkarılan dehşetengiz davalardan biri de ünlü «Sabotaj Davası» idi. İddiaya göre Tersane-İş Sendikası Başkanı Hilmi Taşdemir ve bir kısım arkadaşları, Kültür Sarayını ve Marmara yolcu gemisini yakmışlar, Eminönü vapurunu da batırmışlardı. Üstelik sanıklar, ilk sorgularında kendi ağızlarıyla da bunu itiraf etmişler, bütün bu işleri biz yaptık, demişlerdi..

O dönemdeki iktidar mensupları, bu «suçluları» kamuoyu önünde bol bol reklam ettiler; halka dönerek: «İşte bakın teröristler neler yapıyorlar. Vatan hainlerini, işte görün» dediler. Sanıklar ise mahkeme huzuruna çıktıklarında vücutlarındaki işkence izlerini, ayaklarının soyulan derilerini gösterdiler. Kontr-Gerilla'da kendilerine öylesine, işkenceler yapılmıştı ki, hani, Pompei'yi siz mi mahvettiniz deseler, «evet biz» diyeceklerdi.

Şimdi bu olayın içyüzü ortaya çıkmış, gerçek anlaşılmıştır. Mahkemenin verdiği beraat kararı Yargıtayca onaylanmıştır. Bu kişilerin suçsuz oldukları anlaşıldı. İyi ama okadar işkence, kamu oyunun okadar aldatılması ne olacak? Türkiye'de insanlar nasıl güvenlik içinde yaşayacaklar?. Bu akılları durduran şeyleri düzenliyenler, masum insanları işkence zoruyla idamlık suçları kabule zorlayanlar şimdi nerdeler, ne yapıyorlar, kendilerine hesap sorulmayacak mı?.. Herkesin yaptığı kendisine mi kalacak?.

İşte 1970 Türkiyesinde olup bitenler... Bu olay, içyüzü ortaya çıkabilmiş yüzlerce olaydan belki bir tanesidir.

Faşistler her ülkede böylesine yöntemlerle halkı aldatıyorlar. Zorbalığa, zulme karşı olanları, solcuları, demokratik ve ilerici güçleri, aydınları, işçileri böyle düzmecelerle karalayıp halkın gözünden düşürmeye ve yaptıklarını haklı göstermeye çalışıyorlar. Bazan da oyun geri tepiyor. Elbette halk kitleleri bütün bu oyunları görmekte, anlamaktadırlar. Zulüm ergeç kaybedecektir.

SOSYALİST PARTİ KURULDU

30 Mayıs tarihinde, Ankara'da Mehmet Ali Aybar ve 50 arkadaşı tarafından Sosyalist Parti kuruldu. Partinin başkanlığına Aybar, Genel sekreterliğe Cenan Bıçakçı seçildiler. Genel saymanlığa Uğur Cankoçak, genel sekreter yardımcılıklarına da Ayata Beğensel ve Galip Ataç getirilmişlerdir.

Kuruluş toplantısında bir konuşma yapan Aybar, «Bugün Türkiye'de bir Milliyetçi Cephe koalisyonu var. Bu koalisyonun elinde tuttuğu silah milliyetçilik silahıdır. Bu cephenin komünizmle mücadele sloganı Amerikalıların kulağında hoş yankılar yapıyor. Bu slogan, MC doğrultusunda olmayan, halktan yana tüm solu içine alan tabakayı düşman telakki eden ve yok edilmesini amaçlayan tabakanın sloganıdır. Milliyetçilik sahte Atatürkçülere maske olamaz» demiştir.

Sosyalist Parti ile birlikte, 14 Ekim sonrasında kurulan sol partilerin sayısı beşe çıktı: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Vatan Partisi, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Sosyalist Parti.

SENDİKALAR BASKILARI PROTESTO EDİYOR

Ankara'da 12 sendika temsilcisi birlikte yayınladıkları bir bildiride, son zamanlarda öğrenci gençlik, öğretmenler ve işçiler üzerinde yoğunlaşan baskı ve terör hareketlerini kınadılar.

Asis, Basın-İş, Baysen-İş, Devrimci Toprak-İş, Kimya-İş, Maden-İş, Sosyal-İş, Tek Bank-İş, Turizm-İş, Has-İş ve Yeni Haber-İş Sendikalarının ortak bildirisinde şöyle denmektedir:

«Eli kanlı sermaye temsilcileri, emekçi halkımız karşısında baskı ve şiddeti arttırmakta olup, açık faşizm uygulamasını gerçekleştirme yolundadırlar.

«Üniversiteler kışlalar haline getirilmekte, tüm ilerici güçler kıyıma uğramaktadır. Temel hak ve özgürlükler kısıtlanmakta olup yasalar çiğnenmektedir.»

LÜBNAN'DA FİLİSTİNLİ - FALANJİST ÇATIŞMASI

Nisan ayında Lübnan'da, Filistinlilerle Falanjistler arasında çıkan çatışmalarda yüze yakın insan ölmüş ve pek çok kişi yaralanmıştı. Üst düzeydeki devlet adamlarının ve ordunun araya girmesiyle bir süre duran çatışmalar, Mayıs sonlarında tekrar başladı ve günlerce devam etti. Özellikle başkent Beyrut bir iç savaş alanına döndü.

Üç milyonu aşkın nüfuslu küçük bir ülke olan Lübnan, Ortadoğu'nun, oldukça ilginç nitelikleri olan bir ülkesidir. Lübnan nüfusu birbirine yakın miktarda müslüman ve hrıstiyanlardan oluşmaktadır. Ayrıca önemli oranda da Dürzi yaşamaktadır bu ülkede. Ülke ekonomisi başlıca ticarete ve turizme dayalıdır. Başlıca kazanç getiren işler; sınai ve ticari işletmeler; doktorluk avukatlık, mühendislik gibi serbest meslekler zengin hıristiyanların elinde toplanmıştır. Müslüman halk ise genellikle yoksul bir düzeydedir.

1958 yılında Lübnanda çıkan iç savaş bir müslüman-hıristiyan ça-

tışması niteliğinde olmuştu. Yüzlerce kişinin öldüğü bu iç savaş sonrasında bir uzlaşmaya varıldı ve ülkenin iç yapısına uygun bazı demokratik essalar kabul edildi. Buna göre Cumhurbaşkanı hristiyan, Başbakan Sünni Müslüman, Meclis Başkanı Şii Müslüman (Caferi) olacak ve bakanlıklar da etnik guruplar arasında bölüşülecekti. Uygulama da bugüne kadar bu şekilde oldu. Lübnan'da tüm sınıflar ve etnik guruplar serbestçe örgütlenmişlerdir. Komünist Partisinin yanısıra sol nitelikte başka partiler de vardır. Bunlardan Kemal Canpolat'ın liderliğindeki İlerici Sosyalist Parti, ülkede etkin olan siyasal kuruluşlardan biridir. Kemal Canpolat, Dürzilerin lideridir, ilerici ve demokratik çabalarından dolayı 1972 yılında Sovyetler Birliğinden Lenin nişanını almıştır. Falanjist parti ise, zengin Hristiyanların desteklediği faşist nitelikte bir partidir. Hrıstiyan nüfusun emekçi kesiminin ise sol partileri desteklediği bilinmektedir. Lübnanda 60 bin civarında da Kürt yaşamaktadır. Daha çok Suriye ve Türkiye'den buraya göçedip yerleşmiş olan Kürtlerin büyük çoğunluğu Lübnan yurttaşı değildir ve burada genellikle işçilik yapmaktadırlar. Ülkede srebestçe faaliyette bulunan partilerden biri de Kürt Demokrat Partisidir. Lübnanda ayrıca Kürtlerin yardımlaşma, gençlik ve kadın örgütleri vardır.

Filistinliler, ülkelerinin İsrail işgaline uğramasından sonra bir kesimi Ürdün ve Suriye'ye bir kesimi de Lübnan'a sığınmıştır. Filistinliler, burada kendilerine özgü mahalleler oluşturmuşlardır. Çoğu baraka evlerde yoksul bir hayat sürmektedirler. Yine Lübnan'da Filistin gerillalarına ait üsler oluşmuş ve İsrail'e karşı yürütülen gerilla faaliyetlerinden önemli bir bölümü buradan yürütülmüştür. Bu nedenle İsrail zaman zaman Lübnan'a saldırarak, Lübnan hükümetine baskı yaparak Filistinlilerin bu ülkedeki faaliyetlerini önlemek, onları sindirmek istemiştir. İsrail'in Lübnan içindeki en büyük desteği ise Falanjist Parti olmuştur. Lübnan burjuvazisi, Batılı sermaye çevreleriyle arasında var olan ilişkileri bozmak istememektedir. Şüphesiz bu burjuvaziyi Filistin meselesi ilgilendirmiyor ve o, bu yüzden işlerinin bozulmasını, başının ağrımasını istemiyor. Başını Falanjist Parti'nin çektiği çıkar çevreleri, bu nedenle Filistinlilere karşı daima olumsuz bir tavır takınmışlardır. Falanjistler zaman zaman da işi silahlı çatışmaya vardırarak Filistinlilerle Lübnan halkını karşı karşıya getirmek için çaba göstermişlerdir.

Son olaylar sırasında kurulan askeri hükümet, halk kitlelerinin ve ilerici güçlerin büyük tepkisiyle karşılaştı. bu nedenle de ancak üç gün dayanabildi. Öyle anlaşılıyor ki benzer olaylar önümüzdeki yıllarda da sık sık görülecektir. Lübnan'ın iç sorunlarının çözümü, yalnızca bu ülkedeki iç güçlere de bağlı değildir. Bir yandan İsrail'in emperyalist ülkelerin, diğer yanlan Suriye, Mısır ve diğer Arap ülkelerinin etki alanı içinde olan Lübnan'da, iç sorunların çözümü, bütün bu dış güçlerin oluşturduğu güç dengesine bağlı bulunmaktadır.

İTALYA'DA YEREL SEÇİMLER

15 Haziran günü İtalya'da yapılan yerel seçimlerde solcu partiler önemli başarılar sağlarken,

sağcı partiler gerilediler. Ülkenin, aldığı oylar bakımından en büyük partisi olan iktidardaki Hrıstiyan Demokrat Partisi % 3 oranında oy kaybederken, Komünist Partisi, 1972 Genel seçimlerine kıyasla % 5'ten fazla oy artışı sağlayarak tüm oyların % 33,7'sini almıştır. Sosyalist ve Cumhuriyetçi partiler de oy oranlarını arttırmış, sosyal demokratlar ise ancak eski durumlarını korumuşlardır. Buna karşılık Neo-Faşist İtalyan partisi de önemli oranda gerilemiştir.

Ülkenin hemen bütün büyük merkezlerinde seçimleri sol partiler kazanmıştır. İtalya'daki yerel seçimler, büyük seçimlerin bir provası niteliğinde görülmekte ve bu bakımdan bu sonuçların büyük önem taşıdığı kabul edilmektedir.

İtalya, geçtiğimiz yılda büyük bir ekonomik kriz atlatmış, «uçurumun kenarından» dönmüştü. Ancak İtalyan ekonomisindeki bu nisbi düzelmenin, iktidardaki Hrıstiyan Demokratlar yararına yine de sonuç vermediği anlaşılıyor.

PORTEKİZ'DE KAMULAŞTIRMALAR DEVAM EDİYOR

Portekiz'deki devrimci hükümet son günlerde ülkedeki ulaşım şirketlerini de devletleştirdi. Bunların 50 kadar oldukları biliniyor. Devrimci hükümet, büyük toprakları kamulaştırmak için de bir proje hazırladığını açıkladı.

Buna karşılık, Portekiz'deki kaynaşma da, iki karşı devrimci hareketin bastırılmasına rağmen, hala durmuş değil. Özellikle Suarez'in liderliğindeki Sosyalist Parti, başından beri yarattığı sürtüşmeleri devam ettiriyor. Bu partinin adının sosyalist olmasına karşılık, kendisi, Avrupanın öteki ülkelerinde de gördüğümüz, aslında sosyal demokrat nitelikteki partilerin bir benzeri. Bu nedenle de devrimci hareket karşısında tereddütlü..

Portekiz Komünist Partisi ise, Sosyalist Partisinin seçimlerde kazandığı 116 temsilciliğe karşılık yalnızca 30 temsilcilik kazanmış olmakla birlikte sendikalarda ve ordu kadrolarında son derece etkin. Burjuva gözlemciler dahil, hemen herkes Komünist Partisini Portekiz'deki en güçlü parti sayıyor bu nedenle. Faşizme karşı mücadelenin de en büyük payının bu partiye ait olduğu kabul ediliyor.

Avrupa ülkelerinin çoğunda iktidarda olan Sosyal Demokrat partiler, Portekiz'deki gelişmeleri büyük ilgiyle izliyor ve bu gelişmeleri, kendi çizgilerine uygun Sosyalist Parti'den yana etkilemeye çalışıyorlar. Sosyalistlere ait Republica Gazetesinin kapanışı sırasında bu partiler büyük gürültü kopardılar. Ancak örneğin Şili'deki faşist çetenin yaptıkları cinayetler ve Portekiz'deki faşist diktatörlüğün marifetleri karşısında bu çevreler seslerini böyle yükseltmediler.

Portekiz'deki devrim mücadelesi devam ediyor. Dışarda, emperyalist güçlerin tertip ve baskılarına, içerde, karşı devrimci unsurların yarattığı ve yaratacağı engellere karşı çetin bir yolda yürünecek.

LAOS'TA DEVRİMCİ GÜÇLER ZAFERE DOĞRU İLERLİYOR

Amerikan emperyalizminin Vietnam ve Kamboçya'da uğradığı bozgundan ve bu ülkelerdeki kuk-

la yönetimlerin devrilmesinden sonra Laos'ta da devrimci halk güçlerinin karşısındaki engeller silinmeye yüz tuttu. Amerikan emperyalistleri ve yerli işbirlikçileri, bu ülkede, devrimci Patet Lao kuvvetlerine karşı, dağlı Meo kabilesinden savaşçı birlikler oluşturmuşlardı. Ancak Mayıs ayı sonlarında durumun gericiler hesabına giderek kötüleşmesi üzerine Meo'ların lideri General Vang Pao ülkeyi terkederek kaçtı. Onun arkasından, kendi halklarına karşı kullanılmış olan Meo birlikleri de dağılmaya ve askerlerin birçoğu ülkeden kaçarak Tayland'a sığınmağa başladılar.

Halen Laos hükümetinin en güçlü koalisyon ortağı olan Patet Lao ise, radyoda yayınladığı bir çağrıda, halkı, Amerikalılarca eğitilmiş özel kuvvetlere ve CİA ajanlarına karşı uyanık olmaya çağırmış, «Giriştiğimiz ölüm kalım savaşında mücadeleyi yarı yolda kesip saldırganlar hainler ve gericilerle barış içinde bir arada yaşayamayız» demiştir.

YUMRUK OLAYINI KİM DÜZENLEMİŞ?.

Demirel'in burnuna atılan «yumruk olayı» ile ilgili, geçtiğimiz günlerde ilginç gelişmeler oldu. Görevsizlik kararının Yargıtayca bozulmasından sonra tekrar Ankara Milli Güvenlik Mahkemesinde yargılanan Vural Önsel adlı şahıs, bu olayı Türkeşçilerin düzenlediğini söyledi. Vural Önsel'in iddiasına göre bu iş için kendisini görevlendirenler, Demirel'i tabancayla vurmasını istemişler ama o bunu kabul etmemiş. Vural Önsel, mahkemede başka ilginç şeyler de söylüyor. Karamürsel üssünde, içinde Amerikalıların da bulunduğu 500 kişilik bir kaçakçı şebekesi bulunduğu bu şebekenin Türkiye'ye silah, eroin ve sair soktuğu; Ülkü Ocaklarının gelirinin buradan sağlandığı ve s.. Önsel'e göre MHP Senatörü olan Kudret Bayhan'ın Fransada yakalanışı, kendi hesabına iş görmek istemesindenmiş.. Bilindiği üzere Kudret Bayhan iki yıl kadar önce Fransa'da uyuşturucu madde kaçakçılığından yakalanmış ve ağır hapis cezasına çarptırılmıştı; halen'de Fransada cezaevinde bulunmaktadır.

Böylece Yumruk olayı yeni biçimler kazanıyor. İlk ağızda Önsel'i CHP'ye veya sola maletmek isteyenler, herhalde bütün bu gelişmeler karşısında ne yapacaklarını şaşırmışlardır.. Bu olayın garipliği, tertip havası daha baştan besbelliydi. Hitlervari birtakım oyunlar sahneye konuyordu.

Vural Önsel'in bu açıklamalarına karşı Türkeş'ten ses çıkmadı? Olayın ilk günü, sanığın THKO'ndan olduğunu, hem de olayın çok uzağında Eskişehirde söyleyen Türkeş acaba neden konuşmuyor? Sözkonusu kaçakçılık olaylarına karşı görüşü nedir acaba? Ülkü Ocaklarının gelirinin böyle şeylerle ilişkisi mi var? Ya Milliyetçi Hareket Partisi'nin Milliyetçi Senatörü olan Kudret Bayhan'ın durumu..

Bu iddialar karşısında olayın mağduru olan Demirel'den de ses çıkmadı; o da bu konuda birşey demedi.

Bu olayın gerçek yüzü umarız ki mahkemece açıklığa kavuşturulacak.. Ama Vural Önsel'in diğer iddialarının gerçeklik derecesi de araştırılmaya değecek kadar önemli. Bilmiyoruz sayın savcılar bu konuda bir araştırma yapmak gereğini duyuyorlar mı?.

İSKENDEROĞLU'NUN ÖNERGESİ

Diyarbakır Milletvekili Recai İskenderoğlu, Başbakan Demirel tarafından cevaplandırılması isteğiyle Millet Meclisi Başkanlığına bir önerge verdi. Demirel henüz bu önergeyi cevaplandırmış değil. Biz bu önergenin bir bölümünü herhangi bir yorum yapmadan okurlarımıza sunuyoruz:

1 — Milliyeçi Hareket Partisinin son kongresinde yardımcınız sayın Türkeş'in yaptığı konuşmalarında, beliren ve ideolojisinin doğal gereği olan Doğu Karadenizle Doğu ve Güney Doğu Bölgemize sosyal, ekonomik, etnik ve kültürel açıdan bakışını paylaşıyor musunuz?

2 — Ulusal görüş açısının temelinde **«Ben Korede şehit düşen kardeşi için mevlüt okutan, matem tutan Moğol Türkleri, Kazan Türkleri gibi kimselere öz kardeşim demiyeceğim de, Karadeniz sahillerinde Rum Pontus Krallığının bir kırıntısı olan lazlara, şarki Anadoluda oturan kürtlere Hatayda memleketin en mümbit yerlerinde oturan Hatay ve Adanadaki fellahlarla eski Adapazarın'da İzmit havalisindeki çerkezlere mi kardeşim diyeceğim»** inancına dayalı bu görüşü paylaşmıyorsanız geçmişteki AP hükümetleri programlarında bütçelerinde yurdumuzun geri kalmış bu bölgelerine Anayasamızın sosyal adalet zorunluğu nedeniyle ayırdığınız ödenek miktarının onda biri oranında yeni hükümet programınıza ödenek ayırmış olmanızın nedeni nedir?

3 — Yine Milliyetçi Hareket Partisinin son kongresinde Genel Başkanlarının ve yardımcınızın ağzıdan «Artık Türk'ün yeniden doğuşunun ikinci Ergenekonunun önüne kimse geçemiyecektir» ve «Milliyetçi Hareket Partisinin ve Türk milliyetçiliğinin patlama noktasını aştığı» deyimlerinden ne anlıyorsunuz?

5 — Hükümetiniz bugünkü toprak statümüzün ulusal emellerimizi tamamiyle tatmin etmiş olduğu inancında mıdır? Ulusal sınırlarımızın dışında ve başka bir devletin sınırları içinde kalan yerlerde iddiası var mıdır?

6 — Anayasanın vazgeçilmez unsurları olan mevcut partilerimiz, Anayasanın ve Devletin güvencesi altında bulunurken Başbakan yardımcınız «Ana görüş ve felsefemizden hiç bir taviz vermeyeceğiz» deyimi üzerine «Tek parti tek Meclis, Başbuğ çok yaşa» diye kongre delegelerince bağırılmıştır. Bu deyim ve bağırışmalar demokratik kuruluş ve yasalara aykırı değil midir? Bu iki deyim belirli bir totaliter yönetimin düşün ve özlemini taşımıyor mu? Bu konuda yasal bir kovuşturma ve soruşturma düşünmüyor musunuz?

8 — Devletimizin yasalarında kafa ezmek cezası var mıdır? Bu ceza şeklini Devletin hangi organları ve kimler vasıtasıyla nasıl uygular?

ARDI ARKASI KESİLMEYEN SALDIRILAR

Dış politikada sıkışınca muhalefetin desteğini almak için çabalayan, birlik naraları atan MC iktidarı içerde ise emekçi halkımıza, ilerici, demokratik güçlere, işçi, öğrenci ve öğretmenlere karşı saldırıları, terörü arttırıp duruyor. Kanlı saldırıların ardı arkası ke-

silmiyor. Faşizan güçler, içerde adeta bir iç savaş havası estiriyorlar. Örneğin, bir tek günde, 21 Haziran'da, gazetelerde yer alabilen şu haberlere bakın:

«Erzurum'da komandolar tiyatro bastı. 30 kişi yaralandı.»

«Komandolar devrimci yayınları okuyan bir genci yüzünden bıçakla yaraladılar.»

«Komandoların bıçaklı saldırısına uğrayan ODTÜ öğrencilerinden üçü yaralandı.»

«Yusuf Aytop isimli bir işçi de devrimci yayınları okuduğu için iki kişi tarafından bıçaklandı...»

«İşçi yürüyüşüne katılan 11 işçi adliyeye verildi...»

Saldırılar ülkenin dört bir yanına yayılmış durumda. Bunların birçoğu basına bile intikal edemiyor.

BİNGÖL OLAYLARI

Geçtiğimiz ay içinde faşizan oyunların tezgahlandığı yerlerden biri de Bingöl'dü. Solhan Yatılı Bölge Okulundaki öğretmenlere ve Bingöl TÖB-DER Şubesi mensuplarına yöneltilen ve Lice'de halka karşı işlenen ahlak dışı saldırılarla iligli olarak Baysen-İş, Genel-İş Sendikaları Bingöl şubeleri ile Bingöl TÖB-DER şubesinin birlikte yayınladıkları bir bildiride şöyle denmektedir:

«MC Hükümetinin kuruluşuyla ülke çapında harekete geçen faşist güçler, işçi sınıfımızın, yoksul köylümüzün, halktan yana olan aydınlarımızın ve yurtsever gençliğimizin demokratik mücadelesini kanla, baskıyla, zorbalıkla bastırmaya çalışmaktadırlar.

«Güçlerini tekelci sermayeden alan bu çağdışı, ırkçı, faşist ideolojinin savunucuları, bu kez çeşitli kademelerde görevli bürokratlarıyla daha da tehlikeli yöntemlerle korkunç ve iğrenç oyunlar tezgahlamaktadırlar.

«Az gelişmiş ülkemizin geri bırakılmış bölgesinde de gün geçtikçe faşist provakatörler emekçi halkımızın sabrını taşıracak hayasızca oyunlara girişiyorlar. Aşağıdaki oyunlar bunun açık örneklerinden birkaçıdır:

«Geçtiğimiz günlerde İlçe Kaymakamı Mehmet Baydar'ın tezgahladığı bir oyun sonucunda Solhan Yatılı Bölge Okulu yurtsever öğretmenlerinden Mustafa Budak ve Muhittin Aşnaz göz altına alınmışlardır. Aynı okuldan iki öğretmenin site dışında münakaşa etmelerinden ibaret olan bu olay sayın kaymakamın yoğun gayretleriyle okulun on beş gün süreyle eğitim ve öğretime kapalı tutulmasına gerekçe gösterilmiştir. Olayı yerinde incelemek üzere Solhan'a giden TÖB-DER Başkanı beraberindeki dört arkadaşıyla birlikte Solhan'dan dönüşlerinde yolları silahlı saldırganlar tarafından kesilerek hunharca döğülmüşlerdir. Olaydan hemen sonra Solhan ilçesinde yapılan soruşturma sonucunda olayın ilçe kaymakamının bir tertibi olduğu anlaşılmıştır. Aynı zatın olayı bir trafik kazası olarak vilayete bildirmesi de açıkça bu tertibi kanıtlamaktadır. Zaten suç işleyenlerin bir kısmının Solhan'da elini kolunu sallayarak gayet serbest gezmeleri bu tertibin ikinci bir delilidir.

Bildirinin devamında, Dergimizde «Lice Olayları olarak geçen olayların yaratıcısı Lice Jandarma Birlik Komutanı Fahamettin Se-

zer'in marifetleri anlatılmaktadır. Bildiri, «Bütün bu faşizan baskılar, işçi sınıfımızın ve tüm yandaşlarının ilerici ve devrimci mücadelesiyle kahrolacaktır» diye bitmektedir.

ERZURUM'DA...

20 Haziran gecesi Erzurum'da Dostlar Tiyatrosu'nun oynayacağı Alpagut Olayı adlı piyesi oynatmamak için faşist komandolar tiyatroyu basmış ve kanlı olaylar yaratmışlardır. Erzurum Emniyet Müdürü'nün de içinde bulunduğu 30 kişi yaralanmıştır. Faşistler, piyesin temsil edileceği Halk Eğitim Merkezi'nin önünde birikerek tiyatroya girmek isteyen seyircilere ve temsili düzenleyenlere saldırmışlar, polis ise bu saldırılara seyirci kalmıştır. Faşistler, Halk Eğitim Merkezinin camlarını kırmışlar ve içerdekilerin direnmesi üzerine çatışma çıktıktan sonra polis te müdahale etmiştir. Faşistler, daha sonra da şehir içinde gösterilerini sürdürmüşlerdir.

Olay yerine toplanan ve saldırıda kullanılanlardan birçoğunun, «içerde filim gösterip dine küfrediyorlar, Türk bayrağını yakıyorlar», diye kışkırtılıp kandırıldıkları anlaşılmıştır.

Erzurum Valisi, olaydan sonra verdiği beyanatta «durumun normal (!)» olduğunu söyleyerek, olayı bir «sağcı-solcu» çatışması diye nitelemiştir. Olaylar sebebiyle 22 kişi göz altına alınmıştır.

özgürlük yolu
aylık siyasi dergi

10 Lira